

Laabaau jiidá iyi Luku í kò

Ide Sinté

¹⁻⁴ Baakòòm Teofilu, ilu bεεε nla, ò wa n ceε fòò.

Í sílaam si n kòe tiaú ihē wa n sōe dee dee mii iyi í ce si anini nwa. Ine ña iyi à yòò hai sinte, nò à baa à jε woo ce icéi ideu, añaí à sō wa. Iyi ine ña à gbòò, ine nkpò nkpòí í ce kookaai ku ba a kòò dee dee. Nò í sílaam si amu mò n kòe wa ku ba i mà kam kam iyi ide ña iyi à kòe siu ntòí, domi ò wūa ideu fei hai sinteε.

Amaleka gò wa fò ideí kubí Zāa woo dasi inyí

⁵ Si waati iyi Herodu í jε ilaalui Zudee, woo weei Ilaađ gò í wa be à ya kpoo Zakari. Si wuai woo weei Ilaađ ña iyi í jε ti Abiaí í wa. Aboei à ya kpe Elizabeti. Si dimii Arđò iyi í jε woo wee nla sintei Ilaađui í wa.

⁶ Aña minji fei à jε dee dee si wajui Ilaađ nò à waa jirima woodai Lafēε do ideε fei mam mam. ⁷ Amma a kù nε ama domi Elizabeti gbendai, nò aña minji fei à gbo tã.

⁸ Ajò ññu gò, Zakari wa ce icéi kuweeε si wajui Ilaađ domi si wuaεi kuweeu í to si. ⁹ Wee, à ya ta kpasai ku ba a mà ine iyi á lò si kpaséi Ilaađ koo jo tularé. Ñòí ajò ññu be, kpasau í so Zakari, ñòí í jò í lò inò ileu koo jo tularéu. ¹⁰ Nò zamaau fei wa ce kutòò waduude si waati iyi wa jo tularéu. ¹¹ Ñòí amalekai Ilaađ gò í naa siε, wa leekí si awò ñjéi bi ku jo tularéu. ¹² Iyi Zakari í yòò ñòí zigie í da, nò ñjò í muu hee í caa. ¹³ Amma amalekau í sđò í ni, màà jò ñjò ku muε, Zakari. Ilaađ í gbò kutòòε. Elizabeti aboe á bíε

ama inemakɔ nɔ i sɔɔ Zãa. ¹⁴ Aa ne inɔ didɔ nla nla nɔ ine nkpɔ á wɛɛ do inɔ didɔ na kubie, ¹⁵ si na iyi í jò ine nlaí á je si wajui Aɔ Lafɛɛ. Kaa mɔ vɛɛ, hee má je atɛ kulele mmu gɔ. Nɔ á kɔ̀ò Hundei Ilaaɔ hai inɔi iyee. ¹⁶ Á jò inei Izireli nkpɔ ku kpaasi idɔ nɔ a nyi wa bi Aɔ Lafɛɛ nɛa. ¹⁷ Nɛui á cuaa Ilaaɔ nɔ ku ye bei Elii walii nlaí takou. Gbugbãe mɔ á yei bei ti Elii. Á jò baa do ama nɛa nɛa a gbɔsi nje, nɔ á jò hai gbɔ ide nɛa mɔ a ce lasabu bei ine dee dee nɛa.

¹⁸ Amma Zakari í sɔ amalekau í ni, amu wee ñ gbo tã nɔ abom mɔ í ce ine ngbo. To, beirei an ce n mà iyi ideu á ce. ¹⁹ Nɔi amalekau í jeaa í ni, amui Gabieli. Amui ñ ya n wa bi Ilaaɔ n maa n ceaa ice. Nɛui í bɛm wa n na n baɛ ide ku fɔ nɔ n sisie laabaau jiidau ihɛ. ²⁰ Amma i kù dasi idem nɔu naane baa do iyi á na ku ce bii waatie í to. Na nɛu, aa deki, i kaa yɔkɔ i fɔ ide má í gbe ajɔ iyi ideu í cei.

²¹ Wee ine nɛa à waa degbe Zakari, nɔ à biti do iyi wa kpe inɔ kpasɛi Ilaaɔ bɛ. ²² Iyi í fita wa, kù yɔkɔ ku ba nɛa ide ku fɔ má, nɔi à mà iyi í ce kuye gɔi si inɔ ileu bɛ. Wa ba nɛa ide ku fɔ do awɔ ku nyisi iyi ntɔi, amma kù yɔkɔ ku fɔ ide do gɛɛ.

²³ Si anyii kuyeu, Zakari í mɔsi iceɛ má hee í koo í to ajɔ iyi iceɛ í kpa iri inɔ kpasɛ bɛ. Nɔi í nyi ideɛ. ²⁴ Si anyie, Elizabeti aboe í ba así, nɔ wa singa arae zakai cukpa miu, í ni *, ²⁵ cɔ miu iyi Ilaaɔ í ceem. Í cɔm do iju jiidu nɔ í nyaam anyɔ si wajui amanɛ nɛa.

Amaleka wa fɔ ideí kubí Jesu

* **1:24** wa singa arae Ara ku singaeu kù je na anyɔ. Á yɔkɔ ku je wa bi ku maa wɛɛ nɛu akã ku ba ku saabu Ilaaɔ.

²⁶ Iyi asii Elizabeti í ba cukpa mēefa, ηοi Ilaađ í be amaleka Gabieli Nazareti si ilei Galilee. ²⁷ Í bōi bi mudēe gō iyi kù mà mākō, amma à mua awaasū gō iyi à ya kpe Zozefu, si dimii ilaalu Davidi. Irii mudēeui í je Maari. ²⁸ Amalekau í lō bi tee í sōo í ni, ñ wa n ceε fōo, awō iyi Ilaađ í cea didō. Ađ Lafēε í wεε do awō.

²⁹ Nηi Maari í biti do ideu nō wa bee arae ide wa ni, yoomai í je yaasei fōou ihē. ³⁰ Nηi amalekau í sōo í ni, maà jō njo ku muε Maari. Ilaađ í ceε didō.

³¹ Aa ba así i bí ama inemākō nō i sōo Jesu. ³² Á na ku je ine nla. Amai Ilaađi aa ya kpoō, nηu iyi kù ne saa. Ađ Lafēε á coo ilaalu, á nāa bommai Davidi balae. ³³ Nηui á je bomma si dimii Zakōbu do ajō fei. Bommaε kaa ne kōo †. ³⁴ Nηi Maari í bee amalekau í ni, beirei á ce ku ce, si bei n kù mà mākō.

³⁵ Nηi amalekau í jεaa í ni, Hundei Ilaađi á naa sie, nō gbugbāε ku biie bei jji. Nηui í jō aa kpe ama kumá iyi aa na i biu Amai Ilaađ. ³⁶ Elizabeti nyaanzeεu mō iyi à ya maa kpe gbendau, do si agboεu fei, í ne asii ama inemākō. Í wεε si cukpa mēefasiaε nsei. ³⁷ Maari, jō i mà iyi nkāma kù wεε iyi Ilaađ í mōngō.

³⁸ Nηi Maari í ni, amu woo ce icei Ađ Lafēεi. Fei ndεε ku ceem bei ñ sōm nōu. Nηi amalekau í ne.

Maari í bō Elizabeti ku cō

³⁹ Si anyii nηu, ηοi Maari í dede do saasa í dasi kpāa wa ne ikpa geete ηa, í bō ilu gō si ilei Zudee.

⁴⁰ Iyi í to be ηοi í lō kpasēi Zakari nō í ce Elizabeti fōo.

⁴¹ Waati iyi Elizabeti í gbō fōoi Maariu, ηοi amau í yaga si inε, nō Elizabeti í kōo Hundei Ilaađ. ⁴² Nō í

---

† **1:33** Zakōbu Zakōbui à ya kpe Izireli má. Bii à ni á je bomma si dimii Zakōbu, si dimii inei Izireli ηa feii à waa fāa.

dõ anu hee lele í ni, Ilaaõ í weeε í re inaabo fei, nõ kuweeu á sã si ama iyi aa na i búu. ⁴³ Yooi ñ je hee iyei Lafëem í naa bi tom. ⁴⁴ Waati iyi ñ gbõ fõœu be, ama iyi í wa inãm í yaga do inõ didõ. ⁴⁵ Ilu inõ didõi awõ iyi ñ dasi naanε iyi mii iyi Ilaaõ í sõe á na ku ce.

Iri ku kãi Maari

⁴⁶ Nõ Maari í ni,
 Idõm wa saabu Aõ Lafëε.
⁴⁷ Nõ ñ wεεð inõ didõ na irii Ilaaõ Woo faabam,
⁴⁸ Si na iyi í jò í kãsim iju jiidaε, amu woo ce iceε iyi
 n kù je ngõgõ.
 Nõ hai nsei inei andunya ña fei aa maa ni amuu ilu
 inõ didõi,
⁴⁹ Domi Ilaaõ, ilu gbugbã fei í ceem mii nla nla.
 Iriε í má.
⁵⁰ Í ya ce araarei inε ña iyi à waa jirimæ hee do ajõ
 fei.
⁵¹ Í ce ice gbugbã ña do gbugbãi awõε
 Nõ í fangaa inε ña iyi lasabui idõ ña í ne faao.
⁵² Í keke ilaalu ña si batai bomma ña ña,
 Nõ í so ilu are ña lele.
⁵³ Í jò inε ña iyi ari wa kpa à je mii jiida ña à yo,
 Amma í lele ilu fia ña awõ ngbe.
⁵⁴⁻⁵⁵ Í sobi inei Izireli woo ce iceε ña,
 Í ce araare ña hee do ajõ fei
 Bei í tako í sã Aburhamu do tãkuε ña
 Anã iyi à je bala nwa ña.
⁵⁶ Iri iyi Maari í kõu mbe. Si anyiε nõ í buba bi
 Elizabeti be zakai cukpa mæeta, í bei í nyi ideε.

Kubí Zãa woo dasi inyi

⁵⁷ Awaati í to bii Elizabeti á bí amæ, nõ í bí ama
 inεmãkõ. ⁵⁸ Kpaasie ña do nyaanzeε ña à gbõ iyi Aõ

Laf̄ēe í ce araaree ntɔ ntɔ, nɔ aŋaò ŋa à wεεò inɔ did̄õ aǰɔ. ⁵⁹ Si aǰɔ mεεjɔsia à naa ku dasi amau bango, nɔ à waa bi à kpoo Zakari, irii baaeu. ⁶⁰ Amma iyee í so ide í ni, aawo, Zãai aa kpoo. ⁶¹ Nɔi à s̄ɔ à ni, si nyaanzee ine kãma kù ne ðimii iriu be.

⁶² Nɔ à bee baae do awɔ ku ba a mà bei í bi a kpe amau. ⁶³ Nɔi Zakari í tɔɔ mii gɔ si bii á kɔ si, nɔ í kɔ í ni, Zãai í je iriε. Nɔ aŋa fei à biti. ⁶⁴ Nɔi gbakã Zakari í yɔkɔ í fɔ ide do gelee, nɔ í lɔsi ide ku fɔ wa saabuò Ilaaõ. ⁶⁵ Nɔi njo í mu hee do ine ŋa iyi à wa amee amee fei. Nɔ si ilεkoi geetei Zudee ŋa fei ine ŋa à wasi ku ce faajii ideu. ⁶⁶ Ine ŋa iyi à gbɔ ideu fei à ya maa muui si idɔ nŋa nɔ a maa ni, debɛi, beirei amau ih̄ē á na ku je.

Mii ŋa iyi í ceu ih̄ē fei wa nyisi iyi gbugbãi Ilaaõ í wεε do nŋu.

Iri ku k̄ai Zakari

⁶⁷ Nɔi Zakari baai amau í k̄òò Hundei Ilaaõ, nɔ í ce walii í ni,

⁶⁸ Saabui í je ti Ilaaõ Laf̄ēi inei Izireli ŋa Si na iyi í jò í naa bi ine ŋa í na í ya ŋa.

⁶⁹ Nɔ í naa nwa Woo faaba ilu gbugbã wa si nyaanzei ilaalu Davidi amaaceeu,

⁷⁰ Si bei í jò walii kumáε ŋau à fɔ wo hai ku kpe.

⁷¹ Nŋui á faaba wa hai si awɔi mbεε nwa ŋa, Do hai bi ine ŋa iyi à cé wa fei.

⁷² Bεεbei í nyisi bala nwa ŋa araareε, Nɔ wa yeò gígii akabuu kumáε.

⁷³ Akabuuui í je kuwã iyi í cea Aburahamu bala nwa,

⁷⁴ Í ni nŋu á nya wa hai si awɔi mbεε nwa ŋa, Nɔ nŋu ku jò ka cea nŋu ice do wɔkɔ.

75 Nɔ ɪɛ iyi aa ka ceau ku jɛ do idɔ kumá nɔ ka jɛ dee dee si wajuɛ do ajɔ fei si kuwɛɛ nwa.

76 Nɔ awɔ amam, aa kpee waliɪɪ Ilaaɔ, nɲu iyi kù nɛ saa,

Domi aa cuaa Lafɛɛ i maa teesea kpãa,

77 Nɔ aa jɔ inɛɛ ɲa a mà iyi aɲa aa ba faaba waati iyi Ilaaɔ á nya dulum du ɲa.

78 Ntɔ ntɔ, araarei Ilaaɔ Lafɛɛ nwa í lá si wa.

Na saabui araareɛui í jɔ inya kumá í naa si wa hai lele bei nunui daakɔ,

79 Ku ba ku má inya si inɛ ɲa iyi à waa buba si ilu kuku do si jɲi iku

Ku maa nɛɔ awa fei si kpãai laakai akã.

80 Iri iyi Zakari í kɔu mbe. Si anyii nɲu amau wa la, nɔ bisie wa kɔɔsi nɔ í koo í wa gɔɔɔ hee í koo í tɔɔ ajɔ iyi í nyisi araɛ bantuma si wajui inɛi Izireli ɲa.

2

Kubí Jesu

(Cɔ Matie 1:18-25)

1 Waati beɛbe, ilaalu nɪai Romu iyi à ya kpe Ogusitu í na wooda í ni a ce inɛ ɲa kuka si ilɛɛ fei.

2 Kuka sinteu ihɛ à cooi si waati iyi Kiriniusi wa jɛ ilu ilɛ si ilei Siri. 3 Nɔ inɛ fei í nɛ si iluɛ koo na irie a kɔɔ si tia.

4 Nɔi Zozɛfu mɔ í nɛ hai Nazareti si ilei Galilee, í bɔ ilei Zudee si ilui Davidi iyi à ya kpe Betelehemu, domi nɲu mɔ nyaanzei Davidii wa jɛ. 5 Í bɔ ku na irie, nɲu do Maari aboɛ iyi í nɛ así *. 6 Si waati iyi à wa be, ajɔ í na í to bii á bí amaɛ. 7 Nɔ í bí ama sintɛɛ,

* **2:5** Maari aboɛ à ni Maari í jɛ aboɛ si na iyi í jɔ aɲaɔi à wɛɛ, amma aɲaɔ a kù tɔtɔ sɛɛ hee í koo í biɔ Jesu.

ama ineməkə. Í biiε do acə nə í təə si bi ku jei angudā
 ηa, si na iyi í jə inya kù wεε bii inε njoo ηa aa sə.

Amaleka gə ηa à naa bi woo degbe ηa

⁸ Woo degbe gə ηa à wa inə sako bε, à waa degbe
 angudā ηa idū. ⁹ Nəi amalekai Ađ Lafēε gə í faata si
 ηa wa, nə inya kumá nla gə í kaako ηa. Inya kumáu
 amboei Lafēεui. Nəi njo í mu ηa jiidai. ¹⁰ Amma
 amalekau í sə ηa í ni, i maà jə njo ku mu ηε. Laabaau
 jiidai n̄ naa ku sisi nηε, iyi á jεa inε fei inə didə nla
 nla. ¹¹ Laabaauu wee. Nnyi, si ilui Davidi, à bí
 nηε Woo faaba. Nηui í je Lafēε, inε iyi Ilaađ í cicau.
¹² Yaase bei aa màau ηa wee. Aa ye ama kpətəə gə bε
 à biiε do acə, wa sū si bi ku jei angudā ηa.

¹³ Iyi í fə bεεbε í tã ηəi gbakā amaleka mmu gə ηa
 à naa bi tεε aηa nkpə nkpə nə à saabu Ilaađ à waa ni,
¹⁴ ka jə irii Ilaađ ku nε amboe hee lele. Nə laakai ku
 sū ku wa si ile si inε ηa iyi Ilaađ í bi.

Woo degbe ηau à bə Betelehεmu

¹⁵ Nəi amaleka ηau à jə ηa à nyi lele. Si anyii nηu,
 woo degbe ηau à sabuu nje à waa ni, debēi, ka bə
 Betelehεmu, kaa cə mii iyi í ce, iyi Ađ Lafēε í jə à mà.

¹⁶ Nə à ce saasa à sei à koo. Nəi à to nə à ye Maari do
 Zozefu, do ama kpətəəu bii wa sū si bi ku jei angudā
 ηa. ¹⁷ Iyi à yəə, à waa sisi mii iyi amalekau í sə ηa si
 gāmei amau. ¹⁸ Nə inε ηa iyi à gbə idei woo degbe
 ηau fei ideu í ya mu ηa bitii. ¹⁹ Amma Maari nje wa
 mu fei ndεε si idəε, nə wa lasabu si do laakai. ²⁰ Nəi
 woo degbe ηau à sinda à waa nε. Nə à waa nyisi
 amboei Ilaađ, à waa saabuε na irii mii iyi à gbə do
 iyi à ye fei, domi fei ndεε í cei si bei amalekau í sisi
 nηa.

À bɔ̀ Jesu kpasɛi Ilaaɔ

21 Si aɔ mɛɛjɔsia ɲɔi à sɔɔ Jesu, iri iyi amalekau í ni a kpoo hai waati iyi iyee kù ne asíu. Aɔ ɲɲu be mɔi aa dasie bango.

22-23 Mii iyi Moizi í kɔ si woodae wee. Í ni, ama inemakɔ iyi à bí sinte fei aa nyaa ikãi ku je ti Aɔ Lafɛɛ. Na ɲɔi í jɔ̀ iyi waati í to si bií aa ce kuwee Maari ku bei ku má si ayawo iyi í ceu Zozefu do Maari à so amau à bɔ̀ Zeruzalemu ku ba a nyisi Aɔ Lafɛɛ 24 nɔ a ce kuwee. Kuweeu do kufe minji wala do ankasiidi minjii à ya cooð si bei à kɔ̀ si woodai Aɔ Lafɛɛ.

25 Wee makɔ gɔ́ í wa Zeruzalemu be à ya kpoo Simeɔ. Makɔu í je ine dee dee nɔ í mà beɛrei Ilaaɔ. Wa degbe ine iyi á na ku tũ idɔi inei Izireli ɲa nɔ Hundei Ilaaɔ í weɛ do ɲɲu. 26 Hundei Ilaaɔu í sɔ̀ wo í ni á ye ine iyi Aɔ Lafɛɛ í cicau ku bei ku ku. 27 ɲɔi Hundeu í tale sie kpasɛi Ilaaɔ ku bɔ. Iyi iyeð baai Jesu ɲa à lɔ̀de be ku ba a cea bei wooda í fɔ, 28 ɲɔi Simeɔ í gbaa í muu si awɔe í saabu Ilaaɔ wa ni,

29 Lafɛɛ, nsei jɔ̀ amu woo ce icɛɛ n jɔ̀ andunya do laakai ku sũ si bei ì sɔ̀m wo,

30 Domi ijum í ye faabaɛ,

31 Iyi ì ce sɔ̀luɛ si wajui dimi fei.

32 ɲɲui í je inya kumá iyi á nyisi dimi mmu ɲa kpãae. Nɔ ɲɲui í je amboei inɛɛ ɲa, inei Izireli ɲa.

Walii iyi Simeɔ í ce

33 Ide iyi Simeɔ wa fɔ si gãmei amau í mu iyeð baae fei biti. 34 Simeɔ í wee ɲɲa nɔ í sɔ̀ Maari iyei Jesuu í ni, Ilaaɔ í cica amau ihɛi ku keke ine nkpɔ nɔ ku dede ine nkpɔ mɔ si inɔi inei Izireli ɲa. ɲɲui Ilaaɔ í be wa ku je bei nyinda, amma ine ɲa aa kɔ̀ sie. 35 Nɔ

lasabui idoi inε nkpɔ kú fita gbugbãa. Awɔ takae, inɔ ku fɔ á gũe ajo akã si idɔe bei taakuba.

Ana walii inaabo

³⁶ Inaabo walii gɔ mɔ í wa be à ya kpoo Ana, amai Fanueli si dimii Azee ña. Abou í gbo ntɔ ntɔ. Í ce muau zakai adɔ meeje mɔkɔe kù bei kù na kù wee, ³⁷ nɔ í buba jaaɔ adɔ nkpɔ nkpɔ. Nsei abou í ne adɔ cine do mee, nɔ ci ya fita hai bantumai kpasɛi Ilaaɔ. Dasã do idũ fei, í ya maa cea Ilaaɔ icei do anu kudi do kutɔ. ³⁸ Waati beɛbe ñju mɔ í sekεe si ña wa, wa saabu Ilaaɔ, nɔ í lɔsi ideɪ amau ku sisia inε ña iyi à waa degbe inε iyi á na ku faaba inei Zeruzalemu ña fei.

³⁹ Waati iyi iyeò baai Jesu ña à tã mii ña iyi woodai Aɔ Lafɛe í ni a ceu fei, ñoi à nyi Nazareti ilu ñña si ilei Galilee. ⁴⁰ Nɔ amau wa la, gbugbãe wa kɔɔsi nɔ í kɔò bisi. Nɔ didɔi Ilaaɔ í weeα.

Jesu í bɔ kpasɛi Ilaaɔ si waati iyi í ne adɔ maateɛji

⁴¹ Adɔ fei iyeò baai Jesu ña à ya bɔ jingauɪ Iku ku kuai Zeruzalemu. ⁴² Si waati iyi Jesu í ne adɔ maateɛji ñoi à bɔ jingauu si bei à ne dɔɔneε. ⁴³ Iyi jingauu í tã à waa ne, ñoi Jesu í gbe Zeruzalemu be, amma baae ña a kù mà. ⁴⁴ A waa tamaa bei í wa si inɔ ññai. Wee à nei zakai ajo akã, ñoi à dedεe si inɔi nyaanze ñña ña do kpaasi ñña ña. ⁴⁵ Amma a kù yɔɔ, nɔ à sinda à nyi ikpa Zeruzalemu à waa dedεe. ⁴⁶ Si ajo meetasia ñoi à yɔɔ bantumai kpasɛi Ilaaɔ. Wa buba si aninii woo kɔ inε ña si wooda ña, wa gbɔ ide ñña nɔ wa bee ña ide. ⁴⁷ Inε ña iyi à waa gbɔ ideε fei à bitiò bisie do si bei wa je ñña ide. ⁴⁸ Iyi baae ñau à yɔɔ be, ñoi aña mɔ à biti, nɔ iyeε í ni, amam, na mii í ce ì ce nwa beɛbe. Amu do baae wee, à wasi ku dedεe

do ino ku fo nla nla. ⁴⁹ Nɔi í bee ɲa í ni, na mii í ce ì waa dedeem ɲa. I kù mà ɲa iyi wūai Baam nii ò ne n ce? ⁵⁰ Amma ide iyi wa sɔ ɲau a kù gbɔ yaasee.

⁵¹ Nɔi í too ɲa à ne Nazareti nɔ wa gbɔ ide ɲɲa. Wee iyeu wa mu ide ɲau ihē fei si idɔe. ⁵² Jesu í lá wa koo nɔ bisie mɔ wa kɔsi nɔ wa dɔa Ilaaɔ si hee do amanɛ ɲa fei.

3

Waazoi Zāa woo dasi inyi

(Cɔ Matie 3:1-12; Maaku 1:1-8; Zāa 1:19-28)

¹ Iyi ilaalu nlai Romu iyi à ya kpe Tibee í ce adɔ maatū si bommae, waati beɛbe Ponsu Pilatii wa je ilu ilei Zudee, nɔ Herodu mɔ wa je ine ngbo si ilei Galilee, nɔ Filipu ifɔeu mɔ wa je ine ngbo si ilei Iture do Takoniti, nɔ Lisania mɔ wa je ine ngbo si ilei Abileni. ² Ani do Kaifu ɲa mɔ à waa je woo wee nlai Ilaaɔ. Waati beɛbei Ilaaɔ í sɔ Zāa amai Zakari ide si gɔɔɔ. ³ Nɔ Zāa í bɔ si ilu ɲa iyi à wa kəkɔi idoi Zuudē fei wa waazo ɲɲa wa ni, i kpaasi idɔ ku ba Ilaaɔ ku kpa ide i dulum du ɲe nɔ a dasi ɲe inyi.

⁴ Beɛbei ide iyi walii Ezai í kɔ si tiaeu í ce. Í ni,

Imui ine gɔ wa dɔ anu si gɔɔɔ wa ni,

I teese kpāai Lafēe ku te ɲa.

⁵ Nɔ aa dī lɔma ɲau fei.

Nɔ geete do iri kuta fei á munga anu,

Nɔ kpāa ku ka ɲa fei aa te,

Kpāa iyi í sāmī fei á sīa.

⁶ Ine fei á ye bēi Ilaaɔ wa faaba wa.

⁷ Zamaa nkɔ nkɔi wa koo bi Zāa ku dasi ɲa inyi. Nɔ í sɔ ɲa í ni, ɲe ine buu ɲa bei njo wukuku, yooi í sɔ ɲe í ni i saa idɔkɔi kiitii Ilaaɔ iyi á na ku naau.

⁸ Na nηu, i ce kookoosu jiida i nyisiò iyi ì kpaasi idɔ ηa, nɔ ì maà tamaa mà aa ba faaba ηa si na iyi í jò ì ya maa ni inε ì je dimii Aburhamu ηa. N̄ wa n s̄s̄ ηe, Ilaaḏ á yɔkɔ ku so kuta ηau ihē ku ce ηa dimii Aburhamu ηa. ⁹ Wee dagba wa kã si j̄i tã m̄m a daò icuε. Na nηu, j̄i iyi kù waa so iso jiida fei aa daa a dasi ina.

¹⁰ N̄ɔi zamaau í beee wa ni, debei, beirei aa ka ce.

¹¹ Nɔ í je nηa í ni, inε iyi í nε ibɔ minji ku so akã ku mua kpaasiε iyi kù nε, nɔ inε mɔ iyi í nε ije ku kpḏḏ do kpaasiε. ¹² Woo gba fiati lɛmpoo gɔ ηa mɔ à naa a dasi aηa mɔ inyi, η̄ɔi à beee à ni, M̄εtu, beirei aa ka ce. ¹³ N̄ɔi í s̄s̄ ηa í ni, i maà gba ku lɔ zaka bei à da nηe. ¹⁴ N̄ɔi sooge gɔ ηa mɔ à beee à ni, awa mɔ ni, beirei aa ka ce. Nɔ í s̄s̄ ηa í ni, i maà ya gba fiati inε gɔ do gbugbã ηa, nɔ i maà ya má inε gɔ ide, nɔ i maà ya donda iyi à waa sã nηe.

¹⁵ Inε ηau à waa cɔ kp̄ai inε iyi Ilaaḏ í cicau nɔ à waa lasabu si idɔ nηa mà Zãai í je inεεu. ¹⁶ Nɔ Zãa í s̄s̄ aηa fei í ni, inyii amu n̄ wa n dasi ηe, amma inε gɔ wa naa iyi í rem do gbugbã. N kù to n fũ baa ikũi baataε. Nηui á da nηe si Hundei Ilaaḏ do ina. ¹⁷ Wa mu kaale ku fε bileee si awɔ, nɔ ku kp̄a bileeu bii à kpokpoe, nɔ ku ko yɔyɔu ku dasi aka, sakou mɔ ku dasi ina iyi ci ya ku.

¹⁸ Do faaji nkpɔ gɔ ηa m̄i Zãa wa ceàò inε ηa waaɔi laabaau jiidau.

¹⁹ Amma hai tako ilaalu Herodu í so Heriodiasi, aboi ifɔε, í je aboε, η̄ɔi Zãa í gbagba siε na ideu do na daa laalɔ ηa iyi í ce fei wo. ²⁰ Si antai laalɔ ηa iyi Herodu wa ce, do ankãanyi í na í jò à mu Zãa à dasiε piis̄s̄ɔ má.

*Inyi ku dasii Jesu**(Cɔ Matie 3:13-17; Maaku 1:9-11)*

²¹ Zãa í wasi inε nkpɔ nkpɔ ku dasi inyi si waati iyi a kù dasiε piisɔɔ, nɔi Jesu mɔ í naa bi tεε, nɔ í dasi Jesu mɔ inyi. Nɔi Jesu wa ce kutɔɔ nɔ lelei Aɔ́ í cɪ́, ²² nɔ Hundeɪ Ilaaɔ́ í de siε wa hai lele do ara gɔ bei ankasiidi. Nɔ à gbɔ ide ku fɔ gɔ wa hai lele í ni, awɔu amam nii, ñ biε jiida jiida. Siεi inɔ didɔm fei í ya wa.

*Balai Jesu ηa**(Cɔ Matie 1:1-17)*

²³ Jesu í to adɔ kuntaa í bei í sinti icεε. Inε ηa à ya maa cɔɔi bei amai Zozefu *. Balai Zozefu † ηa wee ²⁴ Heli do Matati do Levi do Mɛliki do Zanai Zozefu, ²⁵ do Matatia do Amɔsu do Naumu do Esili do Nagai, ²⁶ do Maatu do Matatia do Semeni do Zozeki do Zoda, ²⁷ do Zoanani do Reza do Zorobabeli do Salatɛli do Neri, ²⁸ do Mɛliki do Adi do Kosamu do Elimadamu do Eε, ²⁹ do Zozue do Eliezεε do Zorimu do Matati do Levi, ³⁰ do Simeɔ do Zuda do Zozefu do Zonamui do Eliakimu, ³¹ do Melea do Mɛna do Matata do Natãa do Davidi, ³² do Izai do Obɛdi do Boazi do Salumɔ do Nasɔɔ, ³³ do Aminadabu do Adimi do Aani do Esiromu do Perezzi do Zuda, ³⁴ do Zakɔbu do Izaaki do Aburhamu do Tera do Nakɔɔ, ³⁵ do Seruku do Ragau do Falɛki do Ebεε do Sala, ³⁶ do Kainamu do Aafasadi do Semu do Nowee do Lamɛki, ³⁷ do Matusala do Enɔku do Zeredi do Maleleli do Kainamu, ³⁸ do Enɔsi do Seti do Adamu do Ilaaɔ́.

---

* **3:23** à ya maa cɔɔi bei amai Zozefu Ntɔ ntɔ Zozefu kù tɔtɔɔ sɛε do Maari à bei à bí Jesu. Ilaaɔ́i í je baεε. † **3:23** balai Zozefu Tengɪ ihɛ ideɪ balai Maari à waa fɔ. Bii à ni balai Zozefu, na iyi aηaɔ̀ Maari à so njei.

4

Seetam í lɛɛ Jesu

(Cɔ Matie 4:1-11; Maaku 1:12-13)

¹ Jesu í kɔ̀o Hundei Ilaaɔ̀ nɔ́ í baa hai idoi Zuudɛɛ. Nɔ́ Hundeu í bɔ̀dɛ si gbabua. ² Nɔ́ Seetam í lɛɛɛ bɛ zakai ajɔ́ ciiji. Nɔ́ si ajɔ́u bɛ fei kù je nkāma. Iyi baai nɔ́u í lɔ́, nɔ́i ari wa kpaɔ́. ³ Nɔ́ Seetam í sɔ̀ɔ́ í ni, bii aɔ́wɔ́u Amai Ilaaɔ̀i do ntɔ́, jɔ́ kutau ihɛ́ ku kpɔ̀d pɛɛ. ⁴ Nɔ́ Jesu í jɛaá í ni, kukɔ́i idei Ilaaɔ̀ í ni, amanɛ́ ci ya wɛɛ na ije nɔ́u akā.

⁵ Nɔ́ Seetam í bɔ̀dɛ hee antai iri kuta gɔ́, í nyisie bommai andunya fei si iju kāmɛɛ. ⁶ Nɔ́ í sɔ̀ɔ́ í ni, amboei bomma nɔ́u fei an muuɛ nɔ́ an jɔ́ i nɛ yiiko si nɔ́. Inɛ iyi ñ bi, lafɛ́ɛi an mua, si na iyi í jɔ́ à nam nii. ⁷ Na nɔ́u, bii ì naa ì gule si wajum, fei ndɛɛ á je tɛɛ. ⁸ Nɔ́ Jesu í jɛaá í ni, kukɔ́i idei Ilaaɔ̀ í ni, Aɔ́ Lafɛ́ɛi aa gulea, nɔ́ nɔ́u akāi aa tɔ́.

⁹ Nɔ́ Seetam í gbāá í bɔ̀dɛ Zeruzalemu nɔ́ í gũ̀dɛ hee si antai ile lelei kpasɛ́i Ilaaɔ̀ nɔ́ í sɔ̀ɔ́ í ni, bii aɔ́wɔ́u amai Ilaaɔ̀i, fo i dinga ile, ¹⁰ domi kukɔ́i idei Ilaaɔ̀ í ni, Ilaaɔ̀ á na amalekaɛ nɔ́ wooda na iriɛ a maa degbɛɛ, ¹¹ nɔ́ a maa muɛ si aɔ́wɔ́ ku ba i maà ti i koosɛ si kuta. ¹² Nɔ́i Jesu í jɛaá í ni, kukɔ́i idei Ilaaɔ̀ í ni, maà ti i sii Aɔ́ Lafɛ́ɛɛ. ¹³ Iyi Seetam í lɛɛɛ si bisie nɔ́u bɛ fei í tã, nɔ́i í jɔ̀d titã́ í nɛ hee waati mmu gɔ́ má.

Jesu í sinti icɛɛ Galilee

(Cɔ Matie 4:12-17; Maaku 1:14-15)

¹⁴ Nɔ́ Jesu í nyi ikpa ilei Galilee do gbugbāi Hundei Ilaaɔ̀, nɔ́ iriɛ́ í fangaa si ilɛu fei. ¹⁵ Wa kɔ́ nɔ́ si cioi idei Ilaaɔ̀ ile bii Zuifu nɔ́ à ya ce kutɔ́tɔ́ nɔ́u nɔ́, nɔ́ inɛ fei wa saabuɛ.

À kòsi Jesu Nazareti bẹ
(Cò Matie 13:53-68; Maaku 6:1-6)

¹⁶ Nò Jesu í bọ Nazareti ilu bii í jẹ amau. Njọ si ajoj kusimi í bọ ile bii Zuifu ọa à ya ce kutótọu si bei í nẹ dọnnẹ. Njọ í dede ku cio tia. ¹⁷ Njọ à náa tia iyi Ezai waliuu í kọ. Si bei wa fūu njọ í kǎ si kukọ gọ iyi wa ni,

¹⁸ Hundei Aṣ Lafẹe í wa sim.

Í cicaam n sisiaò ilu are ọa laabaau jiidau.

Í bẹm n koo n sọ inei piisṣọ ọa n ni aa jò ọa a nẹ

Nọ n sọ fẹju ọa n ni aa ye ilu má,

Nọ n jò inẹ ọa iyi inẹ ọa à waa taa gbugbā a nẹ ara nṣa.

¹⁹ Nọ n sisia inẹ ọa n ni awaatii didṣi Lafẹe í to wa.

²⁰ Njọ Jesu í ka tiau má í sindoa woo ce icẹu nọ í buba. Njọ inẹ ọa iyi à tótọ bẹ fei à kāsie iju. ²¹ Njọ í sinti ideẹ ku sọ ọa í ni, nnyii kukọi idei Ilaaṣ iyi ì gbọ nseyu ọa í kṣ.

²² Njọ aṣa fei à waa jẹaa sẹda jiiida, nọ biti í mu ọa do ide didṣ iyi wa fita hai si gẹlẹu. À ni, kù jẹ amai Zozefuu mbẹ ya. ²³ Nọ Jesu í sọ ọa í ni, kù nẹ sika aa kpaam mǎndau ihě í ni ọa, awọ lokotoro, faaba araẹ. Ce iluẹ ihě mii ọa iyi à gbọ ì ce Kaperanumu fei. ²⁴ Amma an sọ ọe, walii kǎma kù wẹe iyi í ya nẹ bẹere si ilui nṣu takae. ²⁵ Ì mǎ sǎa sǎa ọa iyi ari nla gọ í ce si ilẹu fei si waatii Elii walii nlau. Ijì kù rọ si afei adṣ mẹeta do cukpa mẹefa, ma irei. Waati bẹebe inaabo jaaṣ nkṣọi í wa si ilei Izireli. ²⁶ Do nṣu fei, Ilaaṣ kù bẹ Elii walii nlau bi kǎma nṣa bii kù jẹ bi jaaṣ gọ í wa Sareputa si ilei Sidṣọ *.

* **4:26** Sareputa si ilei Sidṣọ Sareputa do Sidṣọ fei irii ilu ọa, amma bii à waa fọ idei ilu ọa iyi à wa kọkọi Sidṣọ, si ilei Sidṣọi à ya ni à wa.

mɔi í wεε wo si ilei Izireli si waatii Elizée waliuu. Do n̄ɲu fei, kù j̄ò ḡɔḡɔ n̄ɲa ḡɔ ku ba iri, bii kù j̄ε Naama in̄ei ilei Siriu.

²⁸ Iyi Jesu í f̄ɔ b̄εεb̄ε í t̄ã n̄ɔi id̄ɔi in̄ε n̄a iyi à wa ile bii à ya ce kut̄ɔt̄ɔu b̄ε fei í k̄ɔ. ²⁹ N̄ɔi à dede à leleε hai in̄o iluu à b̄ɔðe hee si antai iri kuta si bii à ma ilu n̄ɲa ku ba a taleε wa ile. ³⁰ Amma í l̄ɔ anini n̄ɲa b̄ε í n̄εε.

Jesu í lele in̄ei in̄ɔkoi in̄ε ḡɔ

(C̄ɔ Maaku 1:21-18)

³¹ N̄ɔ Jesu í b̄ɔ Kap̄eranumu, ilui Galilee ḡɔ n̄ɔ wa k̄ɔ in̄ε n̄a si cioi ideí Ilaaḏ si aḗi kus̄imi. ³² Wa k̄ɔ n̄a si cio do yiiko. N̄ɲui í j̄ò ideu í tosi n̄a. ³³ Wee m̄ak̄ɔ ḡɔ í wa ile bii Zuifu n̄a à ya ce kut̄ɔt̄ɔu b̄ε í n̄ε in̄ei in̄ɔk̄o, n̄ɔi í d̄ḥ anu hee lele í ni, ³⁴ mii í wa si ḡãmei aw̄ae n̄a aw̄ɔ Jesu in̄ei Nazareti. Ì naa ku kpa wai? Ñ̄ mà in̄ε iyi ì j̄ε. Aw̄ɔi ì j̄ε in̄ε kumá iyi Ilaaḏ í b̄ε wa. ³⁵ N̄ɔi Jesu í la siε í ni, koko, fita hai si m̄ak̄ɔu. N̄ɔi in̄ei in̄ɔk̄ou í ta m̄ak̄ɔu ile si anini n̄ɲa, n̄ɔ í fita siε, kù m̄εε. ³⁶ N̄ɔi aḗa fei à bit̄i, à bee n̄j̄ε aḗa duusḏ̄ɔ à waa ni, ide dimi yoomai ih̄ε. M̄ak̄ɔu wee wa s̄ḥ in̄ei in̄ɔk̄o n̄a ide do yiiko do gbugb̄ã n̄ɔ à waa fita. ³⁷ N̄ɔi iriε í fanḡaa si il̄εk̄oi iluu fei.

Jesu í j̄ò b̄ḥ̄ n̄kp̄ɔ í ba iri

(C̄ɔ Matie 8:14-17; Maaku 1:29-34)

³⁸ N̄ɔi Jesu í fita hai ile bii à ya ce kut̄ɔt̄ɔu, n̄ɔ í b̄ɔ kpas̄ēi Simḥ̄. Wee iyei aboi Simḥ̄ou wa ce b̄ḥ̄oi ara gb̄ãa nt̄ɔ nt̄ɔ. N̄ɔi à t̄ɔε ku j̄ò ku ba iri. ³⁹ N̄ɔi í k̄amba si abou í la si ara gb̄ãau n̄ɔ í nya. N̄ɔ abou í dede gbak̄ã í yaae n̄a.

⁴⁰ Alei aḗɔ n̄ɲu iyi inunu í l̄ɔ, n̄ɔi in̄ε n̄a iyi in̄ε n̄ɲa n̄a à waa ce b̄ḥ̄ dimi ik̄ã ik̄ã fei à wasi ku naaḏ n̄a wa

bi tɛɛ. Nɔ́ í lesi aŋa fei awɔ́ í jò à ba iri. ⁴¹ Inɛi inɔ̀oko ŋa mɔ́ à fita hai si inɛ nkpɔ́, à dɔ̀ò anu à waa ni, awɔ́i ì jɛ Amai Ilaaɔ́. Amma Jesu í la si ŋa nɔ́ wa ganji ŋa ide ku fɔ́ domi à mà iyi nŋuu inɛ iyi Ilaaɔ́ í cìcái.

Jesu wa waazo ilei Zudee

(Cɔ́ Maaku 1:35-39)

⁴² Iyi iju í má ŋɔ́i Jesu í fita hai inɔ́ ilu í bɔ́ gɔ́babua. Ŋɔ́i zamaa nkpɔ́ nkpɔ́ gɔ́ wa dɛdɛɛ. Iyi à to bi tɛɛ ŋɔ́i à tɔ̀ɛ suuru ku maà nɛ ku jò aŋa. ⁴³ Amma í sɔ́ ŋa í ni, kù nɛ bei an ce iyi n kù waazo laabaau jiidai bommai Ilaaɔ́ si ilu mmu ŋa má, domi na nŋui à bɛm wa. ⁴⁴ Iyi í fɔ́ bɛɛbɛ í tã nɔ́ í koo í dabii wa ce waazo ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔ̀tɔ̀ ŋa ilei Zudee.

5

Jesu wa kpe mɔ̀cɔ́ sintɛ ŋa

(Cɔ́ Matie 4:18-22; Maaku 1:16-20)

¹ Ajɔ́ nŋu gɔ́ Jesu wa leekí kɔ̀kɔ́i tenku iyi à ya kpe Genesareti, nɔ́ zamaa nla gɔ́ wa mantɛɛ ku ba a gbɔ́ idei Ilaaɔ́. ² Nɔ́ í yɛ akɔ́i inyi minji itfi tenkuu bɛ. Amma sɔ̀kɔ́ ŋau à fita à waa wiɛ taao ŋŋa ŋa. ³ Nɔ́ Jesu í lɔ́ inɔ́ akɔ́i inyiu akã. Akɔ́i inyi iyi í lɔ́ siu inɛ nŋu ti Simɔ̀ɔ́i. Nɔ́ í kpe Simɔ̀ɔ́ í tɔ̀ɛ í ni ku na ku sekeɛð akɔ́u hai itfi inyiu keeke. Ŋɔ́i í buba si inɔ́i akɔ́u, wa kɔ́ zamaau si cio.

⁴ Iyi í fɔ́ ideɛ í tã nɔ́ í sɔ́ Simɔ̀ɔ́ í ni, bɔ̀ð akɔ́u si bua, nɔ́ i le taao nŋɛ ŋa si inyiu i mu cɛɛ ŋa. ⁵ Ŋɔ́i Simɔ̀ɔ́ í sɔ̀ɔ́ í ni, Mɛɛtu, à ce icɛ do idũ fei a kù mu ngɔ̀gɔ̀. Amma si bei awɔ́i ì fɔ́, an dasi taao ŋau inɔ́ inyi.

⁶ Ŋɔ́i à dasi taao ŋŋa ŋau inɔ́ inyi. Iyi à dasi ŋɔ́i à mu cɛɛ bututu hee taao ŋŋa ŋau à waa bi a ga. ⁷ Nɔ́ à kpe kpaasi ŋŋa ŋa iyi à wa si akɔ́ minjisiau do awɔ́ a

naa a sobi ηα. Iyi aηα mα à naa nα akα minjiu fei í kō do cēē hee wa bi ku mi. ⁸ Iyi Simōō Piεε í ye mii nαu í ce bεεβε ηοi í koo í gule si wajui Jesu í ni, Lafēε, tekeε hai bi tom, domi amuu ilu dulum nii. ⁹ Í fα bεεbei si na iyi í jò njo í muu, ηηu do kpaasie ηau fei na cēε nkpα nkpα iyi à muu. ¹⁰ Bεεβε mαi njo í mu kpaasi minjie ηα, Zaaki do Zāa amai Zebedee ηau. Amma Jesu í sō Simōō í ni, maà jò njo ku muε. Bεbei ine ηα iyi aa toom ηai aa ya maa dedε. ¹¹ Nηi à bōò akoi inyi ice nα à jò fei ndεε à waa too Jesu.

Jesu í jò dintε gα í ba iri

(Cα Matie 8:1-4; Maaku 1:40-45)

¹² Si anyii ηηu Jesu í wa si ilu gα be, nα mαkα gα í naa bi tεε. Mαkαu wa ce bōoi dintε jiida. Iyi í ye Jesu ηοi í naa í seebata si wajue í tōε suuru í ni, Lafēε, bii ì bi, aa yαkα i jò n ba iri n je ine iyi í má. ¹³ Nηi Jesu í yα awαε í luu nα í ni, ñ bi. Ba iri nα i je ine kumá. Be gbakā bōoi dintεu í nya. ¹⁴ Nηi Jesu í sōó í ni ku maà sō ine kāmα ideu be, amma koo nyisi araε bi woo weei Ilaaδu. Nα í ni ku ce kuwee iyi Moizi í jilεu. Kuweeu bei á nyisi ine ηα iyi ì je ine iyi í má bebei. ¹⁵ Do ηηu fei, irie í fangaa wa kōosi, nα zamaa nkpα nkpα í ya maa tōtō bi tεε ku ba a gbα ideε nα ku ba a ba iri si bōō nηa ηα. ¹⁶ Amma Jesu í ya bō gbabuai ηηu akā koo ce kutō.

Jesu í jò wεεge gα í ba iri

(Cα Matie 9:1-8; Maaku 2:1-12)

¹⁷ Ajò ηηu gα Jesu wa kα ine ηα si cio. Wee Farisi do woo kα ine ηα si wooda gα ηα à waa buba be. À naai hai Zeruzalemu do hai ilu ηα iyi à wa ilei Zudee do ilei Galilee fei. Nα ine ηα à waa ye gbugbāi Lafēε

Jesu waati iyi í jò bɔɔ ɲa à waa ba iriu. ¹⁸ Ɖɔi ine gɔ ɲa mɔ à naa be à waa so wɛɛge gɔ wa si makɛɛ. Nɔ à waa dɛdɛ bei aa ce a lɔdɛ ile a koo a jilɔ si wajui Jesu. ¹⁹ Amma a kù ba do bii aa lɔdɛ na irii zamaau, ɲɔi à koo à gũ antai ileu, à luu nɔ à kitaaɛ do makɛɛu si aninii zamaau si wajui Jesu. ²⁰ Iyi Jesu í yɛ naane ɲa ɲɔi í sɔ wɛɛgeu í ni, mɔkɔyi, n̄ kpa ideidulum dɛɛ. ²¹ Woo kɔ ine ɲa si wooda do Farisi ɲa à wasi ku bee ara ɲa ide à waa ni, yooi inɛɛu ihɛ́ í jɛ iyi wa bu Ilaaɔ. Yooi á yɔkɔ ku kpa ideidulum dii ine gɔ bii kù jɛ Ilaaɔ n̄ɲu akã. ²² Amma Jesu í mà lasabui idɔ ɲa, ɲɔi í bee ɲa í ni, na mii í jò ì waa ce dimii lasabu bɛɛbe si idɔ ɲɛ ɲa. ²³ Yoomai í faala í re, ine ku sɔ ine gɔ ku ni n̄ kpa ideidulum dɛɛ, walakɔ ku ni ku dede ku nɛ. ²⁴ Amma n̄ bi i mà ɲa iyi amu Amai Amanɛ n̄ nɛ gbugbã n̄ kpa ideidulum dii ine ɲa si andunya.

Iyi í fɔ bɛɛbe í tã ɲɔi í sɔ wɛɛgeu í ni, dede i so makɛɛɛ i bɔ kpasɛ́. ²⁵ Ɖɔi gbakã wɛɛgeu í dede si waju ɲa, í so makɛɛ iyi wa sũ siu, nɔ wa nɛ kpasɛ́ wa saabuò Ilaaɔ. ²⁶ Ɖɔi aɲa fei à bitì à waa saabu Ilaaɔ. Njo í bei wa mu ɲa à waa ni, à yɛ mii maamaake nnyi.

Jesu í kpe Levi

(Cɔ Matie 9:9-13; Maaku 2:13-17)

²⁷ Si anyii n̄ɲu, Jesu í fita wa nɛ si inɔ ilu. Nɔ í yɛ woo gba fiái lɛmpoo gɔ à ya kpoo Levi, wa buba ile bi ku ce icɛɛ, nɔ Jesu í sɔɔ í ni, toom wa. ²⁸ Ɖɔi Levi í dede, í jò mii ndɛɛ fei í tooɛ.

²⁹ Si anyiɛ, í cea Jesu jingau nla gɔ si kpasɛ́ɛ. Woo gba fiái lɛmpoo bututu do ine gɔ ɲa mɔ à waa ba ɲa ku jɛ. ³⁰ Wee Farisi gɔ ɲa à wa be do Farisi mmu gɔ

ηα iyi à je woo kə inε ηα si wooda ηα. Anjai à waa gbagba si məcɔi Jesu ηau à waa ni, na mii í ce ì je ì waa mɔ ηα do woo gba fiαι lempoo do inε laalɔ ηα. ³¹ Iyi Jesu í gbɔ bεεβε ηɔi í je nηα í ni, ilu baani ηα a kù ne bukaatai ilu iwɔ bii kù je bɔɔ ηα. ³² Bεεβε mɔi n kù naa ku kpe inε dee dee ηα, amma ilu dulum ηai ñ naa ku kpe a kpaasi idɔ ηα.

Jesu wa fɔ ideɪ anu ku dɪ

(Cɔ Matie 9:14-17; Maaku 2:18-22)

³³ Nɔi inε ηau à bee Jesu má à ni, beirei í ce məcɔi Zāa woo dasi inyiu do ti Farisi ηα à ya dɪ anu a maa ceɔ kutɔɔ, nɔ wee məcɔε ηα a ci ya dɪ anu. À ya maa jei nɔ a maa mɔ. ³⁴ Nɔi Jesu í bee ηα í ni, aa yɔkɔ ì jɔ kpaasii məkɔ titɔ ηα à dɪ anu si waati iyi məkɔ titɔu í wa inɔ nηα? ³⁵ Amma ajɔ wa naa iyi aa nya məkɔ titɔu hai si inɔ nηα. Waati bεεbei aa dɪ anu. ³⁶ Nɔi í kpa nηα mɔnda gɔ í ni, a ci ya ga ibɔ titɔ a sɔɔ ibɔ ngbo. Bii ì ce bεεβε, ì beje ibɔ titɔu mβε nɔ jaε titɔu á wεei ikā kaa ce si ibɔ ngbou. ³⁷ Inε gɔ ci ya nɔ kù dasi v̄εε titɔ iyi wa gba si bɔgɔ bata ngbo ηα. Bii í ce bεεβε, v̄εεu á jɔ bɔgɔ ηau ku ga, v̄εεu ku nikā nɔ bɔgɔ ηau ku beje. ³⁸ Amma à ya dasi v̄εε titɔi si bɔgɔ titɔ ηα. ³⁹ Nɔ inε gɔ kù wεε iyi á mɔ v̄εε nwo nɔ ku bi v̄εε titɔ má, domi á ni nwou í cea nηu.

6

Jesu wa fɔ ideɪ ajɔi kusɪmi

(Cɔ Matie 12:1-8; Maaku 2:23-28)

¹ Si ajɔi kusɪmi gɔ Jesu wa too kɔɔi ilε gɔ, ηɔi məcɔε ηα à wɔ amaaje iyi à gbě si ileu à nunu ijue si awɔ à waa ηɔ. ² Nɔi Farisi gɔ ηα à bee ηα à ni, na mii í jɔ ì waa ce mii iyi a kù ne kpāai ku ce si ajɔi kusɪmi. ³ Nɔi

Jesu í bee ña í ni, i kù cio mii iyi Davidi í ce, ññu do inεε ña, si waati iyi ari wa kpa ñau? ⁴ Í ló kpasëi Ilaaḏ nḓ í so pḗε iyi à jilεa Ilaaḏ í jε, ññu do inεε ña. Wee à ganji inε fei ku jε pḗεu bε bii kù jε woo weei Ilaaḏ ña aṅa akã. ⁵ Nḓ Jesu í sḓ ña má í ni, amu Amai Amanε, amui ñ jε inε ngboi aḵoi kuḥimi.

Inε iyi awḓ akãε í ku

(Cḓ Matie 12:9-14; Maaku 3:1-6)

⁶ Si aḵoi kuḥimi mmu gḓ, Jesu í ló ile bii Zuifu ña à ya ce kutḓḓḓu nḓ í wasi ku cea inε ña cioi idei Ilaaḏ. Wee mḓkḓ gḓ í wa bε, awḓ ñjεε í ku í gbε. ⁷ Woo kḓ inε ña si wooda do Farisi ña à kãsi Jesu iju, à waa cḓ mà á jḓ inεεu ku ba iri si aḵoi kuḥimi. Á waa cḓḓ domi à waa bi a yε taalei. ⁸ Amma Jesu í mà lasabu ñña, ñoi í sḓ mḓkḓ iyi awḓε í kuu í ni, dede i leekḓ si anini ñña bε. Nḓ í dede í leekḓ. ⁹ Nḓ Jesu í ni, ñ wa n bee ñei, si aḵoi kuḥimi, í sḓa amanε ku ce jiida de mà laalḓ, ku faaba amanε de, mà ku kpa. ¹⁰ Nḵoi í cḓ aṅa fei í kaako ña, nḓ í sḓ mḓkḓu í ni, te awḓε. Iyi í te awḓu ñoi í baa dee dee. ¹¹ Nḵoi idḓ ñña í kḓ, nḓ à waa busi ñjε bei aa cea Jesu.

Jesu í cica woo bε maateeji ñau

(Cḓ Matie 10:1-4; Maaku 3:13-19)

¹² Waati bεεbε Jesu í koo í gḓ iri kuta gḓ ku ce kutḓḓ. Nḓ idḓu fei í wasi ku ce kutḓḓ. ¹³ Iyi iju í má í tḓḓḓ mḓcḓε ña nḓ í cica amanε maateeji si inḓ ñña, í sḓ ña woo bε ña. ¹⁴ Iri ñña wee, Simḓḓ iyi í sḓ Piεε, do Anderee ifḓε, do Zaaki do Zãa do Filipu do Baatelemi ¹⁵ do Matie do Tomaa do Zaaki amai

Alifee, do Siməə inei igbei Zelətu *, 16 do Zudasi amai Zaaki, do Zudasi Isikariəti iyi á na ku zambæu.

Didə do ijuukpā

(Cə Matie 4:23-25; 5:1-12)

17 Waati iyi Jesu í cica woo bε maateeji ηau í tā ηəi aηəð ηa à kita wa à waa leekí si ilε ku munga anu gə. Tengí bei məcə nkpəε ηau à wa do zamaa nla gə. Inε ηau à naai hai ilei Zudee fei do Zeruzaləmu ilu nlaε, do hai Tii do Sidə, ilu ηa iyi à wa ikpa bi inyi dūdū.

18 À naa bi tεei ku ba a gbə ideε nə a ba iri si bəə nηa. Inε ηa iyi inei inəko ηa à sinda iri nηa à ba iri. 19 Nəi inε ηau fei à waa dε ku luu, domi gbugbā nla nla í ya fita siε nə ku jə aηa fei a ba iri.

20 Nəi Jesu í cə məcəε ηau í ni, Ilu inə didə ηai inε ilu are ηa, domi inei ì jε inei bommai Ilaəđ ηa.

21 Ilu inə didə ηai inε iyi ari wa kpa si nsei domi Ilaəđ á jə i yo ηa.

Ilu inə didə ηai inε iyi ì waa kpata si nsei, domi aa na i nyaanyi ηa.

22 Inε ilu inə didə ηai bii inε ηa à cé ηε, nə à lele ηε hai inə nηa, nə à waa bu ηε, nə à waa sə ηε iri laalə na irii amu Amai Amanε. 23 Ajə nηu, i jə inə nηε ku də, i fo i dingaa do inə didə, domi riba iyi à jilε nηε lelei Ađ í la. Inε ηau bε, bεεbei məi bala nηa ηa à cea walii ηau wo.

24 Amma inə kufəi á jε ti inε ilu fia ηa, domi ì ba inə nηε í tū tā ηa.

25 Inə kufəi á jε ti inε iyi ì wa si ayo si nsei, domi ari á na ku kpa ηε.

* **6:15** igbei Zelətu inei igbei Zelətu ηai à waa jabu ku ba Zuifu ηa a nε ara nηa hai si awəi inei Romu ηa.

Ino kufai á je ti inε iyi ì waa nyaanyi si nsei, domi aa na ì kpata ì maa cã kpokpo ña.

²⁶ Inε ilu ino kufo ñai bii inε fei wa saabu ñe domi bebei bala ñe ña à cea walii ilu ibo ñau wo.

I bi mbεε ñe ña

(Cɔ Matie 5:38-48; 7:12a)

²⁷ Amma inε iyi ì sotí ì waa gbɔ idem ña, ñ wa n sɔ ñei, ì ya bi mbεε ñe ña, nɔ inε ña iyi à cé ñe ì ya ce ñña jiiida ña. ²⁸ I weea inε ña iyi à waa ce ikpe ñe, nɔ ì ya cea inε ña iyi à waa ce ññe laalɔ kutɔɔ ña. ²⁹ Bii inε gɔ í sambalae, toa kekele akãe má. Inε iyi í gba ibɔ kumbooε, maà ti ì kɔ ku so danzigie má. ³⁰ Bii inε gɔ í tɔε mii gɔ, muaa. Bii inε gɔ í so mii ndεε gɔi, maà ti ì beε má. ³¹ Dimi iyi ì bi inε ña a ce ññe, inε mɔ ì ce ñña dimi ññu.

³² Bii inε ña iyi à bi ñe aña akãi inε mɔ ì bi ña, saabu yoomai ì ñe ña. Baa woo ce laalɔ ña taka ñña à ya bi kpaasi ñña ña. ³³ Bii inε ña iyi à waa ce ññe jiiida, añai inε mɔ ì waa sãa gbese, saabu yoomai ì ñe ña. Baa woo ce laalɔ ña taka ñña à ya ce beεbe. ³⁴ Bii ì waa wɛa inε ña ngɔgɔ na iyi í jò ì waa tamaa aa na a sã ññe, to, saabu yoomai ì ñe ña. Baa woo ce laalɔ ña taka ñña à ya wɛa ñe nɔ a sã. ³⁵ Amma ì bi mbεε ññe ña, ì ce ñña jiiida ña, ì ya wɛ ñña ì maà cɔ kpãai ku sã ña. Bii ì waa ce beεbe ña, riba ññe á la nɔ aa je amai Ilaaɔ ña, ññu iyi kù ñe saa, domi ññu takae wa nyisi amanε gudulu ña do amanε laalɔ ña didɔε. ³⁶ I jò ì ñe araarei inε ña bei Baa ññe mɔ í ñe.

Maà kiiti kpaasie

(Cɔ Matie 7:1-5)

³⁷ Jesu í sɔ ña má í ni, ì maà ya kiiti inε ña, nɔ Ilaaɔ mɔ kaa kiiti ñe. ì maà ya ye taalei inε ña nɔ Ilaaɔ mɔ

kaa ye taale nɛ. I ya kpa ideɪ kurarai nɛ ɲa nɔ Ilaaɔ mɔ á kpa ideɪ kurarai iɲe mɔ. ³⁸ I ya mua nɛ ɲa nɔ Ilaaɔ mɔ á mu nɛ. Si gũa nla nlaɪ á ce nɛ amua. Á yagaɛ ku kitigbaɛ ku kɔ hee andɛɛ, nɔ ku cuu nɛ si bɔgɔ. Ntɔ ntɔ gũa iyi ì wãaɔ kpaasi ɲa, nɲui Ilaaɔ mɔ á wã nɛ do.

³⁹ Nɔ í kpa nɲa mɔnda gɔ í ni, fɛɛju á yɔkɔ ku mua fɛɛju akpa? Bii fɛɛju ɲa à waa mua nɛ akpa aɲa minji fei a kaa dasi isa? ⁴⁰ Woo kɔkɔ icɛ ci ya re inɛ ngboɛ. Amma inɛ fei, waati iyi í mà mii iyi inɛ ngboɛ í nyisiɛ, nɲu mɔ í ya yei bei inɛ ngbou.

⁴¹ Na mii í ce ì waa ye fɔfɔ keeke iyi í wa si ijui kpaasiɛ nɔ i kù ye j̄i ite iyi í wa si titɛɛ. ⁴² Beirei aa ce i ni, kpaasi, j̄ɔ n nyae fɔfɔ si ijuɛ, nɔ awɔ i kù waa ye j̄i ite iyi í wa si titɛɛ. Awɔ ilu muafitii, j̄ɔ i tako i nya j̄i ite iyi í wa si ijuɛu titã ku ba i ye ilu sãa sãa, i bei i nya fɔfɔ iyi í wa si ijui kpaasiɛ.

À ya mà j̄ii hai si isoɛ

(Cɔ Matie 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ Nɔi Jesu í sɔ ɲa má í ni, j̄i jiida kaa so iso laalɔ. Bɛɛbɛ mɔi j̄i laalɔ kaa so iso jiida. ⁴⁴ Ntɔ ntɔ j̄i fei hai si isoɛi à ya màa. A ci ya ka figi si agũ, bɛɛbɛ mɔi a ci ya ka rezɛɛ si agũ fufũ, mà irei. ⁴⁵ Amanɛ jiida í ya nya jiida wai hai si mii jiida iyi wa singa si idɔɛ. Amanɛ laalɔ mɔ í ya nya laalɔ wai hai si mii laalɔ iyi wa singa si idɔɛ, domi mii iyi wa kɔ si idɔi amanɛ, nɲui gɛɛɛ í ya fɔ.

Woo ma ile minji gɔ ɲa

(Cɔ Matie 7:24-27)

⁴⁶ Nɔ Jesu í sɔ ɲa má í ni, na mii í ce ì ya maa kpem Lafɛɛ, Lafɛɛ, nɔ i ci ya ceɔ ide iyi ñ sɔ ɲe icɛ ɲa. ⁴⁷ Inɛ

iyi í naa bi tom fei nɔ wa gbɔ idem nɔ wa jirimæ, an nyisi ηε inε iyi lafɛε í jɔ. ⁴⁸ Í jɔ məkɔ gɔ iyi wa ma ile. Məkɔu í tu isa titã í jĩ hee í koo í kãsi kuta í bei í nyɔ icui ileu. Si anyiε ηɔi ijĩ í na í rɔ nɔ ido í kɔ wa nikã, wa cã ileu, amma kù yəkɔ ku kekεε domi kumæ í sĩa. ⁴⁹ Amma inε iyi í gbɔ idem nɔ kù waa jirimæ, í yei bei məkɔ gɔ iyi í ma ile nɔ kù nyɔ icue do kuta. Nɔi ido í na í kɔ í nikã wa cã ileu nɔ gbakã í cuku í lεgε fei.

7

Jesu í jɔ amaacei sooge inε ngbo gɔ í ba iri (Cɔ Matie 8:5-13)

¹ Iyi Jesu í sɔ ηa ideu fei í tã, ηɔi í bɔ Kapεranumu. ² Wee inε ngboi sooge gɔ í wa bε. Soogeu í nε amaaceε, nɔ í buui jiida jiida. Amaaceui wa ce bɔɔ hee wa bi ku ku. ³ Nɔi soogeu í gbɔ baauí Jesu, nɔ í bε inε ngboi Zuifu gɔ ηa bi tεε a koo a tɔɔε ku na ku faaba amaacei nηu. ⁴ Nɔi inε ηau à koo. Iyi à to bi Jesu, ηɔi à tɔɔε suuru ntɔ ntɔ à ni məkɔu í to i sobiε ⁵ domi í bi dimi nwa. Nηui í nɔ í ma nwa ile bii à ya ka ce kutɔtɔu bε.

⁶ Nɔ aηaɔ Jesu ηa à dasi kpãa à waa nε. Iyi à maai kpasɛu ηɔi soogeu í bε kpaasiε gɔ ηa a koo a sɔɔ a ni, Lafɛε, soogeu nje í ni i maà taabi araε, domi nηu kù to i lɔ wa kpasɛi nηu. ⁷ Na nηui í ce mɔm í yɔɔ iyi nηu kù to nηu ku naa bi tεε do araε. Amma í ni i fɔ ide nηu akã wa, amaacei nηu á ba iri. ⁸ Nɔ í ni baa nηu takai nηu, idei inε ngboi nηu ηai nηu wa gbɔ, nɔ nηu mɔ í nε sooge ηa iyi wa gbã. Bii nηu í sɔ inε akã nηu í ni ku bɔ ihɔ, í ya kooi. Bii nηu í nɔ í kpe inε gɔ nηa

í ya naai. Nɔ bii nɔɔ í sɔ amaacei nɔɔ gɔ nɔɔ í ni ku ce iyi ihẽ í ya cooi.

⁹ Iyi Jesu í gbɔ ideu í biti, nɔ í sinda í sɔ zamaa iyi wa tooɛu í ni, ñ wa n sɔ ɲɛ, baa si inɔi inɛi Izireli ɲa fei n kù yɛ inɛ iyi í yɔkɔ í dasim naane nla nla bei inɛɛu ihẽ. ¹⁰ Iyi Jesu í fɔ beɛbe í tã ɲɔi ama abe ɲau à nyi kpasẽ, nɔ à ba amaaceu í ba baani.

Jesu í ɲi amai jaaɔ gɔ iyi í ku

¹¹ Si anyiɛ ɲɔi Jesu í bɔ ilu gɔ iyi à ya kpe Nayini. Mɔcɛɛ ɲa do zamaa nla gɔ wa tooɛ. ¹² Waati iyi í maai si gamboi bindii iluu, í yɛ à so ikui ama awaasũ gɔ à waa bɔ ku suu. Ama awaasũu nɔɔ akãi iyeɛ í bí nɔ iyeu jaaɔi. Inɛi inɔ ilu nkɔɔ nkɔɔi wa too fitii abou. ¹³ Iyi Lafɛɛ í yɛ abou ɲɔi araare í muu, nɔ í sɔɔ í ni, maà kpata. ¹⁴ ɲɔi í sekɛɛ si ɲa í lu kpakoi ikuu nɔ inɛ ɲa iyi à waa soou à leeki. Nɔ Jesu í ni, awɔ awaasũ, ñ wa n sɔɛ, dede. ¹⁵ Nɔ awaasũ iyi í kúu í dede í buba wa fɔ ide. Nɔ Jesu í sindoa iyeɛ. ¹⁶ ɲɔi njo í mu aɲa fei, nɔ à saabu Ilaaɔ à waa ni, walii ilu gbugbãi í naa si wa. Nɔ à wa ni má, Ilaaɔ í naa bi inɛɛ ɲa ku ba ku sobi ɲa.

¹⁷ ɲɔi ideu í fangaa si ilɛi Zudee do si ilɛkoɛ ɲa fei.

*Inɛ ɲa iyi Zãa woo dasi inyi í be
(Cɔ Matie 11:2-19)*

¹⁸ ɲɔi mɔcɔi Zãa ɲa à koo à baa ile piisɔɔ be à sisiaa mii ɲau be fei. Nɔ í kpe amanɛ minji si inɔ ɲɲa, ¹⁹ í be ɲa bi Lafɛɛ a beee a ni, awɔi ì jɛ inɛ iyi Ilaaɔ á na ku be wau? Mà ka degbe inɛ mmu gɔ. ²⁰ Iyi à to wa bi Jesu, ɲɔi à sɔɔ à ni, Zãa woo dasi inyiui í be wa ka naa ka beee ka ni, awɔi ì jɛ inɛ iyi Ilaaɔ á na ku be wau? Mà ka degbe inɛ mmu gɔ.

21 Wee si waati n̄ju bei, Jesu í j̄ò b̄õ nkp̄o do k̄õ ña à waa ba iri, n̄o wa lele in̄ei in̄õko ña hai si in̄e ḡo ña, n̄o í j̄ò f̄eju nkp̄o í ye ilu má. 22 N̄o í j̄ea ama ab̄e ñau í ni, i koo i sisia Z̄ãa mii iyi ì ye do iyi ì gb̄o ña. F̄eju ña à waa ye ilu, woo sukute ña à waa ne dee dee, dinte ña à ba iri à j̄e in̄e kumá, dek̄i ña à waa gb̄o ide, iku ña à j̄i, n̄o à waa waazoa ilu are ña laabaau j̄iidau. 23 Ilu in̄o did̄õ in̄e iyi kaa nyið anyi si naane ku dasie na irim.

24 Iyi ama abei Z̄ãa ñau à gb̄o bei Jesu í f̄o, ñoi à sinda à ne. Waati iyi à waa ne, ñoi Jesu í l̄osi ku sisia zamaau idei Z̄ãa í ni, mii ì b̄o ku c̄o ḡbabuau ña. F̄of̄o iyi fufu wa yaya? Aawo. 25 To, mii ì b̄o ku c̄o ña. Mà m̄ok̄o iyi wa dasi jaae j̄iidau? Aawo, in̄e ña iyi à waa dasi jaae fia nkp̄o n̄o à wa si in̄oi amani nla nla, aṅai à ya wa kabai ilaalu ña. 26 To, mii ì b̄o ku c̄o ña. Mà waliii ì b̄o ku c̄o ña. Oo, nt̄o nt̄o an s̄õ ñe, in̄eu be í re baa walii. 27 Z̄ãai kuk̄oi idei Ilaaṅ wa f̄ãa tenji bii í ni, Ilaaṅ í ni,

Wee, ñ be woo sisi idem wa si wajue iyi á teesee kp̄ãae.

28 An s̄õ ñe, si in̄oi in̄e ña iyi inaabo ña à bí fei, k̄ama ñña kù w̄e iyi í re Z̄ãa. Amma do n̄ju fei, baa in̄e iyi í kere í re si bommai Ilaaṅ í roo.

29 N̄o Jesu í ni má, in̄e ña iyi à gb̄o idei Z̄ãa fei hee do woo ḡba fia i lempoo ña fei à j̄ò Z̄ãa í dasi ña in̄yi n̄o n̄ju be wa nyisi iyi à mà iyi Ilaaṅ í j̄e dee dee. 30 Amma Farisi ña do woo k̄o in̄e ña si wooda ña a kù j̄e Z̄ãa ku dasi ña in̄yi. Bebe m̄oi à k̄osi mii iyi Ilaaṅ í dasi id̄o ku ce ñña.

31 N̄oi Jesu í ni, yooi an w̄ò in̄ei n̄sei ñau ih̄e. Yooi à j̄o. 32 À j̄o amu ña iyi à waa buba bantuma, à s̄õ ñje

à waa ni, à fã nɲɛ yee nɔ i kù jojo ɲa, nɔ à kɔ nɲɛ irii iku ɲa nɔ i kù kpata ɲa. ³³ Ñ ni beɛbeɛi si na iyi í jò waati iyi Zãa woo dasi inyi í naa, í ya ði anu, ci ya mɔ vɛɛ, nɔ ì ni í nɛ inei inɔko ɲa. ³⁴ Nɔ iyi amu Amai Amanɛ n̄ naa, n̄ ya n̄ jɛ nɔ n̄ maa n̄ mɔ, nɔ í ni ɲa n̄ bi ije nɔ n̄ jɛ woo mɔ atɛ nɔ n̄ jɛ kpaasii woo gba fiái lɛmpoo ɲa do ilu dulum ɲa. ³⁵ Do nɲu fei, à yɛ iyi bisii Ilaaɔ́ í jɛ dee dee na ice ɲa iyi wa ce.

Jesu wa jɛ kpasɛi Farisi gɔ

³⁶ Farisi gɔ í kpe Jesu ku jɛ bi tɛɛ ajɔ nɲu gɔ. Nɔ Jesu í lɔ ileɛ í buba wa jɛ. ³⁷ Wee, abo à ta icu gɔ í wa si iluu bɛ. Iyi í gbɔ à ni Jesu wa jɛ kpasɛi Farisiu, ɲɔi í naaɔ tulare wa si ama caka ku s̄ia gɔ iyi à ce do abatii. ³⁸ Abou í naa í wai do anyii Jesu bi isɛɛ ɲa. Wa kpata nɔ cikãajue ɲa wa tontoo si isɛɛ hee í cɔɔ, nɔ wa gbãa do ntoɪ iriɛ ɲa, wa cɔɔcɔɔɛ, í fã sie tulareu. ³⁹ Farisi iyi í kpe Jesu ku jɛu, iyi í yɔɔ, ɲɔi í fɔ si idɔɛ í ni, mɔkɔu ihɛ, bii waliiii, á mà dimii inaabo iyi wa luu ihɛ domi woo ta icui. ⁴⁰ Nɔ Jesu í ni, Simɔɔ, n̄ nɛ ide gɔ iyi an s̄ɔɛ. Nɔ í ni, fɔ, Mɛɛtu.

⁴¹ Nɔi Jesu í ni, mɔkɔ gɔ í wɛɛ iyi amanɛ minji wa mu gbeseɛ. Inɛ akã wa mu kpekɛle c̄ɔ miu, inɛ akã mɔ ciitaa. ⁴² Nɔ wee a kù nɛ mii iyi aa s̄aaɔ, nɔ í cea aɲa minji fei suuru. To, si aɲa minjiu, yoo nɲai á bi mɔkɔu ku re. ⁴³ Nɔ Simɔɔ í jɛaa í ni, n̄ tamaa inɛ iyi gbeseɛ í reui. Nɔi Jesu í s̄ɔɔ í ni, ntɔi ì fɔ.

⁴⁴ Iyi í ni beɛbe í tã, ɲɔi í sinda si inaabou nɔ í s̄ɔ Simɔɔ í ni, ì yɛ abou ihɛ? Iyi n̄ lɔ wa kpasɛɛ i kù muum inyi n̄ wiɛ kutɛm, amma abou ihɛ í cò kutɛm do cikãajue ɲa, nɔ í gbãa do ntoɪ iriɛ ɲa. ⁴⁵ I kù cem fɔɔ do kucɔɔcɔɔ amma abou ihɛ, hai waati iyi n̄ lɔ wa, kù jò kutɛm ku cɔɔcɔɔ. ⁴⁶ Nɔ i kù jɔsi irim ikpo,

amma abou ihē, í fāsi isem tulare. ⁴⁷ Na ηᵛi í jò ñ wa n sãε kubi nlai abou ihē wa nyisi iyi Ilaaᵛ í kpa idei dulum dεε, baa do iyi í kpᵛ fei. Amma ine iyi à cea suuru keeke, kubiε mᵛ keekei. ⁴⁸ Nᵛi í sᵛ abou í ni, à kpa idei dulum dεε. ⁴⁹ Inε ηa iyi à waa je aᵛaᵛ ηau, à bee nje ide à waa ni, dimii amanε yoomai ihē iyi á yᵛkᵛ ku kpa idei dulum dii amanε ηa. ⁵⁰ Nᵛ Jesu í sᵛ abou í ni, naanεei í faabaε. Koo ne do laakai ku sũ.

8

Inaabo ηa iyi à waa too Jesu

¹ Si anyii nᵛu, Jesu í dabii dabii si wangaa ηa do si ilεko ηa, wa waazo wa sisi laabaau jiidai bommai Ilaaᵛ. Nᵛ mᵛcᵛ maateeki ηau à suu ² do inaabo nkpᵛ gᵛ ηa. Si inᵛi inaabo ηau, gᵛgᵛ ηa à waa ce bᵛᵛ wo, gᵛgᵛ ηa mᵛ à ne inei inᵛko ηa wo, nᵛ Jesu í jò aᵛa fei à ba iri. Inaabo ηau wee. Maari iyi à ya kpe inei Madala, nᵛui Jesu í lelea inei inᵛko mεεje ηau, ³ do Zoana aboi Cuzā, woo mu amanii ilaalu Herodu, do Suzani do inaabo nkpᵛ gᵛ ηa ma. Abo ηau à waa sobi ηa do amani nᵛa.

Mᵛndai woo gbē

(Cᵛ Matie 13:1-9; Maaku 4:1-9)

⁴ Hai ilu fei ine ηa à wasi ku naa bi Jesu. Si bei zamaa í tᵛtᵛ ηᵛi í kpa nᵛa mᵛnda.

⁵ Si mᵛndau í ni, mᵛkᵛ gᵛ í fita wa fā dimi. Si bei wa fā dimiu, ηᵛi gᵛgᵛ ηa à cuku si kpāa, nᵛ ine ηa à nè si nᵛ yei ηa à jᵛᵛ. ⁶ Nᵛ gᵛgᵛ ηa mᵛ à cuku si ile iyi í ne kuta. Iyi í fita gbakā, í gbēi, domi mandi kù wa si. ⁷ Gᵛgᵛ ηa mᵛ à cuku si inᵛ agũ ηa. Nᵛi agũ ηau do dimi jiidau à fita ajᵛ, ηᵛi agũ ηau à dede à la à bii

dimi jiidau. ⁸ Gɔgɔ ɲa mɔ à cuku si ile jiidu, nɔ à fita à la à so iso cɔ cɔ.

Iyi Jesu í fɔ beɛbe í tã, nɔ í la hee lele í ni, inɛ iyi í nɛ ití iyi á gbɔ̀ò ide, ku gbɔ̀.

Mii í jò Jesu í ya maa kpa mɔnda
(Cɔ Matie 13:10-17; Maaku 4:10-12)

⁹ Nɔ mɔcɔɛ ɲa à beɛɛ yaasei mɔndau. ¹⁰ Nɔi í je ɲa í ni, inɛi Ilaaɔ́ í jò ò mà asiii bommaɛ, amma inɛ ɲa iyi à gbe à waa sɔ ɲai do mɔnda ɲa ku ba

Baa bii à waa cɔ a maà yɔ̀.

Nɔ bii à waa gbɔ̀ a kaa mà yaaseɛ.

Yaasei mɔndai woo gbɛ
(Cɔ Matie 13:18-23; Maaku 4:13-20)

¹¹ Yaasei mɔndau wee. Dimiu, idei Ilaaɔ́i. ¹² Inɛ gɔ ɲa à yei bei kpãa tengi bii dimiu í cuku. Aɲai à gbɔ̀ ideu, amma Seetam í naa í nyaa hai si idɔ ɲa ku ba a maà dasi naanɛ a ba faaba. ¹³ Inɛ gɔ ɲa mɔ à yei bei ile kuta. Aɲai à gbɔ̀ ideu nɔ à gbaa do inɔ didɔ̀. Amma a kù jò kù ce icã si idɔ ɲa. Naanɛ ku dasi ɲa í kpɛ keeke amma iyi wahala í naa, à nyiò anyi. ¹⁴ Inɛ gɔ ɲa mɔ à yei bei inya iyi í nɛ agũ ɲau. Aɲai à gbɔ̀ ideu, amma si bei à waa nɛ, inɔ ku fɔ do amani do didɔ́i andunya ɲai à bii ideu à kpaa, nɔ iso ɲa ɲa kù jla. ¹⁵ Inɛ gɔ ɲa mɔ à yei bei ile jiidau. Aɲai à gbɔ̀ ideu nɔ à jilɔ̀ si idɔ jiidu hai nɛ muafiti, nɔ à waa temua hee wa so iso.

Mɔndai fitila
(Cɔ Maaku 4:21-25)

¹⁶ Nɔi Jesu í sɔ ɲa ma í ni, inɛ gɔ ci ya ma fitila ku biiɛ do caka, walakɔ ku dasi abɛ daai. Amma à ya kɔaɛi lele ku ba inɛ ɲa iyi à waa lɔ wa fei a ye inya

kumá. ¹⁷ Si beεbe mii iyi wa manji fei á boli, nɔ mii iyi à ce si asii fei á na ku fita gbugbãa.

¹⁸ Na nɔu, i ce laakai ηa do yaase bei ì waa gbòð ide ηa, domi ine iyi í ne, nɔui à ya kɔɔa si. Ine mɔ iyi kù ne, andi iyi wa tamaa siu má à ya gbaai.

Iyei Jesu do ifɔe ηa

(Cɔ Matie 12:46-50; Maaku 3:31-35)

¹⁹ Iyei Jesu do ifɔe ηa à naa bi tεε, amma a kù ba a kù to sie na zamaau. ²⁰ Nɔ ine ηa à sɔɔ à ni, iyee do ifɔe ηa à waa leekɪ waduude à waa bi ku yeε. ²¹ Amma í je nɔa í ni, ine ηa iyi à waa gbò idei Ilaaɔ nɔ à waa jirimae, aɔai à je iyem walakɔ ifɔm ηa.

Jesu í leekɪ fufu si tenku

(Cɔ Matie 8:23-27; Maaku 4:35-41)

²² Aɔ nɔu gɔ Jesu í lɔ akɔi inyi nɔu do mɔcɔe ηa, nɔ í sɔ ηa í ni, ka kua tenkuu ka bɔ ice ikpa ihɔ. Nɔ à ne. ²³ Si bei à waa neυ, Jesu í sí njoo. Nɔi fufu nla gɔ í dede si tenkuu, nɔ inyi wa kɔ akɔu. À wa si mbirisi. ²⁴ Nɔi à sekee si Jesu à jũu à ni, Mεεtu, Mεεtu, à waa bɔ nfe ku ce.

Nɔi Jesu í jĩ nɔ í la si fufuu do kucãi inyiu. Nɔ à dè à coko sɔm sɔm. ²⁵ Nɔ í bee mɔcɔe ηa í ni, hee iwoi naane iyi ì dasim í wa.

Nɔ njo í mu ηa à biti, à bee nje à waa ni, dimii amanε yoomai ihɛ, iyi wa ba fufu do inyi ide ku fɔ nɔ à waa gbò ideε.

Jesu í jò ine gɔ iyi í ne inei inɔko í ba iri

(Cɔ Matie 8:28-34; Maaku 5:1-20)

²⁶ Nɔ Jesu do mɔcɔe ηau à to ice ikpa ihɔ, si ilei inei Zerazee ηa iyi í wa do wajui ilei Galilee. ²⁷⁻²⁹ Nɔi à fita hai inɔi akɔi inyiu. Iyi à kita ile ηɔi Jesu í ye mɔkɔ

gə wa naa ku kòo. Məkəu inei ilu bei. Wee í bei í ne inei inəoko ɲa. Waati kăma fei à ya maa dede siɛi. Nɔi inɛ ɲa à ya dūu do seseɛ nə à dī isɛɛu do isə ku ba a nə. Amma í ya da kudī ɲaui fei nə inei inəokoe ɲau à bəðe hee si gbabua ɲa. Hai kukpɛ basī í ya maa wɛɛ, ci ya buba kpasɛ̃. Bi ku si iku ɲai í ya wa.

Iyi məkəu í yɛ Jesu ɲai í koo í cuku si wajue í dɔ anu hee lele wa ni, mii í wa aninii awaɛ, Jesu awə Amai Ilaaɔ̃. Ilaaɔ̃ í re fei nə n̄ wa n təɔɛi, maà wahalam. Wa dɔ bɛɛbei si na iyi í jə Jesu í ni inei inəoko ɲau a fita siɛ. ³⁰ Nə Jesu í beɛɛ í ni, irei iriɛ. Nə í jɛaa í ni, Zamaa. Í ni bɛɛbei si na iyi í jə inei inəoko nkpə nkpəi í nɛ. ³¹ Nə inei inəokoe ɲau à waa təɔ Jesu suuru ntə ntə ku maà dasi aɲa si isa nla hai nɛ kəu.

³² Wee, kuusəɔ gaa nla gə ɲa à wa bɛ à waa jɛ si iri kuta gə. Nə inei inəoko ɲau à təɔ Jesu ku jə aɲa a koo a mu kuusəɔ ɲau ku ba aɲa a maa wa bɛ. Nə í yəɔda nɲa. ³³ Nə inei inəoko ɲau à fita hai si məkəu, à koo à mu kuusəɔ ɲau. Nə kuusəɔ gaa ɲau à sei hai antai iri kutau à dasi tenku nə inyiu í jɛ ɲa.

³⁴ Nɔi woo degbe kuusəɔ ɲau à yɛ mii iyi í ce, nə à sa à koo à waa sisi laabaau iɛu si ilu nlaɔ do si ilɛɛko ɲa. ³⁵ Nə inɛ ɲa à fita à bə ku cə mii iyi í ceu. Iyi à to bi Jesu, ɲai à yɛ məkəɔ iyi inei inəoko ɲa à fita siɛu. Məkəu í baa si laakaɛ má, nə wa buba kəkəi Jesu í dasi jīnɛ ɲa. Nɔi njo í mu ɲa. ³⁶ Inɛ ɲa iyi iɛu í ce iju nɲa à waa sisia inɛ ɲa bei inɛɛu í ce í ba iri. ³⁷ Nɔi inei ilɛi Zerazee ɲa fei à təɔ Jesu suuru à ni ku nɛ hai bɛ, domi njo í mu ɲa ntə ntə. Nə Jesu í lə akəi inyiu wa bi ku nɛ. ³⁸ Nɔi məkəɔ iyi inei inəoko ɲa à fita siɛu wa təɔ Jesu ku jə nɲu ku tooɛ. Amma Jesu í ni ku sinda ku ³⁹ nyi ideɛ, koo sisi mii iyi Ilaaɔ̃ í ceaa fei.

Nɔ inɛɛu í nɛ í koo í wasi ku sisi mii iyi Jesu í cea nɔu fei si iluu fei.

*Ama inaaboí Zairusi do inaabo iyi í lu ibɔi Jesu
(Cɔ Matie 9:18-26; Maaku 5:21-43)*

⁴⁰ Iyi Jesu í baa hai ilɛi Zerazee nɔ zamaa í wasi ku coo fɔɔ, domi aɔa fei à waa degbeɛi. ⁴¹ Nɔi inɛ gɔ í naa bi tɛɛ. Lafɛi à ya kpe Zairusi. Inɛ ngboi ile bii Zuifu ɔa à ya ce kutɔtɔɔi. Iyi í yɛ Jesu, ɔi í sɛɛbata si wajue nɔ í tɔɛ ku naa kpasɛi nɔu. ⁴² Wa tɔɔ Jesu ku naa kpasɛi si na iyi í jɔ ama inaabo akã lege legeɛ iyi í nɛ adɔ maateeji, wa bi ku ku. Nɔi Jesu wa koo.

Iyi wa koo, nɔ zamaa nla nla wa mantɛɛ. ⁴³ Wee abo gɔ mɔ í wa be iyi wa ce bɔɔi awɔ ku mu hai adɔ maateeji. Nɔ í jɛ fiaɛ fei bi lokotoro ɔa, nɔ kãma nɔa kù yɔkɔ kù faabaɛ. ⁴⁴ Nɔi í sɛkɛɛ si Jesu do anyi í koo í lu itii ibɔɛ. Bɛ gbakã bɔɔu í tã. ⁴⁵ Nɔ Jesu í bee í ni, yooi í lum. Nɔi aɔa fei à waa jã, ɔi Píɛɛ í ni, Mɛɛtu, zamaaui í kaakoe wa mantɛɛ. ⁴⁶ Amma Jesu í ni, n mà iyi inɛ gɔ í lum kam kam si na iyi í jɔ gbugbãm í ce icɛ. ⁴⁷ Iyi abou í yɛ iyi Jesu í mà iyi inɛ gɔ í luu, ɔi í koo í gule si wajue do kuyaya. Nɔ í fɔ si wajui zamaau mii iyi í ce í jɔ nɔu í lu Jesu, do bei nɔu í ba iri anu akã. ⁴⁸ Nɔ Jesu í sɔɔ í ni, abooyi, naanɛi í faabaɛ, koo nɛ do laakai ku sũ.

⁴⁹ Si bei Jesu wa fɔ ideu ɔi inɛ gɔ í naa hai kpasɛi Zairusi inɛ ngbou í sɔɔ í ni, ama inaaboɛu kù weɛ, maà bitandi Mɛɛtu má. ⁵⁰ Iyi Jesu í gbɔ ideu nɔ í sɔ Zairusi í ni, maà jɔ zigie ku da, awɔ de dasi naanɛ, á ba iri. ⁵¹⁻⁵³ Nɔi à dasi kpãa má à waa koo. Iyi í to kpasɛ be, í ba wee, inɛ fei í wasi ku kpata à waa cã kpokpo na irii amau. Nɔ Jesu í ni, i maà kpata ɔa, kù ku, wa sɪ njooi. Nɔi à waa yaakoe domi à mà iyi í

kui. Nɔi Jesu kù je inε gɔ ku lɔ kpasɛu do nɔu ajɔ bii kù je Piεε do Zāa do Zaaki do iyeò baai amau. ⁵⁴Iyi í to bi ama inaabou nɔi í mu awɔε nɔ í fɔ ide hee lele í ni, ama mudɛε, dede. ⁵⁵Nɔ hundee í baa má, nɔ í dede tengi be gbakã. Nɔ Jesu í sɔ̄ ηa í ni a na amau ije. ⁵⁶Nɔ nyaanzeε ηau à bitì ntɔ ntɔ, amma Jesu í sɔ̄ ηa í ni a maà sɔ̄ inε gɔ mii iyi í ce.

9

Jesu í be mɔcɔ maatejei ηau

(Cɔ Matie 10:5-15; Maaku 6:7-13)

¹Jesu í kpe mɔcɔ maatejeie ηau í tɔtɔ ηa í mu nɔa gbugbã do yiiko a leleò inei inɔoko ηa fei nɔ a jɔ bɔɔ ηa a ba iri. ²Nɔi í be ηa a koo a waazo ideì bommai Ilaaɔ nɔ a jɔ bɔɔ ηa a ba iri. ³Nɔ í sɔ̄ ηa í ni, i maà so nkãma si isεεne nɔu, baa golo hee má je bɔgɔ, wala ije, wala fia, nɔ i maà so baa ibɔ minjisia. ⁴Kpasɛ̄ bii ì sɔ̄ ηa, i ya wa be hee i koo i fita hai ilu be ηa. ⁵Ilu bii à kɔ ku gba ηε, i fita hai ilu be ηa nɔ i gbugbã nɔa irurui baata nɔe ηa ku je nɔa sεεda iyi kiitii Ilaaɔ á naa si ηa. ⁶Mɔcɔ ηau à dede à dabii si ilεeko ηau, à waa sisiò laabaau jiidau nɔ à wasi ku jɔ bɔɔ ηa à waa ba iri bii fei.

Laakai Herodu í dede

(Cɔ Matie 14:1-12; Maaku 6:14-29)

⁷Wee Herodu ilu ilεu, í gbɔ mii iyi Jesu wa ce fei, nɔ laakaisé í dede. Kù mà baa bei á lasabu má si na iyi í jɔ inε gɔ ηa à waa ni Zāai í jì hai si bale, ⁸inε gɔ ηa mɔ à ni Elii walii nlauì í naa má, nɔ inε gɔ ηa mɔ à ni inε akāi waliii tako ηauì í jì hai si bale má. ⁹Nɔ Herodu í ni, n̄ jɔ à bu irii Zāa. Debei, inε ih̄e iyi n̄

ya maa n gbɔ baauɛ iyi wa ce dimii mii ηau be, yooi. Nɔi wa de ku yɔɔ.

Jesu í wò amanɛ dubu miu (5.000)

(Cɔ Matie 14:13-21; Maaku 6:30-44; Zãa 6:1-14)

¹⁰ Nɔ mɔcɔ maateeji ηa iyi Jesu í tako í be ηau à baa bi tɛɛ à waa sisiaa mii ηa iyi aηa à ce fei. Nɔ Jesu í gbã ηa ikã í bɔð ηa ikpa kɔkɔi ilu gɔ iyi à ya kpe Besaída.

¹¹ Nɔi inɛ ηa à gbɔ ikpa bii à wa nɔ zamaa nkpɔ gɔ í hãmɛɛ ηa be. Nɔ Jesu í gba ηa wa sɔ ηa idei bommai Ilaaɔ, nɔ í jɔ inɛ ηa iyi a kù waa ne baani à ba iri.

¹² Iyi inunu wa lɔ ηɔi woo be maateeji ηau à sɛkɛɛ sie à sɔɔ à ni, jɔ inɛ ηau à ne inɔ ilu walakɔ ilɛɛko ηa à de bii aa sũ do mii iyi aa jɛ, domi si gbabuai à wa ihɛ. ¹³ Nɔi Jesu í sɔ ηa í ni, inɛ taka nηɛ i na ηa ije a jɛ mɛɛ. Amma à ni, pɛɛ iyi à ne kù re ara miu do cɛɛ minji. Mà ì bi awa taka nwa kaa ra ije iyi inɛ fei á jɛi.

¹⁴ Wee si inɔi inɛ ηau inɛmɔkɔ ηa à to zakai amanɛ dubu miu (5.000). Nɔi Jesu í sɔ mɔcɔɛ ηau í ni, i jɔ a buba wua ikã ikã amanɛ ciitaa ciitaa. ¹⁵ Nɔ à ce beɛbe à jɔ aηa fei à buba. ¹⁶ Nɔi Jesu í so pɛɛ miu do cɛɛ minjiu nɔ í wu iju lele í saabu Ilaaɔ nɔ í bububue í na mɔcɔɛ ηau a kpɛa zamaau. ¹⁷ Nɔ aηa fei à jɛ à yo. Nɔ à ko iyi à jɛ í gbeu, nɔ í kɔ kɔlɔ maateeji.

Piɛɛ í ni Jesu í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ í cica

(Cɔ Matie 16:13-19; Maaku 8:27-29)

¹⁸ Ajɔ nηu gɔ Jesu do mɔcɔɛ ηa à nya ara nηa ikã nɔ wa ce kutɔɔ. Nɔ í bee ηa í ni, yooi inɛ ηa à ya ni n̄ jɛ. ¹⁹ Nɔ à jɛaa à ni, inɛ gɔ ηa à ya ni awɔu Zãa woo dasi inyii. Inɛ gɔ ηa mɔ à ya ni awɔu Elii walii n̄lai takoui. Inɛ gɔ ηa mɔ à ya ni awɔu inɛ akã waliii tako ηaui í j̄i wa hai si balɛ. ²⁰ Nɔi í bee ηa í ni, inɛ mɔ ni,

yooi ì ni ò jẹ ọ. Ọjì Píẹẹ í ni, awoì ì jẹ inẹ iyi Ilaaḍ í cicau.

Jesu wa fḍ idei ikuε do kujḗ

(Cḵ Matie 16:20-28; Maaku 8:30-9E1)

²¹ Ọjì Jesu í sḵ mḵcḵ ọau do kugaabu í ni a maà na a sḵ inẹ gḵ. ²² Í sḵ ọa má í ni, amu Amai Amanε, kù nε bei á ce iyi n kù ye ijuukpā ntḵ ntḵ. Inε ngbo ọa do inε ngboi woo weei Ilaaḍ ọa do woo kḵ inε ọa si wooda ọa aa kḵsim a kpam, amma an jḗ hai si bale si aḵ mεetasia. ²³ Nḵ í sḵ aḵa fei í ni, inε iyi wa bi ku toom, ku jḵ idḵbιε nḵ ku so jḗi ku gaauε ku toom wa. ²⁴ Nḵ inε iyi wa bi ku ba kuwεεε do idḵbιε kaa baa. Amma inε iyi í nyḵ kuwεεε na irim, lafḗei á baa do ntḵ. ²⁵ Aranfāani yoomai amanε í nε bii í ba amanii andunya fei, nḵ í kua kuwεεε. ²⁶ Nḵ í ni má, inε iyi wa ce anyḵi amu Amai Amanε, walakḵ wa ce anyḵi idem, amu mḵ an ce anyḵi lafḗε waati iyi an nyi wa. Nḵ waati iyi an nyi wa, an nyi wai do amboei Baam do amalekaε ọa aḵ. ²⁷ Ntḵ ntḵ, inε ọa iyi à wa ihḗ si nsei, gḵgḵ nḵa ọa aa ye bommai Ilaaḍ wa naa a bei a ku.

Arai Jesu í daana

(Cḵ Matie 17:1-8; Maaku 9:2-8)

²⁸ Iyi Jesu í fḵ ideu í tā, iyi í ce zakai aḵ mεejḵ ọjì í kpe Píẹẹ do Zāa do Zaaki à koo à gḗ antai iri kuta nla gḵ ku ba ku ce kutḵ. ²⁹ Iyi wa ce kutḵ ọjì wajue í kpaasi dimi ikā, nḵ jaεε í fḗuta pai pai. ³⁰⁻³¹ Ọjì gbakā Moizi do Elii à faata wa do amboe à waa baa ide ku fḵ. À waa fḵ idei ikuε iyi á kú Zeruzalemu ku jḵḵ andunyau ihḗ. ³² Wee Píẹẹ do kpaasie ọa à waa siiko ntḵ ntḵ, amma iyi iju nḵa í má à ye amboei Jesu nḵ à ye amanε minji ọa iyi à waa leekí bi tεu.

³³ Waati iyi inε ηαυ à waa jò Jesu, Piεε í sōō í ni, Mεεtu, á sía ka maa wa ihē. Jò ka ce ilei acō mεεta, akā titeε, akā mō ti Moizi, akā mō ti Elii. Í ni beεbei si na iyi í jò kù mà mii iyi wa fō.

³⁴ Si bei wa fō ideu, bukōō í naa í bii ηα. Iyi mōcō ηαυ à ye bukōōu wa bii ηα ηοi njo í mu ηα. ³⁵ Nō à gbō ide ku fō gō hai si bukōōu í ni, inε ihēi í je Amam. Nηui ñ cica. I ya gbō ideε ηα. ³⁶ Si anyii ide ku fōu, Jesu nηu akāi à ye be. Nōi si waatiu be mōcō ηαυ a coko a kù sō inε kāmā mii iyi à ye.

*Jesu í faaba ama gō iyi í ne inei inōko
(Cō Matie 17:14-18; Maaku 9:14-27)*

³⁷ Iju kumáε iyi à kita wa hai antai iri kutau, zamaa nla gō í naa í ko Jesu. ³⁸ Nōi si inōi zamaau mōkō gō í dō anu hee lele í ni, Mεεtu, cō ama inεmōkō akāu ihēi ñ nε. Ñ wa n tōε i faabaε ³⁹ domi inei inōko gō í ya dede siεi. Nō waati iyi í dede fei, anu akā amau í ya dō anui. Nō inei inōkou í ya gbugbāε jüida, nō amau í ya maa ce antō foko ku maa mεε araε, nō kufitaε í ya gaabu. ⁴⁰ Ñ tōō mōcōε ηα a lelea, amma à mōngō. ⁴¹ Nōi Jesu í ni, inε inε laalō hai dasi naane ηα, hee waati yoomai an wa inō nηε. Mà hee waati yoomai an maa temuadò ηε. Nōi í sō mōkōu í ni, naadò amaεu wa ihē. ⁴² Nō wa naae wa. Iyi í toε wa kōkōi Jesu ηοi inei inōkou í kekeε ile í gbugbāε jüida. Amma Jesu í fō si inei inōkou ide do gbugbā ηοi í fita nō amau í ba iri. Nō Jesu í sindoa baεε. ⁴³ Inε ηα iyi à wa be fei à biti do bei gbugbāi Ilaadò í la í to.

*Jesu í nyi wa fō idei ikue do kujte má
(Cō Matie 17:22-23; Maaku 9:30-32)*

Si bei aḡa fei à wεεò bitiu bεεβε do mii iyi Jesu wa ce fei, ḡoi Jesu í sō mǎcǎe ḡa í ni, ⁴⁴ inε, i de ití i gbǎ ide iyi ñ wa n sō ḡeu ihē sǎa sǎa ḡa. Aa mu amu Amai Amanε a daa inε ḡa si awǎ. ⁴⁵ Amma mǎcǎe ḡau a kù gbǎ yaasei ideu, domi ideu kù má ḡḡa titǎ, ḡḡui í jò a kù gbǎ yaaseε. Nǎ wee à waa ce ḡjoi yaasei ideu ku bee Jesu má.

Yooi í je inε ḡbo

(Cǎ Matie 18:1-5; Maaku 9:33-37)

⁴⁶ Ajǎ ḡḡu ḡǎ mǎcǎ ḡau à waa ce kakǎǎ ku ba a mà inε iyi í re si inǎ ḡḡa. ⁴⁷ Wee Jesu í mà lasabui idǎ ḡḡa, ḡoi í so ama keeke ḡǎ í leekíε kǎkǎε, ⁴⁸ nǎ í sō ḡa í ni, inε iyi í ḡba amau ihē na irim, amu takam nii í ḡba. Inε mǎ iyi í nǎ í ḡbam, inε iyi í bεm wai í ḡba. Inε iyi í kere í re si inǎ ḡḡε, ḡḡui í re inε fei.

Inε iyi kù je mbεε ḡḡε inε ḡḡei

(Cǎ Maaku 9:38-40)

⁴⁹ ḡoi Zǎa í ni, Mεetu, à ye inε ḡǎ í ya maa lele inei inǎko ḡa do iriε, nǎ à ḡanjiε, domi kù wa inǎ nwa, kù waa tooε. ⁵⁰ ḡoi Jesu í sōǎ í ni, i maà ḡanjia ḡa, domi inε iyi kù je mbεε ḡḡε, inε ḡḡei.

Inε ḡa à kǎ ku ḡba Jesu si ilui Samari ḡǎ

⁵¹ Wee waati í maai wa si bii Jesu á jò andunya ku nyi lele má, ḡoi í dasi idǎ mam mam ḡḡu ku bǎ Zeruzalemu. ⁵² Nǎ í bε inε ḡǎ a cuaa ku ba a koo a ceaa sǎolui bi ku sǎ. ḡoi inε ḡa iyi í bε ḡau à to ilui Samari ḡǎ, ⁵³ amma inei ilu bε ḡa a kù je ku ḡbaa si na iyi í jò Zeruzalemuui wa bǎ. ⁵⁴ Iyi Zaaki do Zǎa à gbǎ bεεβε, ḡoi à beεε à ni, Lafēε, ì bi ka jò ina ku kita si ḡa wa hai lele ku kpa ḡa? ⁵⁵ Amma Jesu í sinda í la si ḡa do ḡbugbǎ. [Í ni, i kù mà iyi ì waa fǎ ḡa mǎm.

⁵⁶ Amu Amai Amane n kù naa ku kpa amane ña, bii kù jε n faaba ña.]

Nò à bə ilu mmu gə má.

Ine ña iyi à bi Jesu ku too

(Cə Matie 8:19-22)

⁵⁷ Si bei à waa ne ñoi ine gə í naa í sɔ Jesu í ni, an tooe bii ì waa bə fei. ⁵⁸ Ñoi Jesu í sɔo í ni, inja ña à ne kolo ña, nò baa yei ña mə à ne bi ku sū. Amma amu Amai Amane n kù ne bii an koo n sū n sími. ⁵⁹ Nò í sɔ ine mmu gə í ni, toom wa. Amma inεeu í ni, jò n koo n si baam wa titā. ⁶⁰ Ñoi Jesu í sɔo í ni, jò iku ña a si iku nña ña, amma awə, koo sisi laabaau jiidai bommai Ilaaɔ bii fei. ⁶¹ Nò ine gə í sɔo má í ni, an tooe Lafɛε, amma jò n koo n təo inem ña sukudɔ titā. ⁶² Nò Jesu í sɔo í ni, ine iyi í lesi awəe si kaakoi kete nò í sinda í cə anyi, kù jəò bommai Ilaaɔ.

10

Jesu í be amane kitaò fεewa

¹ Si anyii nñu, Lafɛε í cica amane kitaò fεewa mmu má, í be ña minji minji a cuaa si ilu ña fei do bii nñu takae á ne ku bə fei. ² Nò í sɔ ña í ni, amaaje iyi í to ku da í kpə, amma woo da ñau a kù kpə. Na nñu, i təo ilu ikou ku be ine ña iyi aa ce iceu wa. ³ I dasi kpāa ña, ñ wa n be ñei bei ama angudā ña si inəi mεemu kugaabu ña. ⁴ I maà so taalili hee má je bəgə, walakə baata, nò i maà ya leekɪ kpāa i maà ce ine gə fəo ña. ⁵ Kpasɛ bii ì lə ña i tako i sɔ ña ña i ni, Ilaaɔ ku mu nñe laakai ku sū. ⁶ Bii ilu laakai ku sū gə í wa be, laakai ku sū nñe á to siε. Bii kù weε məi á nyi wa si ñei. ⁷ Kpasɛ bii à gba ñeu, kpasɛ bei aa maa wa ña, sonda do inyi iyi à na ñe fei í ya gba i je ña, domi ine kaa

máa ce ice iyi kù waa jε. I maà ya lɔ kpasē do kpasē ηa. ⁸ Ilu iyi ì lɔ fei ηa bii à gba ηε, ije iyi à na ηε i ya jε ηa. ⁹ I sɔ inei ilu ηau i ni, bommai Ilaaã í maai si ηε. Nɔ bɔɔ ηa iyi à wa be i jò a ba iri ηa. ¹⁰ Amma ilu bii ì lɔ nɔ a kù gba ηε, i bɔ bantumai iluu nɔ i ni, ¹¹ wee à waa gbugbã nηε hee do irùrù ilu nηε iyi í wa si kute nwa. Do nηu fei, i mà ηa iyi bommai Ilaaã í maai wa. ¹² Nɔ Jesu í ni má, an sɔ ηε iyi si ajɔi kiitiu, ijuukpáí inei Sodomu ηa ilu nlai takou, á tia do ti inei ilu ηau.

*Inei ilu ηa iyi à kɔ ku dasi Jesu naane
(Cɔ Matie 11:20-24)*

¹³ Nɔ Jesu í ni má, inɔ kufɔ nla nlai á jε tu ηε, inε inei Kɔrazēε ηa. Inε mɔ inei Besaida ηa inɔ kufɔ nla nlai á jε tu ηε. Maamaake ηa iyi à ce si ilu nηε ηau ihε, bii í jε si ilui Tii do Sidɔɔi à coo wo, bii í wa inei ilu ηau aa dī saaki a kpataɔ na irii dulum du ηa nɔ a kpaasi idɔ hai ku kpε. ¹⁴ Na ηɔi í jò ñ wa n sɔ ηε iyi si ajɔi kiitiu ijuukpáí inei Tii do Sidɔɔ ηa á tia tu ηε. ¹⁵ Inε mɔ, inei Kapεranumu ηa, ì waa tamaa ηa aa so ηε hee lelei? Aawo, aa keke ηei hee bi ku wai iku ηa. ¹⁶ Nɔ í sɔ mɔcɔε ηa í ni, inε iyi í gbɔ ide nηε, idem nii í gbɔ. Inε mɔ iyi í kɔsi ηε, amui í kɔsi. Inε mɔ iyi í nɔ í kɔsim, inε iyi í bem wai í kɔsi.

Kubaaí mɔcɔ kitaɔ fεεwa ηau

¹⁷ Mɔcɔ kitaɔ fεεwa ηa iyi Jesu í be ηau à baa do inɔ didɔ nɔ à ni, Lafēε, hee do inei inɔko ηa fei à ya jirima wa na iriεu. ¹⁸ Nɔ Jesu í sɔ ηa í ni, ñ yε Seetam wa cuku wa hai lele bei kuηɔi ijí. ¹⁹ Ntɔ ntɔ ñ mu nηε yiiko i tεεsɔ njo ηa do cencee ηa hee do gbugbã iyi Seetam mbεeu í nε fei, nɔ nkāma kaa yɔkɔ ku mεε ηε. ²⁰ Do nηu fei, i maà jò inɔ nηε ku dɔ na iyi í jò

inei inəko ηau à waa jirima ηε, amma i jò inə nηε ku dō si na iyi í jò à kə iri nηε lelei Ađ.

Inəi Jesu í dō

(Cə Matie 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Si waati akāu, inəi Jesu í dō jiida jiida do gbugbāi Hundei Ilaađ nə í ni, Baaba, awə iyi ì jε Lafēi lele do ile, ñ wa n saabuε do iyi ì singaa ilu bisi do woo mà ηa mii ηau ihē nə ì nyisi amu ηa. Í sía Baaba, si na iyi í jò beεbei ì bi.

²² Baam nii í daam mii fei si awə. Inε kāma kù mà amu Amau bii kù jε Baau. Nə inε kāma kù mà Baau bii kù jε amu Amau do inε ηa iyi ñ bi n nyisi ηa.

²³ Nəi Jesu í sinda si məcəε ηau í sō ηa í ni, ilu inə didōi inε iyi ijue wa ye mii iyi ì waa ye ηa. ²⁴ Ntə ntə an sō ηε, walii do amanlu nkpə à bi aηa a ye mii ηa iyi ì waa ye ηa, a kù nə a kù yəə. À bi aηa a gbə iyi ì waa gbə ηa, a kù nə a kù gbəə.

Məndai inε jiidai Samari gə

²⁵ Ajə nηu gə woo kə inε ηa si wooda gə í dede ku cā idəi Jesu nə í ni, Mεεtu, beirei an ce n baò kuwεε hai tā. ²⁶ Nəi Jesu í beε í ni, mii à kə si woodau. Ide mii ì ya cio si. ²⁷ Nəi í jε í ni, bi Ađ Lafēεε do idəε fei, do gbugbāε fei, do lasabuε fei, nə i bi inε mmu ηa bei ì bi arae. ²⁸ Nəi Jesu í ni, ide iyi ì jε í sía. Ce beεbe, aa ba kuwεε.

²⁹ Amma məkəu wa bi ku na arae ntə, nə í beε í ni, yooi í jε inε mmu. ³⁰ Nə Jesu í sōə í ni, məkə gə í kita wa hai Zeruzalemu wa bə Zeriko, ηəi í koo í dasi awəi ile ηa. Ile ηau à coo ile à cāa, nə à ne à jò bε wa kasām. ³¹ Wee, woo weei Ilaađ gə wa too kpāau wa. Iyi í ye məkəu, ηəi í gbe í lə. ³² Beεbe moi inε gə si dimii Levi í to inyau. Iyi í yəə nə í gbe í lə.

³³ Amma inei Samari gɔ mɔ wa bɔ ilu. Iyi í to be nɔi í ye mɔkɔu nɔ araare í muu. ³⁴ Nɔ í sɛkɛɛ siɛ í jɔaa ikpo do atɛ vɛɛ si agbei kumɛɛ nɔu nɔ í dɔu. Si anyie nɔ í lesiɛ si gbankɛlei nɔu takae í bɔde bi ku sɔi ine njoo nɔ nɔ í gbɔaa. ³⁵ Iju kumáɛ, nɔ í so fiái icei ajɔ minji, í na ine ngboi bi ku sɔi ine njoo nɔu, nɔ í ni, gbɔa inɛɛu ihɛ. Iyi ì je í lesi na iriɛ, an sãae waati iyi an baa. ³⁶ Nɔi Jesu í ni, si amanɛ mɛɛta nɔu be, yoo nɔi ì tamaa í je kpaasii ine iyi í dasi awɔi ile nɔu. ³⁷ Nɔi inɛɛu í ni, ine iyi í ce araareɛu. Nɔi Jesu í ni, debɛi, awɔ mɔ, koo ce beɛbe.

Jesu í bɔ bi Maata do Maari

³⁸ Ajɔ nɔu gɔ Jesu do mɔcɔɛ nɔu à waa ne nɔ à to ilu gɔ. Wee inaabo gɔ í wa ilu be, à ya kpoo Maata. Nɔui í gba nɔ si kpasɛɛ. ³⁹ Abou í ne ifɔɛ gɔ iyi à ya kpe Maari. Ifɔu wa bubai kɔkɔi Lafɛɛ wa gbɔ ideɛ. ⁴⁰ Amma Maata nɔu í wasi ku mante araɛ do caka ku tɛkɛ. Nɔi í naa í ni, Lafɛɛ, kù jɛɛ si ide kãma iyi ifɔm í jɔɔm iceu amu akã? I kaa jɔ ku naa ku sobim? ⁴¹ Nɔi Lafɛɛ í jɛaa í ni, Maata, Maata, ì waa mante araɛ ì waa weewea na mii nkɔ. ⁴² Amma bukaatai mii akãi amanɛ í ne. Nɔui Maari nje í cica be, nɔ ine kãma kaa gbɔa siɛ má.

11

Idei kutɔɔ

(Cɔ Matie 6:9-13; 7:7-11)

¹ Ajɔ nɔu gɔ Jesu wa ce kutɔɔ bii gɔ. Iyi í tã nɔi mɔcɔ akãɛ í ni, Lafɛɛ, kɔ wa si bei aa ka ya ce kutɔɔ, bei Zãa í kɔ mɔcɔɛ nɔ si. ² Nɔi Jesu í sɔ nɔ í ni, bii ì waa ce kutɔɔ nɔ í ya ni, Baaba, jɔ ine fei ku mà iyi awɔi ì je ine kumá.

Naa je bommae.

³ Mu nwa ijei ajɔ fei nwa.

⁴ Kpa ideɪ dulum du wa, domi awa mɔ à ya ka kpa ideɪ kurara iyi inɛ ɲa à ce nwa.

Maà ti i jò ka dasi kulele.

⁵ Nɔ í sɔ ɲa má í ni, á yɔkɔ ku je nsei inɛ gɔ ɲɛ í ba inɛ njoo idũ laja. Bii kù ne ije iyi á naa, á bɔ bi kpaasiei ku ni, wɛem pɛɛ mɛeta wa, ⁶ domi kpaasim gɔ í naa bi tom hai ilu gɔ. Nɔ wee, n kù ne ngɔgɔ iyi an naa. ⁷ Kpaasieu á yɔkɔ ku jɛaa hai inɔ ile ku ni, maà mantem, amu ñ sɔkɔ tã, amu do amam ɲa fei à waa sũ. N kaa n yɔkɔ n dede n nae pɛɛ. ⁸ Ñ wa n sɔ ɲei, baa bii kù bi ku dede ku náa si na iyi í jò í je kpaasie, á yɔkɔ ku dede ku naa bukaatai mii iyi í bi fei si na iyi í jò wa manteɛ. ⁹ Na ɲɲu, ñ wa n sɔ ɲei, i ya tɔɔ ɲa, aa mu ɲɲe. I ya dede ɲa aa ba ɲa. I ya cã gambo ɲa, aa cĩ ɲɲe. ¹⁰ Ntɔ ntɔ, inɛ iyi wa tɔɔ fei, Ilaaɔ á muua. Inɛ mɔ iyi wa dede, Ilaaɔ á jò ku ba. Inɛ mɔ iyi í nɔ wa cã gambo, Ilaaɔ á cĩaa. ¹¹ Yooi í wa si inɔ ɲɲe ihɛ iyi [bii amaɛ í tɔɔe pɛɛ á so kuta ku naa. Walakɔ] bii í tɔɔe cɛɛ ku so njo ku naa. ¹² Walakɔ bii í tɔɔe ɲɲei ajɛɛ á naa cencee? Aawo, kaa ce. ¹³ Inɛ iyi í ya ce laalɔ ɲa ñ mà mii jiida ku na ama ɲɲe ɲa, mà irei. To, Ilaaɔ Baa ɲɲe iyi í wa lele kaa ce ku re zaka bɛɛbɛ? Kaa so Hundee ku na inɛ ɲa iyi à waa tɔɔe?

Jesu í jɛa inɛ ɲa iyi à máa ide

(Cɔ Matie 12:22-30; Maaku 3:22-27)

¹⁴ Si anyii ɲɲu, à naa Jesu mɔkɔ gɔ wa. Mɔkɔu í ne inɛi inɔɔko gɔ iyi í jò í deki. Nɔ Jesu í lele inɛi inɔɔkou. Iyi í fita ɲɔi mɔkɔu í lɔsi ide ku fɔ, nɔ zamaa fei í biti. ¹⁵ Amma inɛ gɔ ɲa à ni, inɛ ngboi inɛi inɔɔko ɲa iyi à ya kpe Bɛelizebui í mua Jesu gbugbã

wa leleò inei inǎko ña. ¹⁶ Nǎ inε gǎ ña mǎ à waa bi a cǎ idǎe a cǎ. Nǎ à sǎǎ à ni ku ce maamaake ku nyisi iyi yiikoe wa naai hai lele. ¹⁷ Si bei Jesu í mà lasabu ñña ñoi í ni, bomma iyi inεε ña à waa ja aña duusǎǎ, bommau á na ku kpaò bomma nǎ kpasεε ña ku cuku. ¹⁸ Beεbe mǎi bii Seetam wa ja do araε, beirei bommaε á ce ku bǎ waju. Ñ ni beεbei si na iyi í jǎ ì waa ni do gbugbǎi Beelizebui ñ wa n leleò inei inǎko ña. ¹⁹ Bii do gbugbǎi Beelizebuui ñ wa n leleò inei inǎko ña, to, do gbugbǎi yooi mǎcǎ ññε ña mǎ à waa leleò ña. Na ñoi í ce aña taka ñña aa nyisi iyi ì rara ña. ²⁰ Amma bii do gbugbǎi Ilaaǎi ñ wa n leleò inei inǎko ñau, ññu be wa nyisi iyi Ilaaǎ í sinti ku je bommaε si anini ññε.

²¹ Bii ilu gbugbǎ jiiida gǎ í ne jñei igũ nǎ wa degbe kpasεε, amaniε á wεei si laakai. ²² Amma bii ilu gbugbǎ gǎ mǎ iyi í roo í naa í jǎǎ igũ, ññε á ko jñei igũ iyi wa naanεui fei nǎ ku ce ikpǎi amaniu mǎ.

²³ Inε iyi kù je tom, mbeem nii. Inε iyi kù waa bam ku tǎtǎǎ, wa fangaai.

Kunyii inei inǎko wa má

(Cǎ Matie 12:43-45)

²⁴ Ñoi Jesu í kpa ñña mǎndau ihē í ni, bii inei inǎko í fita si inε, í ya maa dabii si gbaa ñai ku maa dε bi ku sími. Bii í kua, ñoi í ya ni, an nyi inya nwom hai bii ñ fita wai. ²⁵ Waati iyi í nyi nǎ í ba inεεu í ye bei ile ngbe iyi à kpǎ à teeseε sǎa sǎa, ²⁶ á koo ku dεdε kpaasi laalo ña iyi à roo wa má bei aña mεje, a na a lǎ si inεεu a maa wa be. Waati beεbe kuwεei takoi inεεu á tia baa ti ankǎanyie má.

Inǎ didǎ ntǎ

²⁷ Waati iyi Jesu wa fɔ bεεβε, abo gɔ í dɔ̄ anu hai inɔ zamaau í ni, ilu inɔ didɔ̄i inε iyi í so asɪε, nɔ ò mɔmɔ amɔε. ²⁸ Nɔi Jesu í jeaa í ni, í tia i ni ilu inɔ didɔ̄ ηai inε ηa iyi à waa gbɔ ideɪ llaaɔ̄, nɔ à waa ceò icε.

Inε ηa à bi maamaake
(Cɔ Matie 12:38-42)

²⁹ Si bei zamaau wa kɔ̄ɔsi ηɔi Jesu í ni, inei nsei ηa inε laabɔ ηai. À waa tɔɔ maamaake, amma maamaake gɔ kù wεε iyi aa nyisi ηa, bii kù je ti faajii walii Zonasi. ³⁰ Si bei Zonasi í je nyinda bi inei Ninivu ηa, bεεβε mɔi amu Amaɪ Amanε an je nyinda bi inei nsei ηa. ³¹ Si ajɔi kiitiu inaabo ilaalui ilei Seba á dede si inei nsei ηa ku ye taale nηa, si na iyi í jò hai j̄ij̄i í dede í naa ku gbɔ ideɪ bisii Salomɔ̄ ilaalu nlau. Nɔ wee nsei, amu iyi ñ wa n s̄ɔ̄ ηε ideu ih̄ε ñ re Salomɔ̄. ³² Si ajɔi kiitiu inei Ninivu ηa aa dede si inei nsei ηa a ye taale nηa, si na iyi í jò à kpaasi idɔ̄ nηa na waazɔi Zonasi. Nɔ wee nsei, amu iyi ñ wa n s̄ɔ̄ ηε ideu ih̄ε ñ re Zonasi.

Inya kumáɪ ara
(Cɔ Matie 5:15; 6:22-23)

³³ Inε gɔ ci ya má fitila ku singae, [walakɔ ku biie do caka,] amma à ya jilɔ̄i bi ku lesi fitila ku ba inε ηa iyi à waa lɔ wa a maa ye inya kumá. ³⁴ Ijueɪ í je fitilai arae. Bii ijue wa ne baani, arae fei í wa si inya kumá. Amma bii kù waa ne baani, arae mɔ fei í wa si ilu kukui. ³⁵ Na nηu, ce laakai ku ba inya kumá iyi í wa si araeu ku maà ce ilu kuku. ³⁶ Bii arae fei wa ne inya kumá, nɔ baa ik̄ɔ̄ ak̄ãε gɔ kù wa si ilu kuku, fei ndεε á maa máɪ bei waati iyi fitila í má siε inya.

Jesu í ye taalei Farisi na do woo kò inε na si wooda na

(Cò Matie 23:1-36; Maaku 12:38-40)

³⁷ Iyi Jesu í fò ideu í tã, nɔi Farisi gɔ í kpoo ku je kpasεε. Nɔ í koo í buba kpasεi Farisiu, anɔd à waa je. ³⁸ Nɔi Farisiu í cɔɔ í bití do iyi kù wɔɔ í bei wa je. ³⁹ Amma Lafεε í sɔɔ í ni, inε Farisi na, í ye nai bei inε na iyi à ya wie anyii kɔɔfu do jεε na nɔ a jò inɔε riisi. Inɔ hai sía do takiii wa kɔ nne. ⁴⁰ Inε hai ne yaase na, inε iyi í taka anyii ara, lafεε si í ce inɔε mɔ? ⁴¹ Í sía i na ilu are na mii iyi í wa si inɔ jεε do kɔɔfu, nɔ mii fei á má nne.

⁴² Amma ijuukpãí á je tu ne, inε Farisi na, si na iyi í jò ì ya na Ilaaɔ hee do zakaai aye na fei. Do nnu fei, i kù waa ce jiida nɔ i kù waa nyisi kubii Ilaaɔ na. Iyi bei í jò i ya ce nɔ i maà gbεje iyi í gbe na.

⁴³ Ijuukpãí á je tu ne, inε Farisi na, si na iyi í jò si ile bi ku ce kutɔtɔ na kitãi inε ngbo nai ì ya bi na, nɔ ì ya bi a ce ne fɔɔ do bεεε nla nla si bantuma na.

⁴⁴ Aa ye ijuukpã na domi ì yei bei bale na iyi inε gɔ kù waa ye. Si antai nnai à waa ne a kù nɔ a kù mà*.

⁴⁵ Nɔi woo kò inε na si wooda gɔ í sɔɔ í ni, Mεεtu, bii ì waa fò bεεε, awa mɔi ì waa bu.

⁴⁶ Nɔi Jesu í jεaa í ni, ijuukpãí á je tu ne, inε woo kò inε na si wooda na mɔ, domi ì waa kãa inε na aso ku gaabu ku so na, nɔ inε taka nne i ci ya lesi baa amaawɔ nne. ⁴⁷ Aa ye ijuukpã na, si na iyi í jò walii na iyi bala nne na à kpa wo, inεi ì waa teese bale nna na. ⁴⁸ Ì waa nyisi na iyi ì jesi mii iyi bala nne nau à ce, si na iyi í jò anai à kpa walii nau, nɔ inεi ì waa

* **11:44** si antai nnai à waa ne a kù mà Bi Zuifu na, bale ku nè si taale nla nla domi bii ì ne si bale í ye bei ì so riisi mbe.

teese bale n̄a n̄a. ⁴⁹ N̄oi í j̄ò Ilaaḍ í f̄o si bisie í ni, an be walii n̄a do woo be n̄a si anini n̄a. Aa kpa ine ḡo n̄a n̄o a kp̄a ine ḡo n̄a m̄o iju. ⁵⁰ Na n̄u, ijuukp̄ai woo kpa walii n̄au fei hai sintei andunya si iri n̄hei á je. ⁵¹ In̄ei aa ye ijuukp̄ai kukpai Abeli hee ku koo si do Zakari iyi à kpa si afei bi ku weeu do kpas̄ei Ilaaḍ. Nt̄o nt̄o, ñ wa n s̄o n̄e, ijuukp̄ai mii n̄au be fei si inei nsei n̄au ih̄ei á baa ku je si.

⁵² Ijuukp̄ai á je tu n̄e, in̄e woo k̄o ine n̄a si wooda n̄au, domi i k̄u bi nt̄oi idei Ilaaḍ ku mà n̄a, n̄o ine n̄a iyi à bi ku màe in̄ei ì waa ganji n̄a.

⁵³ Iyi Jesu í f̄o beεbe í t̄a n̄oi í fita hai be. N̄oi id̄oi woo k̄o ine n̄a si wooda do Farisi n̄au í k̄o n̄o à wasi ku mantee do ide ku bee si ḡam̄ei ide nkp̄o, ⁵⁴ à waa leaḍ taai ide ku ba a muu si ide ḡo.

12

I ce laakaii ara n̄e n̄a do ilu muafiti n̄a

(C̄o Matie 10:26-27)

¹ Waati iyi Jesu wa f̄o beεbe zamaa í t̄o t̄o dubu nkp̄o nkp̄o hee à waa teεε n̄e. N̄oi Jesu í s̄o m̄o c̄e n̄a si wajui zamaa í ni, i ce laakaii ara n̄e n̄a do lefee Farisi n̄a iyi í je muafiti. ² Nḡo ḡo k̄u w̄eε iyi wa manji iyi kaa fita gbugb̄aa, n̄o asii k̄ama k̄u w̄eε iyi a kaa na a mà. ³ N̄oi í ce ide iyi ì f̄o si ilu kuku fei n̄a aa na a gb̄o si inya kumá, gundu iyi ì n̄o ì nya in̄o ile n̄a aa c̄a keεεdeε si antai ile lele n̄a.

Ine iyi í j̄ò i ce n̄jo

(C̄o Matie 10:28-31)

⁴ In̄e iyi ì je kpaasim n̄a, in̄ei ñ wa n s̄o, i mà ce n̄joi ine n̄a iyi aa kpa ara n̄e, n̄o si anyii n̄u a kaa ȳk̄o a ce nḡo ḡo má. ⁵ An s̄o n̄e ine iyi í j̄ò i ya ce n̄joe

ηα. I ce njoyi ine iyi í ne yiiko ku kpa ine nɔ ku dasie si ina iyi ci ya ku má. Ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ηε, lafɛɛi í jɔ i ce njoye ηα.

⁶ A ci ya ta ama yei ara miu súu minji ba. Do nnyu fei, Ilaaɔ ci ya gbɛje baa akã nnyu. ⁷ Ine mɔ, hee do ntoi iri nnye ηα fei Ilaaɔ í mà jia nnyu. Na nnyu, i maà ce njoyi ngɔgɔ, domi beere nnye í re yei hee bii iji.

Ine iyi í gba Jesu walakɔ í kɔsɛ

(Cɔ Matie 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Ñ wa n sɔ ηɛi, ine iyi í fɔ si wajui amanɛ ηα í ni nnyu í gbam, amu mɔ Amai Amanɛ an gba lafɛɛ si wajui amalekai Ilaaɔ ηα. ⁹ Amma ine iyi í kɔsim si wajui amanɛ ηα, amu mɔ an kɔsi lafɛɛ si wajui amalekai Ilaaɔ ηα.

¹⁰ Ine iyi wa fɔ laalɔi amu Amai Amanɛ, Ilaaɔ á yɔkɔ ku kpa ideɪ dulum dɛɛ. Amma ine iyi wa fɔ laalɔi Hundɛi Ilaaɔ kaa ba a kpa ideɪ dulum ndɛɛ pai.

¹¹ Bii à bɔð ηε ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ηα ku ba ine ngbo ηα do ilu yiiko ηα a kiiti ηε, i maà ti i ce njoye do bei aa ce i kɔð ara nnye do ide iyi aa fɔ ηα. ¹² I maà ce njoye ηα domi waati beɛbe Hundɛi Ilaaɔi á sɔ ηε iyi í jɔ i fɔ ηα.

Mɔndaɪ ilu fia hai ne yaase

¹³ Si inɔ zamaau ηɔi ine gɔ í sɔ Jesu í ni, Mɛɛtu, sɔ igbã ku jɔ ka kpɛ tubu nwa. ¹⁴ Nɔi Jesu í jɛa í ni, mɔkɔyi, yooi í cem woo kiiti nnye wala woo kpɛ tubu nnye. ¹⁵ Nɔ í sɔ ηα í ni, i ya ce laakai ηα ntɔ ntɔ do kɔdɛɛ fei, domi amanii amanɛ si í je icui kuwɛɛɛ, baa bii beirei amaniu í la í to.

¹⁶ Nɔ í kpa nnyu mɔnda gɔ í ni, ikoi mɔkɔ ilu fia gɔ í ce ije jiida jiida. ¹⁷ Nɔi mɔkɔu í lasabu í ni, beirei an ce. Wee n kù ne bii an dasi ijeu. ¹⁸ Nɔi í ni, ñ mà bei

an ce. An lege akam ηαui, nɔ n ma mmue ηa iyi à la à re. Nɔ n kosi bileem fei be do ijem ηa iyi à gbe. ¹⁹ Nɔ n fɔ si idɔm n ni, n ne amani nla nla iyi n wa n singa ti adɔ nkpɔ nkpɔ. An sɔmii nɔ n maa n je n maa n mɔ nɔ n maa n weɛɔ inɔ didɔ. ²⁰ Amma Ilaaɔ í sɔɔ í ni, a wɔu nnyei, iduuyi mɔm aa nya hundee. Sɔɔlui mii ηa iyi ì ceu be, ti yooi á je.

²¹ Njɔi Jesu í ni, beɛbe mɔi á je bi ine iyi wa koa arae amani nɔ bi Ilaaɔ kù ne nkāma.

*Dasi Ilaaɔ naane
(Cɔ Matie 6:24-34)*

²² Iyi Jesu í fɔ beɛbe í tã ηɔi í sɔ mɔcɔe ηa í ni, na ηɔi í jɔ n wa n sɔ ηe n ni, i maà ya maa weewea do mii iyi aa je i maa weɛɔ ηa, walakɔ do jine iyi aa dasi ηa. ²³ Kuweɛi amanɛ í re ije, ara mɔ í re jine. ²⁴ I ce laakai kungbã ηa í cɔ. A kù waa gbẽ hee a da ngɔɔ, a kù nɔ a kù ne suu. Ilaaɔ í nɔ wa wo ηa. Beere nne kù re yei ηa hee bii í jɔ? ²⁵ Yooi si inɔ nne na kuweewee á yɔkɔ ku kɔɔsi kusɔi adɔe baa keeke. ²⁶ To, bii i kaa yɔkɔ i ce mii keekeu be ηa, na mii í ce ì waa weewea do iyi í gbe ηa. ²⁷ I cɔ bei wua ηa à ya da koko mee. A kù waa ce ice a ci ya nɔ a wɔ acɔ. Do nɔu fei, n wa n sɔ ηei, baa Salomɔɔ ilaalu nlau, do amboe nla nlae fei kù ne jine iyi boodaɛ í to kokoi jii ηau be baa akã. ²⁸ Fɔfɔ í weɛi nnyi do kusɔae amma ala aa dasie ina. To, bii Ilaaɔ í mua fɔfɔ ηa iyi aa na a dasi ina booda ku sɔa beɛbe, kaa yɔkɔ ku mu nne nyau ku re fɔfɔ ηau be de. I kù ye naane nnei kù la? ²⁹ I maà ya de mii iyi aa je ηa walakɔ mii iyi aa mɔ i maà weeweaɔ ηa. ³⁰ Hai mà ideɛ Ilaaɔ ηai à ya maa kpataa mii ηau be fei, amma Baa nne i mà iyi ì ne bukaatai mii ηau be fei ηa. ³¹ Na nɔu, i hanya i de bei aa ce i jɔ bommai

Ilaaḥ ku bə waju titā ŋa. Iyi í gbe bei fei Ilaaḥi á kḥə nḥe si.

Amanii lele
(Cə Matie 6:19-21)

³² Nə Jesu wa ba məcə ŋau ide ku fə má í ni, inḥe gaa keekem, i maà ti i ce njo ŋa, domi á dḥa Baa nḥe si ku jə i je amaalu ŋa si andunya titḥe. ³³ I ta mii iyi ì ne ŋa nə i mua ilu are ŋa fiau. I cea ara nḥe taalili iyi kaa gbo ikpa lele si bii aa dasi amani nḥe iyi kaa tā. Tengì be ile kaa to si, nə tütü ŋa mə a kaa bejḥe. ³⁴ Ntə ntə, bii amani nḥe í wa, bei laakai nḥe mə í ya wa.

Woo ce icḥe ŋa iyi à waa cə kpāa

³⁵ I ce səulu i dī kpaka nə i jə fitila nḥe ku maa má ŋa. ³⁶ I jə i ye bei inḥe ŋa iyi à waa degbe kubaaì lafḥe nḥa wa hai bi ku ce abəḥḥ, ku ba bii í to wa í cā gambo gbakā a cīaa. ³⁷ Woo ce icḥe ilu inə didḥ ŋai, inḥe ŋa iyi lafḥe á na ku ba à cə kpāa à waa degbe ku toḥ wa. Ntə ntə n wa n sḥ ḥe, nḥu takae á dī gbankili nə ku jə a buba nə ku na ku kpḥ nḥa ije. ³⁸ Ilu inə didḥ ŋai bii í baa í na í ba ŋa si beḥbe, baa bii í to wa lajai, wala kukə sintei ajeḥ. ³⁹ I jə i mà sāa sāa ŋa iyi bii ilu kpasḥ í mà waati iyi ile á lə wa, á dede ku wə njoo, kaa jə ile ku lege gamboḥ. ⁴⁰ Inḥe mə, i ce səulu ŋa domi amu Amai Amanḥ, an naai si waati iyi i kù waa lasabu ŋa.

Amaace jiida do amaace laalo
(Cə Matie 24:45-51)

⁴¹ Nḥi Piḥe í ni, Lafḥe, awai ì kpaa məndau ihḥ? Mà inḥe fei. ⁴² Nḥi Lafḥe í je í ni, yooi í je amaace ilu naane iyi í ne laakai. Lafḥe í je inḥe iyi ilu kpasḥ gə í kpe nə í so amaace kpaasie ŋa í daa si awə ku maa cə ŋa ku na

ηα ije si bei í jò. ⁴³ Inò didðì á je ti amaaceu bii lafëεε í bàà í na í baa wa ce beεbe. ⁴⁴ Ntò ntò, lafëεu á daa amaaceu mii ndεε fei si awò. ⁴⁵ Amma bii í je amaace laalò, á lasabui ku ni, lafëεm kaa baa ríya má, nò ku dede ku maa cã inaabo do inεmòkò woo ce icε ηα iyi à gbeu, nò ku maa je ku maa mò atë ku maa kpaa. ⁴⁶ Beεbei lafëεu á na ku baa si ajò iyi kù waa cò kpãε, do si waati iyi kù waa tamaa, nò á kpãa iju jiida jiida bei à ya cea amaace laalò ηα.

⁴⁷ Woo ce icε iyi í mà mii iyi lafëεε í bi, nò kù coo, goloe á la. ⁴⁸ Amma inε iyi kù mà, nò í ce kookoosu iyi í jò a cãa, goloe kaa la. Inε iyi à na mii nkpò, aa beεε mii nkpò. Inε mò iyi à daa mii nkpò si awò, nηui aa bee ku re.

*Jesu í naaò nje ku fεεfe wa
(Cò Matie 10:34-36)*

⁴⁹ Nò Jesu í sò ηα má í ni, inai ò naa ku fã si andunya, nò ò bei ò bi ku je í jò tã. ⁵⁰ Nò inyi ku dasi gò í wεε kù nε bei á ce iyi n kù coo. Inyi ku dasiu nηui í je wahala iyi an ye n bei n ku. Nò laakaim kaa je akã í gbe hee bii í ce. ⁵¹ Ì tamaa bei laakai ku sũi ò naa nηε wa si andunya ηα? Aawo, ò wa n sò ηei, nje ku fεεfei ò naaò wa. ⁵² Ntò ntò, hai nsei bii amanε miu í wa kpasë akã aa kpë ikã ikã. Tòòsi akã kaa wεε nηa, amanε mεeta ηau a kaa gbò si nje do inε minji ηau. ⁵³ Baa do ama a kaa gbò si nje. Iye do ama inaaboε a kaa gbò si nje. Anau do abou a kaa gbò si nje.

*Nyindai waati ku mà
(Cò Matie 16:2-3)*

⁵⁴ Njò í sò zamaau má í ni, bii ò ye kudũi ijì wa dede hai nunui ale ηα ò ya fò ηai gbakã í ni, ijì á naa. Beεbe mòi í ya nò ku ce. ⁵⁵ Bii ò nò ò ye fufu wa ce wa hai

ikpa awɔ cangai kpãai inunu ña, ì ya ni, inya gbãa á ce. Nɔ bεεβε mɔi í ya nɔ ku ce *. ⁵⁶ Inε ilu muafiti ña, ì mà yaasei nyindai lele do ile ña. Beirei í ce i kù mà yaasei waatiu ihě ña.

Taale ku teese
(Cɔ Matie 5:25-26)

⁵⁷ Beirei í ce i ci ya lasabu si ara nñe i mà iyi í je dee dee ña. ⁵⁸ Bii inε gɔ wa bɔɔe bi ku ce kiiti na ide i gbese gɔ, ce kookai hai kpãa awɔ do lafěe i gbɔ si nje ña ku ba ku maà dasie si awɔi woo kiiti. Bii kù je bεεβε, woo kiitiu á dasie si awɔi woo degbe piisɔɔ, nɔ woo degbe piisɔɔu mɔ ku dasie ile piisɔɔ. ⁵⁹ N wa n sɔ ñei, bii à dasie piisɔɔ, bii i kù sã gbeseε fei, i kaa fita. Baa tanga kaa gaizia si.

13

Bii i kù kpaasi idɔ aa ku

¹ Waati bεεβε, inε gɔ ña iyi à wa be à waa sisia Jesu mii iyi í ba inei Galilee gɔ ña, inε ña iyi Pilati í jɔ à kpa nɔ nje nña í yɔgeε do ñei mεεmu ña iyi à waa ceaɔ Ilaaɔ kuwee. ² Amma Jesu í sɔ ña í ni, inε ì waa tamaa dulum dii inei Galilee ñau be í re ti inei Galilee ña iyi à gbei? Ì waa tamaa dulum du ñai í jɔ à kpa ña bεεβε ña? ³ Aawo. Bεεβε mɔi n wa n sɔ ñe, inε taka nñe, bii i kù sinda idɔ ña, inε fei aa kui bei aña mɔ. ⁴ Ì waa ye gigii amane maatũ do mεeta ña iyi ile ku gbokai Siloe í cuku í bata í kpau ña? Debei, ì waa tamaa kurara ñai í re ti inei Zeruzalemu ña iyi

* **12:55** Si ilei Izireli, hai do ikpa nunui alei ijf í ya naa, domi do ikpa bei tenku nlau í wa. Bεεβε mɔi inya gbãa í ya naai hai ikpa awɔ cangai kpãai inunu.

à gbe fei ña? ⁵ Aawo, ñ wa n sō ñei, inɛ taka nɛɛ, bii i kù kpaasi idō ña, inɛ fei aa kui bei aña mō.

Məndai j̄i iyi ci ya so

⁶ N̄oi í kpa n̄a məndau ihē má í ni, məkō gō í lō j̄i ndii figi si kaaɛ. Waati iyi j̄i n̄ou í la n̄oi məkōu í bō isoɛ ku ka, nō kù ba. ⁷ N̄oi í sō woo ce icɛɛ í ni, adō mɛɛta wai ihē bebei iyi bii ñ naa isoi j̄i n̄ou ihē ku ka n ci ya n ba. Daa i nyōi. Na mii í ce á maa gba nwa inya ngbɛ. ⁸ N̄oi woo ce icɛu í sōó í ni, lafēɛ, j̄dō adōyi titā ka cō. An tu fitie n kaakoɛ, nō n daa si taasi. ⁹ Á yōkō ku j̄ɛ adō gō á so. Bii kù so i bei i daa.

Jesu í j̄dō abo gō í ba iri si aj̄oi kus̄imi

¹⁰ Si aj̄oi kus̄imi gō, Jesu wa kō inɛ ña si cioi idei Ilaađ ile gō bii Zuifu ña à ya ce kutōtō. ¹¹ Wee abo gō mō í wa be iyi inɛi inōko í j̄dō í ce bōō bei zakai adō maatū do mɛɛta. Í ya maa batei, ci ya yōkō ku tɛ araɛ baa keeke. ¹² Iyi Jesu í yōō n̄oi í kpoó í ni, abooyi, í ba iri mbɛ. ¹³ Nō í le siɛ awo. N̄oi gbakā í tɛ araɛ nō í lōsi Ilaađ ku saabu. ¹⁴ Amma idōi inɛ ngboi ile bii à ya ce kutōtōu í kō si na iyi í j̄dō Jesu í j̄dō inɛ gō í ba iri si aj̄oi kus̄imi, nō í sō zamaau í ni, aj̄o mɛɛfai í wɛɛ iyi aa yōkō i ce icɛ ña. I naa wa waati bɛɛbɛ ku ba i ba iri ña, ku maà ti ku j̄ɛ si aj̄oi kus̄imi. ¹⁵ N̄oi Lafēɛ í j̄ɛaa í ni, inɛ ilu muafiti ñai, inɛ fei i ci ya fū ketɛ n̄ɛ ña do gbankɛɛ n̄ɛ ña a koo a mō inyi si aj̄oi kus̄imi? ¹⁶ Abou ihē mō dimii Aburahamui. Nō wee Seetam wa dūu hai zakai adō maatū do mɛɛta. Kù sia a fūu si aj̄oi kus̄imi? ¹⁷ Waati iyi wa fō ideu bɛ, anyō wa mu mbɛɛɛ ñau fei, nō zamaau í wɛɛ do inō didō na maamaake ña iyi wa ce fei.

Məndai dimi keeke iyi à ya kpe mutaadi

(Cə Matie 13:31-32; Maaku 4:31-32)

¹⁸ Nɔi Jesu í ni má, mii bommai Ilaaɔ́ í jɔ. Mii an wãa do. ¹⁹ Í yei bei ngboi mutaadi iyi ine gɔ́ í so í gbě si ilɛɛ. Nɔ́ í fita í ce j̄i hee yei ɲa à ya maa ce antɛ si amaa wɔɛ ɲa.

Məndai lefee

(Cə Matie 13:33)

²⁰ Nɔi í ni má, mii an nyi n wã̀ð bommai Ilaaɔ́ má. ²¹ Bommai Ilaaɔ́ í yei bei lefee iyi abo gɔ́ í so í dasi iyaf̄ui p̄ɛ ḡua m̄ɛeta nɔ fei ndɛɛ í dede í kpante.

Andɛ iyi kù c̄i

(Cə Matie 7:13-14, 21-23)

²² Jesu wa too si ilu nla ɲa do ilɛɛko ɲa wa kɔ́ ine ɲa si cioi ideɪ Ilaaɔ́ wa nɛ̀ð ikpa Zeruzalemu. ²³ Si isɛɛneɪ ɲɔi ine gɔ́ í naa bi tɛɛ nɔ́ í beɛɛ í ni, Laf̄ɛɛ, ine ɲa iyi aa ba faaba a kaa kpɔ́? Nɔi í jɛ́ í ni, ²⁴ i ce kookaai i lɔ́ do andɛ iyi kù c̄iu ɲa. N̄ wa n s̄ɔ́ ɲɛi, ine nkpɔ́i á maa dɛ kp̄aa iyi aa lɔ̀ð a kaa nɔ́ a yɔ́kɔ́.

²⁵ Waati iyi amu ilu kpas̄ɛ̀ n̄ dede n̄ c̄imbo koofau in̄ɛ aa wa waduude, i maa c̄ã gambo ɲa i maa ni, Laf̄ɛɛ, c̄i nwa. Nɔ́ an jɛ́ n̄ɲɛ n̄ ni, n kù mà hai bii ì naa ɲa. ²⁶ Waati bɛɛbei aa ni ɲa, à jɛ́ à mɔ́ si wajue, ì nɔ́ ì kɔ́ wa si cioi ideɪ Ilaaɔ́ si bantumai ilu nwa ɲa. ²⁷ Nɔ́ an s̄ɔ́ ɲɛ n̄ ni, n kù mà hai bii ì naa ɲa. I fa ara n̄ɲɛ hai bi tom, in̄ɛ fei woo ce laalɔ́ ɲai. ²⁸ Ajɔ́ wa naa iyi aa yɛ Aburhamu do Izaaki do Zakɔ́bu do walii ɲau fei si andunya tit̄ɔ́i Ilaaɔ́ nɔ́ in̄ɛ i ba wee à nyɔ́ ɲɛ waduude. Tenḡi bei aa so awɔ́ i le si iri i kpata ɲa. ²⁹ Nɔ́ ine gɔ́ ɲa aa naa hai nunui daakɔ́ do hai nunui alɛ do hai nunu gaa cingaa minjiu nɔ́ aa buba a jɛ́ si andunya tit̄ɔ́i Ilaaɔ́. ³⁰ Waati bɛɛbe in̄ɛi anyi gɔ́ ɲa aa

na a je woo cua ɲa, woo cua gɔ ɲa mɔ a na a je inɛi anyi ɲa.

Jesu í kpata na Zeruzalemu
(Cɔ Matie 23:37-39)

³¹ Waati nɲu, Farisi gɔ ɲa à naa à sɔ Jesu à ni, koo, fita hai ihẽ domi Herodu wa bi ku kpaɛi. ³² Nɔi í je ɲa í ni, i koo i sɔ Herodu, ilu bisi laalɔu be i ni, wee, nnyi do ala ɲ wa n lele inɛi inɔɔko ɲa nɔ n jò inɛ ɲa à waa ba iri, nɔ si ajɔ mɛɛtasia an koo n tambɔ icɛm. ³³ Amma kù nɛ bei an ce iyi n kù ce isɛɛnɛm nnyi do ala do ala akã, domi a kaa kpa walii kãma bii gɔ bii kù je Zeruzalemu.

³⁴ Inɛ inɛi Zeruzalemu ɲa, inɛ iyi ì ya kpa walii ɲa, nɔ i ta ama abei Ilaaɔ ɲa mɔ kuta i kpa ɲa ɲa, isɛ feloi ɲ ya n bi n tɔtɔ ɲɛ si abɛm bei ajɛɛ í ya tɔtɔ amae ɲa si ikpaɛ, amma i kù je ɲa. ³⁵ Wee nsei Ilaaɔ á fũ nɲɛ kpasɛ nɲɛ si awɔ. Amma an sɔ ɲɛ, hai nsei i kaa yɛm má ɲa í gbe hee ajɔ iyi aa ni ɲa, Ilaaɔ ku weea inɛ iyi wa naa do irii Lafɛɛ.

14

Jesu í jò bɔɔ gɔ í ba iri

¹ Si ajɔi kusimi gɔ Jesu í bɔ ku je kpasɛi inɛ ngboi Farisi gɔ ɲa. Wee inɛ gɔ ɲa mɔ à wa be, à waa cɔɔ do laakai. ² Mɔkɔ gɔ í wa be, wa leeki wajui Jesu. Mɔkɔu wa ce bɔɔi ara ku wu. ³ Nɔi Jesu í bee woo kɔ inɛ ɲa si wooda do Farisi ɲau í ni, wooda í wɛɛ a jò inɛ gɔ ku ba iri si ajɔi kusimi? Mà kù wɛɛ. ⁴ Nɔi à coko. Nɔ í le si awɔɛ si bɔɔu í jò inɛɛu í ba iri nɔ í ni ku nɛ. ⁵ Nɔ í bee ɲa í ni, yoo nɲɛi, bii amae walakɔ bii ketɛɛ í dasi lɔgɔ, kaa nyaa gbakã baa bii ajɔi kusimii. ⁶ Nɔi a kù yɔkɔ a kù jɛaa ideu.

Tengi bii í jò i buba bii à kpee ku je

⁷ Iyi Jesu í ce laakai í ye inε ηa iyi à kpe ku je ηau à wasi ku cica kitāi waju ηa iyi à ne bεεε ηau nò í sō ηa í ni, ⁸ bii à kpee bi ku ce abɔdɔ, maà buba si kitāi waju ilu bεεε ηau. Á yɔkɔ ku je à kpe inε gɔ iyi í reε do bεεε. ⁹ Nò inε iyi í kpe inε feiu á na ku ni, dede i mua mɔkɔu ihē kitāu bε. Waati bεεbei aa dede do anyɔ i koo i buba si kitāi anyi ihō. ¹⁰ Amma bii à kpee ku je, koo buba si kitāi anyi ku ba bii inε iyi í kpeεu í to wa ku ni, baakɔm, dede i naa wa waju. Waati bεεbei aa je ilu bεεε nla si wajui inε ηa iyi inεò ηa ì waa buba ηau fei. ¹¹ Ntɔ ntɔ inε iyi í so arae lele à ya kayei. Inε mɔ iyi í kaye arae à ya soo lelei.

¹² Nò Jesu í sō inε iyi í kpoo ku jεu mɔ í ni, bii ì waa kpe inε ηa ku je walakɔ jingau, maà ti i kpe kpaasiε ηa, walakɔ igbãε do ifɔε ηa, walakɔ nyaanzeε ηa, walakɔ kpaasi ilu fiaε ηa, ku ba aηa mɔ a maà kpee a sã gbese. ¹³ Amma bii ì waa kpe inε ηa ku je, kpe ilu are ηa, do wεεε ηa, do ilu kute akã ηa do fεεju ηa. ¹⁴ Bii ì ce bεεβε aa je ilu inɔ didɔ si na iyi í jò inε nηu ηau a kaa ba ngɔgɔ iyi aa sãεò gbese. Ilaaɔí á sãε gbese si waati iyi inε dee dee ηa aa jì hai si bale.

Mɔndai ije nla

(Cɔ Matie 22:1-10)

¹⁵ Iyi à gbɔ ideu, ηɔi inε akāi inε ηa iyi aηaò ηa à waa jεu í sō Jesu í ni, debεi ilu inɔ didɔi inε iyi á je si andunya titɔi Ilaaɔ. ¹⁶ Nɔi Jesu í kpa nηa mɔnda í ni, mɔkɔ gɔ í ce ije nla nla nò í kpe inε nkɔ. ¹⁷ Iyi aƿaatii kujεu í to ηɔi í bε woo ce icεε koo sō inε ηa iyi í kpeu ku ni, i naa wa ηa, domi sɔnda fei í jìla tā. ¹⁸ Amma aηa fei à lɔsi gaafara ku tɔɔ. Inε sinteu í ni, ñ ra iko, tilasi, í gbe n koo n cɔɔ. Ñ wa n tɔɔε ku ceem

suuru. ¹⁹ Ine mmu mɔ́ í ni, ñ ra kete ku logoo ñai kɔ́o miu, nɔ ñ wa n bi n dī ñja n ceò ice n cɔ. Ñ wa n tɔɔe ku ceem suuru. ²⁰ Nɔ ine mmu gɔ́ mɔ́ í ni má, nsei ñ so abo. Na ñai í jò n kaa n ba n naa.

²¹ Ñai woo ce iceu í sinda í koo í sɔ́ lafɛɛɛ gaafara iyi ine ñau fei à tɔɔ. Ñai idai lafɛɛu í kɔ́, nɔ́ í sɔ́ woo ce iceu í ni, koo i bɔ́ si bantuma ña nsei nsei do si kpāai inɔ́ iluu, kpeem ilu are ña wa do wɛɛge ña do fɛɛju ña do ilu kute akā ña. ²² Ñai woo ce iceu í koo. Iyi í baa nɔ́ í ni, lafɛɛ, iyi ñ dasim nɔ́u ñ coo tā. Wee inya í gbe má. ²³ Ñai lafɛɛu í sɔ́o má í ni, bɔ́ si kpāai ilɛeko ña do kpāai iko ña, jò ine ña a lɔ́ wa baa do tilasi, kpasɛm de ku kɔ́. ²⁴ Ntɔ́ ntɔ́, an sɔ́ ñe, ine ña iyi ñ tako ñ kpeu baa ine akā ñja kaa tie ijɛu ihɛ́ má.

*Mii amanɛ́ á ce ku bei ku je mɔ́cɔ́i Jesu
(Cɔ́ Matie 10:37-38)*

²⁵ Ajɔ́ ñɲu gɔ́ Jesu wa ne nɔ́ zamaa nla nla gɔ́ wa tooɛ. Ñai Jesu í sinda í sɔ́ ña í ni, ²⁶ ine iyi í naa bi tom nɔ́ kù cé baaɛ do iyeɛ do aboɛ do amaɛ ña do igbāɛ ña do ifɔɛ ña do wecīɛ ña do kuwɛɛi ñɲu takae kaa yɔ́kɔ́ kù je mɔ́cɔ́m *. ²⁷ Ine iyi kù jɛsi ñɲu ku so jīi ku gaauɛ ku toom do wa kaa yɔ́kɔ́ ku je mɔ́cɔ́m.

²⁸ Bii ine gɔ́ ñɲe í bi ku ma ile á buba ku ce dooa titā ku cɔ́ mà fiaɪ ñɲu á to ku kpaò iriɛ. ²⁹ Bii kù je bɛɛbɛ, nɔ́ í cɛ icui ileu, í bei í na í mɔ́ngɔ́ ku mae, ine ña iyi à yɔ́o fei aa nyaanyiɛ, ³⁰ a ni, mɔ́kɔ́u ihɛ́ í sinti ku ma nɔ́ wee í mɔ́ngɔ́ kù kpa iriɛ.

---

* **14:26** nɔ́ kù cé baaɛ Tengi ihɛ́ Jesu wa nyisi iyi í sla ku bi ñɲu ku re ine ña iyi à gbe fei nɔ́ ka maà jò ine gɔ́ ku ganji wa si kpāai naane ku dasi. Kù je í ni ka cé baa nwa ña ntɔ́ ntɔ́.

31 Bεεβε m̄ai ilaalu ηa m̄o à ya ce a bei a b̄o igũ. Bii ilaalu ḡo í ne sooge dubu m̄εεwa, n̄o í ye ilaalu mmu ḡo wa naa sie igũ do sooge dubu k̄onfia, á dedei ḡbakā ku ce igũ? Aawo, á bubai titā ku lasabu ku c̄o mà n̄ηu á ȳk̄o ku k̄āmiaε. 32 Bii í ye n̄ηu kaa n̄o, á be ine ηai bi ilaalu iyi ih̄su hai waati iyi k̄u to wa titā ku ba aηaò a ḡb̄osi n̄je n̄o laakai ku s̄u ku wa anini ηa. 33 Na ηai í ce aw̄o iyi i k̄u j̄ò mii iyi ì ne fei, i kaa ȳk̄o í je m̄oc̄m.

Imu iyi í ku

(C̄o Matie 5:13; Maaku 9:50)

34 N̄o Jesu í ni má, imu mii n̄ceei, amma bii did̄oi imu í ku, mii aa dasi a j̄ò ku d̄o má. 35 Kaa ce bukaata k̄āma má n̄o baa bii ikoi kaa ce taasi. À ya dik̄āei waduude.

Ine iyi í ne it̄i iyi á ḡb̄ò ide, ku ḡb̄o.

15

M̄ondai angudā iyi í nȳo à tasiεu

(C̄o Matie 18:12-14)

1 Woo ḡba fiai l̄empoo ηa do ine laal̄o ηa fei à naa bi Jesu ku ba a ḡb̄o ideε. 2 N̄o Farisi do woo k̄o ine ηa si wooda ηa à l̄osi ku ḡbagba à waa ni, m̄ok̄ou wa ḡba ine laal̄o ηa n̄o aηaò ηa à t̄ot̄o à waa je.

3 N̄o Jesu í k̄pa n̄ηa m̄onda ḡo í ni, 4 Bii ine ḡo n̄ηe í ne angudā c̄īo iyi wa degbe si ḡbabua n̄o akā í nȳo sie, laf̄εε á j̄ò cineò f̄εεwa do m̄εεs̄a iyi í ḡbeu si ḡbabua bei koo d̄ede akā iyi í nȳou wa hee koo ȳo, mà irei. 5 Hai í n̄o í ȳo ḡbakā á muu ku le sie k̄onḡo wai do in̄o did̄o. 6 Bii í baa k̄pas̄ε á k̄pe k̄paasie ηa do ine ηa iyi à waa má k̄ok̄ε ku s̄o ηa ku ni, i bam in̄o did̄o ku k̄p̄ε, domi angudām iyi í nȳou ñ ȳo wa. 7 N̄o Jesu í

ni, beεbe m̄oi n̄ wa n s̄o ηε, in̄o did̄si in̄ei lele ηa á la na ilu dulum ak̄a iyi í kpaasi id̄o ku re in̄e dee dee c̄l̄o fak̄a k̄u wa si iyi a k̄u ne bukaatai id̄o ku kpaasi.

Fia iyi í nȳou à ȳoo má

⁸ N̄o Jesu í kpa n̄ηa m̄onda mmue má í ni, bii inaabo ḡo í ne kpekεle m̄εεwa n̄o ak̄aε í nȳo, á má fitilai n̄o ku kp̄ã ileu ku dedεε do laakai hee koo ȳoo. ⁹ Bii í ȳoo á kpe kpaasiε ηa do in̄e ηa iyi à waa má k̄ok̄ae n̄o ku ni, I bam in̄o did̄o ku kp̄ε, domi fiam iyi í nȳou n̄ ȳoo. ¹⁰ Beεbe m̄oi n̄ wa n s̄o ηε, amalekai Ilaāo ηa à ya wεε̄o in̄o did̄o na ilu dulum ak̄a iyi í kpaasi id̄o.

Ama iyi í nȳou à ȳoo má

¹¹ Jesu í ni má, m̄ok̄o ḡo í ne ama in̄em̄ok̄o minji. ¹² N̄oi if̄ou í s̄o baau í ni, baam, kp̄ε amaniu n̄o i nam iyi í jε titom. N̄o baau í ce n̄ηa ikp̄ēi amaniεu. ¹³ Iyi í ce aj̄o minji, if̄ou í ta mii iyi í ne fei n̄o í so fiaui í n̄ēo hee ile j̄ij̄i ḡo. Bei í koo í ce kuwεεε si daa laal̄o í kp̄āo irii amaniεu fei. ¹⁴ Waati iyi í jε fei ndεε í kpa iriε, ari nla ḡo í bei í naa si ileu n̄o í l̄o si are. ¹⁵ N̄oi í b̄o bi in̄ei ile be ḡo n̄o laf̄εε í koo í dasiε icei kus̄o ηa ku degbe. ¹⁶ Tengi bei í bi ku wo araε do ijei kus̄o ηau amma in̄e k̄ama k̄u muaa. ¹⁷ Iyi laakae í na í baa n̄o í ni, ama icei baam ηa fei à ne ije wa k̄o n̄ηai, n̄o amu wee n̄ wa n ku do ari ih̄ε. ¹⁸ An dede n̄ nyi bi baam n̄ s̄o n̄ ni, baam, n̄ ce dulum bi Ilaāo do bi tεε. ¹⁹ Na n̄ηu, n̄ k̄u to a kpem amaε má. Ceem bei amaacεε. ²⁰ N̄oi í dede wa nyi ikpa bi baau.

Hai waati iyi wa j̄i, n̄oi baacεε í h̄onnεε n̄o araare fei í muu. Í sei í koo í yaa do in̄o did̄o n̄o í coo f̄o do kubi. ²¹ N̄oi amau í ni, baaba, n̄ ce dulum bi Ilaāo do

bi tɛɛ. Na nɲu, n ku tò a kpem amaɛ má. ²² Amma baawu í sɔ woo ce icɛɛ ɲa í ni, i naaò ibɔ kumboo wa ɲya ɲya iyi í sía, i daa si ɲa. Nɔ i naa lɛlɛawɔ do baata ku dasi. ²³ I naaò ketɛ kombo saasaabɔ iyi í la í reu bɛ wa, nɔ i kpaa ɲa. Ka jɛ ka ce jingau do inɔ didɔ, ²⁴ domi amam iyi í yɛ bei í ku wo, í baa si andunya má. Í nyɔ wo nɔ à yɔɔ má. Nɔi à wa si inɔ didɔ.

²⁵ Wee waati bɛɛbɛ igbãu í wa iko. Iyi wa baa í maai kpasɛ wa ɲɔi wa gbɔ anui gãgã nɔ inɛ ɲa à waa jojo. ²⁶ Nɔi í kpe woo ce icɛ gɔ í beɛɛ í ni, mii í ce. ²⁷ Nɔi woo ce icɛu í sɔɔ í ni, ifɔɛi í baa, nɔ baa nɲɛ í kpa ketɛ saasaabɔ iyi í nɛ ikpo si na iyi í jò í yɔɔ baani. ²⁸ Nɔi igbãu í damɔɔ í kɔ ku lɔ kpasɛ. Nɔi baau í fita wa í naa ku lɛlɛɛ. ²⁹ Amma í sɔ baau í ni, cɔ hai adɔ nkpɔ nkpɔ iyi n wa n ceɛ icɛ wa. Nɔ n kù donda ideɛ kãma, nɔ baa ama iwo i kù muum n ceò jingau do inɔ didɔ amu do kpaasim ɲa. ³⁰ Amma iyi amaɛ í baa, nɲu iyi í koo í jɛ amaniɛ do inaabo sakara ɲa, nɔ na iriɛi ì kpa ketɛ saasaabɔu ihɛ. ³¹ Nɔi baau í ni, awɔ amam nii, awaɛi à wɛɛ do ajɔ fei, nɔ mii iyi n nɛ fei í jɛ tɛɛ. ³² Amma í sía ka jɛ jingau do inɔ didɔ nla nla si na iyi í jò ifɔɛu ihɛ í yɛ bei í kui wo nɔ í baa si andunya má. Í nyɔ wo nɔ à yɔɔ má.

16

Amaace ilu bisi

¹ Nɔi Jesu í sɔ mɔcɔɛ ɲa í ni, mɔkɔ ilu fia gɔi í wɛɛ. Mɔkɔu í nɛ amaace gɔ nɔ í so amanii kpasɛɛ fei í daa si awɔ. Iyi í ce ajɔ minji ɲɔi inɛ ɲa à koo à kɔɔmɔɔ amaaceu bi lafɛɛ à ni, wa beje amaniɛu fei. ² Nɔi lafɛɛ í kpoo í beɛɛ í ni, irei n wa n gbɔ inɛ ɲa à wasi ku sɔ iriɛ da. I kaa yɔkɔ i jɛ amaacɛm má. Koo so

tiai icεε wa si bii ì ya ce dooai fiam, i naa i nyisim. ³ N̄oi amaaceu wa bee arae ide wa ni, beirei an ce, si bei laf̄εem wa nyam hai si icεi kpas̄εε. Wee n kù ne gbugbã iyi an ȳak̄o n logooð, n̄o wee anȳo kaa j̄ò n bara. ⁴ N̄ mà bei an ce ku ba ine ña a gbam si kpas̄ε ña waati iyi aa nyam hai si icεm. ⁵ N̄oi í kpe ilu gbesei laf̄εε ñau fei. N̄o aña fei à koo bi tεε akã akã. N̄oi í bee ine sinte iyi í to bi tεeu í ni, gbesei laf̄εem feloi ì waa mu. ⁶ N̄oi í je í ni, ikpo iyi á k̄õ boonyi c̄o. N̄oi í s̄õ í ni, so tiaε i buba ñya ñya n̄o i k̄o ciitaa. ⁷ N̄oi í bee ine ḡo má í ni, aw̄o m̄o, feloi ì waa mu. N̄oi í s̄õ í ni, iya saaki c̄o. N̄oi í s̄õ ñ̄ju m̄o í ni, so tiaε i k̄o cine. ⁸ N̄oi laf̄εei amaace hai ne naaneu í gb̄o ideu n̄o í saabuε si na iyi í j̄ò í ȳo iyi í ne bisi nt̄o nt̄o. N̄oi Jesu í ni, inei andunya ña à ne bisi aña duus̄õ si kuwεε ña à re inei inya kumá ñau.

⁹ N̄oi Jesu í s̄õ ña í ni, i ya de kpaasi ña do amanii andunya ku ba bii í na wa gaizia ñε a gba ñε si andunya tit̄ai Ilaaã. ¹⁰ Inε iyi í ne naane si mii keeke á ne naane si mii nla. Inε iyi wa ce laal̄o si mii keeke á ce laal̄o si mii nla. ¹¹ Na ñ̄ju, bii i kù ne naane si amanii andunya ña, yooi á da ñ̄je si amani nt̄o si aw̄o. ¹² Bii i kù ne naane si mii ndii ine ḡo, yooi á na ñε iyi í je tu ñε.

¹³ Amaace kãma kaa ȳak̄o ku cea laf̄εε minji icε aj̄o. Nt̄o nt̄o á cé ine akã n̄o ku bi ine akã, walak̄o ku jirima ine akã n̄o ku donda ine akã. I kaa ȳak̄o i too Ilaaã do fia aj̄o ña.

Ide ikã ikã ña iyi Jesu í f̄o

(C̄o Matie 11:12-13; 5:32-32; Maaku 10:11-12)

¹⁴ Wee Farisi ña fia ku bi ñ̄ja í caa. Iyi à gb̄o ide ña iyi Jesu í f̄ou fei ñoi à waa yaakoε. ¹⁵ N̄o Jesu í s̄õ

ηα ί ni, inε ì waa ðe i je inε dee dee ηa si wajui amanε ηa, amma Ilaađ í mà idō nηε. Ñ wa n sō ηei, mii iyi amanε ηa à waa cō mii jiidā, bi Ilaađ mii sāmii.

¹⁶ Wooda do idei walii ηau fei à wεε hee do waatii Zāa. Hai waati bεεbe à waa sisi laabaau jiidai bommai Ilaađ nō inε fei wa ce kookaai ku ba ku lō do gbugbā. ¹⁷ Wooda baa wasali í gaabu ku beje í re lele do ilε ku kpa iri mōm.

¹⁸ Inε iyi í kōsi aboε nō í so mmuε í ce sakarai. Inε iyi í so abo iyi mōkōε í kōsi í ce sakarai.

Ilu fia do Lazaa

¹⁹ Njoi Jesu í kpa nηa mōndau ihē í ni, mōkō ilu amani gō í wεε. Mōkōu í ya maa dasi ibō caada ilu iju ku sīa gō. Kpasēε ajō fei jingau. ²⁰ Ilu are gō mō í wεε, í ya maa sūi andε koofai ilu fiau, à ya kpoo Lazaa. Konkoli wa kō si araε fei. ²¹ Nō aja ηa à ya naa a maa fa konkoliε ηau. Mōkōu í bi ku wo araε baa do bubui sōndai ilu fiau iyi í ya gbe, amma ci ya baa.

²² Njoi mōkōu í na í ku nō amaleka ηa à soo à bōðe bi Aburhamu. Nō ilu fiau mō í na í ku à suu. ²³ Nō í koo wa ye ijuukpā bi ku wai iku ηa, nō í wu iju lele, ηjoi í hōnne Lazaa kōkōi Aburhamu. ²⁴ Njoi í dō anu í ni, baaba Aburhamu, ce araarem. Be Lazaa wa ku sōsi amaawōε si inyi ku na ku tū amem, domi ñ wa n ye ijuukpā nla nla si amei inau ihē. ²⁵ Njoi Aburhamu í ni, amam, ye gigi iyi ì ba mii jiidāε tā hai andunya, nō Lazaa mō í ye wahala. Wee ihē nsei inōε í tū nō awō mō ì waa ye ijuukpā. ²⁶ Nō si antaie, isa nla gōi í fεεfe wa ku ba inε ηa iyi à bi a kua a bō bi tu ηε be a maā yōkō. Beεbe mōi inε gō kaa yōkō ku naa ihē hai be. ²⁷ Njoi ilu amaniu í ni, debei, ñ wa n

tɔɔɛi baaba, be Lazaa kpasɛi baam, ²⁸ koo sɔ ifɔ miu ɲa iyi ñ ne beu ku ni a ce laakai ku ba a maà na a naa si inya ku gaabuu ihɛ. ²⁹ Amma Aburhamu í ni, à ne tia iyi Moizi do walii ɲa à kɔ wou tã, aa yɔkɔ a gbɔ ide ɲɲa. ³⁰ Nɔ í ni, aawo, baaba Aburhamu. Amma bii hai bi iku ɲai inɛ gɔ í koo bi tu ɲa, aa kpaasi idɔ ɲɲa. ³¹ Nɔi Aburhamu í sɔɔ í ni, bii a kù gbɔ ti Moizi do ti walii ɲau, baa bii inɛ gɔ í jɪ hai bi iku ɲa ihɛ í koo be a kaa dasi naanɛ.

17

Idei dulum

(Cɔ Matie 18:6-7, 21-22; Maaku 9:42)

¹ Jesu í sɔ mɔcɔɛ ɲa í ni, kù ne bei á ce iyi kulɛɛ iyi á dasi amanɛ laalɔ kù waa ce, amma ijuukpãi á je ti inɛ iyi í naaò wa. ² Á tia a ðia lafɛɛ alɔ si kɔɔ a sɔsiɛ inɔ tenku do iyi á lɛɛ ama akã ku dasiɛ dulum. ³ I ya ce laakaii nje ɲa.

Bii kpaasiɛ gɔ í na í ce dulum, sɔɔ ide do laakai í nyisiɛ taaleɛ. Bii í kpaasi idɔ, kpa idei kuraraɛ. ⁴ Baa bii isɛ gbɛɛjei wa raraɛ si ajɔ akã, nɔ isɛ gbɛɛjeu fei wa ce tuubai dulum dɛɛ, awɔ mɔ kpa idei dulum dɛɛ.

Naanɛ ku dasi

⁵ Woo be ɲau à sɔ Lafɛɛ à ni, kɔɔsi naanɛ ku dasi nwa. ⁶ Nɔi Lafɛɛ í ni, baa bii naanɛ ku dasi ɲɲɛ í mungau ijui iyaku, aa yɔkɔ i sɔ jɪi nɔu ihɛ í ni ku wu hai be, koo lɔ araraɛ si tenku, á nɔ ku ceò ide ɲɲɛ icɛ.

Icɛ iyi aru í ne ku ce

⁷ Jesu í ni má, inɛ kãma ɲɲɛ bii í ne aru iyi wa logoo walakɔ wa degbea ketɛ ɲa, bii í baa kpasɛ kaa sɔɔ ku ni, naa wa nsei i buba i je. ⁸ Amma á sɔɔi ku

ni, ceem sɔɔlui ije, kpaasi jaae ɲa, i naam ije wa hee n je n mɔ. Si anyie, awɔ mɔ aa je nɔ i mɔ. ⁹ Amma kaa saabu aruu si na iyi í jò í ce bei í sɔɔ. ¹⁰ Bεεβε mɔi bii ije taka nje ì ce mii iyi à dasi je fei í sɔɔ i ni ɲa, à je amaace ɲa iyi a kù ne saabu. Iyi à dasi wa ku ce nju akã à ce.

Jesu í jò dinte mεεwa í ba iri

¹¹ Si waati iyi Jesu wa bɔ ikpa ilui Zeruzalemu, í too si afei ilei Galilee do ilei Samari. ¹² Nɔi í maai ilu gɔ. Waati iyi wa bi ku lɔ inɔ iluu, ɲɔi dinte mεεwa gɔ ɲa à koo à koo amma à leeki à jiiε keeke. ¹³ Nɔi à dɔ anu hee lele à ni, Jesu, Mεεtu, ce araare nwa.

¹⁴ Iyi í ye ɲa ɲɔi í ni, i koo i nyisi ara nje bi woo weei Ilaaɔ ɲa. Nɔi à waa koo. Si bei à waa neu, ɲɔi à ba iri. ¹⁵ Iyi ine akã ɲa í ye nju í ba iri, ɲɔi í sinda wa baa wa saabuò Ilaaɔ hee lele. ¹⁶ Waati iyi í to wa bi Jesu nɔ í sεεbata si wajue wa saabue. Wee mɔkɔu inei Samarii. ¹⁷ Nɔi Jesu í ni, amanε mεεwa si n jò í ba iri ba. To, iwoi amanε mεεsã iyi à gbe ɲau à wa. ¹⁸ Ise mmuu ihε nju akã í sinda wa ku saabu Ilaaɔ?

¹⁹ Nɔi í sɔ mɔkɔu í ni, dede i ne, naane ku dasiei í faabaε.

Kunaai bommai Ilaaɔ (Cɔ Matie 24:23-28, 37-41)

²⁰ Nɔi Farisi ɲau à bee Jesu à ni, ajɔ yoomai Ilaaɔ á na ku je bommaε. Nɔi í je ɲa í ni, Ilaaɔ kaa je bommaε do yaase bei ine ɲa aa yɔɔ. ²¹ Inε gɔ kaa fɔ ku ni, Ilaaɔ í je bommaε ikpa ihε, walakɔ ikpa ihɔ.

Aawo, domi wee Ilaaḏ í je bommae tã si idai ine ηa *

22 Nə í sḥ məcə ηau í ni, awaati wa naa iyi amu Amaí Amane an nyi wa do amboem. Hee ajou ku maa to wa awaati wa naa iyi aa bi i yem ηa baa ajə akā, amma i kaa yem ηa. 23 Ine gə ηa aa sḥ ηe a ni, í wa ihē walakə í wa ihḥ. I maà sei i koo ηa. 24 N̄ wa n sḥ ηei, bei kuηəi ijī í ya daana hai lele anu akā koo kã ilɛu bɛ, bɛɛbɛ mɔi kubaai amu Amaí Amane á yɛ. 25 Amma sinte titã kù nɛ bei an ce iyi n kù yɛ ijuukpã ntə ntə nə inɛi nsei ηau ihē aa kəsim. 26 Mii iyi í ce si waatii Noweeu, bɛɛbɛ mɔi á ce si waati iyi amu Amaí Amane an nyi wa. 27 Ine ηa à je à waa mə, à waa ce abəḏḥ ηa, à ya maa mua ama nηa ηa məkə hee í koo í to ajə iyi Nowee í lə akəi inyi. Nə ijī nlau í naa í je aηa fei. 28 Á nyi ku cei má bei waatii Lətu. Ine ηa à je à waa mə, à ra à waa ta, à waa gbē, nə à waa ma ile. 29 Amma si ajə iyi Lətu í fita hai Sodomu, ina do fainwita wa rə wai hai lele nə aηa fei à ce nfe. 30 Nə bɛɛbɛ mɔi á yɛ ajə iyi amu Amaí Amane an faata wa.

31 Si ajə nηu, ine iyi í wa antai ile sikifa nə nyauɛ ηa í wa inə ile, kaa ba ku lə ku soo má. Ine mə iyi í wa iko kaa ba ku baa ide má. 32 I ye gigii aboi Lətu. 33 Ine iyi í bi ku je andunya do idəəbiɛ á na ku kuaɛ. Amma ine iyi í kəsi kuwɛɛɛ á báa ntə ntə. 34 An sḥ ηe si idū ajə nηu, amane minji á maa sū si daayi akā, aa so ine akā a jḥ ine akā. 35 Inaabo minji á maa lələ aa so ine akā a jḥ ine akā. [36 Ineməkə minji á wa iko, aa so ine akā a jḥ ine akā.]

* **17:21** Ilaaḏ í je bommae tã si idai ine ηa Si tia nwo gə ηa à ya nii Ilaaḏ í je bommae tã si anini nηe. Iyi bɛ mə ntəi, si na iyi í jḥ Jesu ilaaluu í wa anini nηa.

³⁷ Njoi mɔcɔ ηau à beεε à ni, ikpa iwoi ideu be á ce ya Lafēε. Njoi í je nja do mɔndau ihē í ni, bii iku wa sū, tengi bei yembeeku ηa à ya tɔtɔ.

18

Mɔndai jaaɔ do woo kiiti gɔ

¹ Jesu í kpa nja mɔndau ihē ku nyisi ηa iyi í s̄ia a maa ce kutɔ waati kãma fei, gbεεji ku maà wa si. ² Í ni, woo kiiti gɔ í wa si ilu nla gɔ, kù waa ce njoi Ilaaɔ, kù nɔ kù waa jirima inε kãma. ³ Wee si ilu akãu jaaɔ gɔ mɔ í wa be. Í ya naa ajɔð ajɔ bi tεε ku s̄ɔɔ ku ni, kiitim, amu do mbεεm. ⁴ Njoi í kɔ hee í kpε. Amma si anyie í lasabu si idɔε í ni, baa bii n kù wa n ce njoi Ilaaɔ, nɔ n kù wa n jirima inε gɔ, ⁵ do nju fei, si na iyi í j̄ɔ jaaɔu ihē í ya maa bitandim, an cea kiitiu nju do mbεεε, ku ba ku maà bitandim má.

⁶ Njoi Lafēε í ni, to, i gbɔ bei woo kiiti laalɔu í fɔ be ηa de. ⁷ Ilaaɔ kaa bei ku ce ku re zaka beεbe? Inε ηa iyi í cica, kaa kiiti ηa bii à waa d̄s̄ sie anu dasã do idũ? Iyi í re mɔm, kaa kpε ku bei ku gbɔ nja. ⁸ N̄ wa n s̄ɔ ηei, á ce nja kiitii gbãa gbãa. Amma waati iyi amu Amai Amanε an nyi wa má an na n ba naane ku dasi si ileu ihē?

Kutɔi Farisi do woo gba fiai lɛmpoo gɔ

⁹ Jesu í kpa mɔnda gɔ má na irii inε gɔ ηa iyi à waa cɔ ara nja inε dee dee, nɔ à waa ca inε gɔ ηa. ¹⁰ Í ni, amanε minji gɔ ηa à bɔ ku tɔɔ kpasēi Ilaaɔ, inε akã Farisii, inε akã mɔ woo gba fiai lɛmpooi. ¹¹ Farisiu í leeki wa cea arae kutɔ wa ni, Ilaaɔ, n̄ saabue do iyi n kù ye bei inε ηa iyi à gbe, iyi à je woo taki inε ηa, do woo ce laalɔ ηa, do woo ce sakara ηa, do woo gba

fiai lempoo ña bei məkəu ihē. ¹² Si azuma akā fei ñ ya n dī anu ajə minji, nə mii iyi ñ ba fei ñ ya n nya zagaəei si bei í jə. ¹³ Woo gba fiai lempoou mə í leekí í mu arəe ikā, kù yəkə kù wu iju lele, í le awə si iri í ni, Ilaađ, ce araarem amu ilu dulum. ¹⁴ Jesu í ni, ñ wa n sđ ñei, hai be inεeu ihē í baa í je dee dee si wajui Ilaađ í nyiò ideε. Amma Farisiu kù je dee dee, domi inε iyi í so arəe lele aa kaye lafēei, inε mə iyi í kaye arəe aa soo lelei.

Jesu í weea ama kpətəə ña

(Cə Matie 19:13-15; Maaku 10:13-16)

¹⁵ Si anyii ññu, inε ña à gbā ama kpətəə ña à naaa Jesu wa ku lesi ña awə. Iyi məcəe ñau à yəə bεεbe ñoi à wa gbagba si ña. ¹⁶ Amma Jesu í ni a naa ññu amu ñau wa. Nə í sđ məcəe ñau í ni, i jə amu ñau a naa bi tom, i maà ganji ña, domi Ilaađ í je ilaalui inε ña iyi à jə ña. ¹⁷ Ntə ntə, inε iyi kù waa sūa Ilaađ iri ilε bei ama keeke, Ilaađ kaa je ilaalue pai.

Idei ilu fia gə

(Cə Matie 19:16-30; Maaku 10:17-31)

¹⁸ Inε ngboi Zuifu gə í naa bi Jesu í beεε í ni, Mεεtu, awə inε nceε, mii an ce n baò kuwεε hai tā. ¹⁹ Nəi Jesu í beεε í ni, na mii í ce ì waa kpem inε nceε. Inε gə kù wεε iyi í je nceε bii kù je Ilaađ ññu akā. ²⁰ Ì mà sāa sāa mii iyi wooda í ni. Mii iyi wooda í ni wee, maà ce sakara, maà kpa inε, maà ce ile, maà jea inε gə seeda ibo, jirima iyeò baaε. ²¹ Nəi inεeu í ni, ñ wa n jirima mii ñau be fei tā hai keekem. ²² Iyi Jesu í gbə bεεbe, ñoi í sđə í ni, í gbeε mii akā. Koo i ta mii iyi ì ne fei nə i kpēa ilu are ña fia. Bii ì ce bεεbe aa ba amani jüida lelei Ađ. Si anyie nə i naa i toom. ²³ Iyi məkəu í gbə bεεbe ñoi inəε í fə ntə ntə, domi ilu amani nla

nlai. ²⁴ Iyi Jesu í cɔɔ ɲɔi í ni, á gaabu hee ku caa ilu fia ku jesi Ilaaɔ ku je ilaaluɛ. ²⁵ Á faalaa kpookpo ku lɔ si iwoi abɛɛ do iyi ilu amani á jesi Ilaaɔ ku je ilaaluɛ. ²⁶ Ɗɔi inɛ ɲa iyi à waa de sie itɪu à ni, bii beɛbei nɔ yooi á ba faaba. ²⁷ Nɔ Jesu í sɔ ɲa í ni, mii iyi amanɛ í mɔngɔ, Ilaaɔ kaa mɔngɔɛ.

²⁸ Ɗɔi Piɛɛ í ni, wee à jɔ mii iyi à nɛ fei tã, à waa tooɛ. ²⁹ Nɔ Jesu í ni, ntɔ ntɔ, inɛ iyi í jɔ kpasɛɛ fei, walakɔ aboɛ, wala igbã do ifɔɛ ɲa, wala iyeɔ baasɛ, wala amaɛ ɲa, na irii bommai Ilaaɔ, ³⁰ á ba ku kpɔ ku re si nsei, nɔ si antaɛ má á ba kuwɛɛ hai tã ala.

Jesu wa fɔ ideɪ ikue do kujɛ isɛ gbɛɛtasia
(Cɔ Matie 20:17-19; Maaku 10:32-34)

³¹ Jesu í kpe mɔcɔ maateeji ɲau bi tɛɛ, nɔ í sɔ ɲa í ni, wee à waa bɔ Zeruzalɛmu. Bei, ide iyi walii ɲau a kɔ na irii amu Amai Amanɛu fei á ce. ³² Aa mum a daa dimi mmu ɲa si awɔ a yaakoom, nɔ a kpãm iju a tu sim antɔ. ³³ Aa weem kpɔtɔɔ, si anyiɛ nɔ aa kpam, amma si ajɔ mɛɛtasia an jɪ hai si balɛ. ³⁴ Amma mɔcɔ ɲau a kù mà nkãma si ideu. Ideu í manji ɲɲa a kù gbɔ yaaseɛ.

Jesu í jɔ fɛɛju gɔ í ye ilu
(Cɔ Matie 20:29-34; Maaku 10:46-52)

³⁵ Si isɛɛnɛu Jesu í maai Zeriko. Wee fɛɛju gɔ wa buba itɪ kpãa wa bara. ³⁶ Iyi í gbɔ ibai zamaa iyi wa lɔ, ɲɔi í bee mii í ce. ³⁷ Ɗɔi à sɔɔ à ni, Jesu inɛi Nazaretii wa lɔ. ³⁸ Ɗɔi í wasi ku dɔ anu wa ni, Jesu, tɔkui Davidi, ce araarem. ³⁹ Inɛ ɲa iyi à waa cua ɲau à la sie à ni ku koko. Amma bei à waa ni ku cokou, beɛbe mɔi í ya dɔ anu hee lele ku maa ni, tɔkui Davidi, ce araarem. ⁴⁰ Ɗɔi Jesu í leekɪ í ni a naaɛ wa. Iyi fɛɛjuu í to wa ɲɔi Jesu í beɛɛ í ni, ⁴¹ mii

ì bi n ceeε. N̄oi í ni, Laf̄εε, ñ bi n ye ilui. ⁴² N̄oi Jesu í s̄oó í ni, ye ilu. Naanεε í faabaε. ⁴³ N̄oi gbakā í ye ilu, n̄o wa too Jesu í wasi Ilaaḍ ku saabu. Iyi zamaau í ȳo, n̄oi aṅa fei à wasi Ilaaḍ ku saabu.

19

Jesu do Zakee

¹ Jesu í to in̄o ilu Zeriko, n̄o wa l̄o. ² Wee m̄ok̄o ilu fia ḡo í wa be à ya kpoo Zakee, wa je inε ngboi woo gba fiái l̄empoo ṅa. ³ N̄o wa de n̄ṅu ku ye Jesu, amma k̄u ba k̄u ȳo na zamaau, domi n̄ṅu amanε kandaai. ⁴ N̄oi í sei í b̄o waju í koo í ḡũ j̄ii ndii sikom̄o ḡo ku ba ku ȳo, domi í mà iyi do bei á l̄ò. ⁵ Iyi Jesu í to tengi bii í wau, n̄oi í wu iju lele í s̄oó í ni, Zakee, kita wa n̄ya n̄ya, domi kpas̄εei an s̄o nnyi. ⁶ N̄o Zakee í kita wa do saasa í naa í gbaa do in̄o did̄o. ⁷ Iyi inε ṅa à ȳo, n̄oi aṅa fei à gbagba à waa ni, í koo í s̄o kpas̄ei ilu dulum. ⁸ Amma Zakee í dede í leek̄i si wajui Laf̄εε í ni, bubui anim an na ilu are ṅa. N̄o inε ṅa iyi ñ takii ṅa ñ gba mii ndu ṅa, an sindo ṅa beεbe má tuuba mεε. ⁹ N̄o Jesu í s̄oó í ni, nnyi inei kpas̄ε ṅau ih̄ε à ba faaba, domi aw̄o m̄o t̄okui Aburahamui. ¹⁰ Amu Amai Amanε ñ naa ku dede inε ṅa iyi à nȳoi n faaba ṅa.

M̄andai iye iwo

(C̄o Matie 25:14-30)

¹¹ Si bei inε ṅa à waa de si ideu it̄i, n̄o í kpa m̄onda ḡo má. Inε ṅau à waa tamaa bei bii í to Zeruzalemu á je bommai gbakā, n̄o wee waati beεbe í maai Zeruzalemu. Na n̄oi í j̄o í kpa ṅa m̄andau ih̄ε ku ba ku nyisi iyi n̄ṅu kaa je bommau gb̄aa gb̄aa. ¹² Í ni, m̄ok̄o amai amanlu ḡoi í b̄o bomma ku je hee ilε

jijji gɔ si anyie nɔ ku baa idee. ¹³ Hee ku maa ne nɔi í kpe amaacee ɲa aɲa mɛɛwa, nɔ í na aɲa fei kpekelei wura gɔ nɔ í ni, i ceò fiaw ihẽ sɪa hee n maa n baa. Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã nɔ í ne. ¹⁴ Amma inei ilɛɛ ɲa à cɔo nɔ à bɛ ine ɲa si anyie à ni aɲa a kù bi ku je bomma si ilei aɲa.

¹⁵ Waati iyi í je bommau í baa si ilɛɛ, nɔi í kpe amaace ɲa iyi í na fiaw wo bi tɛɛ ku ba ku ye bei fiaw ine fei í bíaa. ¹⁶ Ine sinteu í naa í ni, Lafɛɛ, kpekele iyi ì nam nɔu ñ ceò sɪa hee ñ ba riba mɛɛwa. ¹⁷ Nɔi í sɔɔ í ni, í sɪa, awɔ amaace jiidai. Si bei ì je ilu naane si mii keekeu ihẽ, an jò í je ilaalu si ilu mɛɛwa. ¹⁸ Ine minjisiau mɔ í naa í ni, Lafɛɛ, kpekele iyi ì nam nɔu ñ ceò sɪa hee ñ ba riba miu. ¹⁹ Nɔ í sɔɔ í ni, awɔ mɔ, an ceɛ ilaalu si ilu miu. ²⁰ Nɔ ine mmu í naa má í ni, Lafɛɛ, fiaɛ wee. Ñ wooi si mango ²¹ domi ñ wa n ce njoɛ si na iyi í jò ì je ine ku gaabu. Mii iyi i kù jile nɲui i ya maa de ku so, baa bii i kù gbẽ ì ya maa dai. ²² Nɔi ilaaluu í sɔɔ í ni, awɔ amaace yaamɔ, an kiitiei hai si idee iyi ì fɔ. Awɔi ì mà iyi ñ je ine ku gaabu, ñ ya n so mii iyi n kù jile, nɔ n da mii iyi n kù gbẽ. ²³ To, na mii í ce i kù ni i wɛa ine ɲa fiam nɔu i da nɲa si inyi ku ba n ba ndom do riba waati iyi ñ baa. ²⁴ Nɔi í sɔ ine ɲa iyi à wa beu í ni a gba fiaw a na ilu mɛɛwau. ²⁵ Nɔi à sɔɔ à ni, Lafɛɛ, ine nɲu í ne mɛɛwa tã.

²⁶ Nɔi í ni, ñ wa n sɔ ɲei, ine iyi í ne, lafɛɛi aa kɔɔa si. Ine mɔ iyi kù ne, baa andi keeke iyi í ne mɔm aa gbaai. ²⁷ Si anyie nɔ í ni, i koo i naam mbɛem ɲau wa ihẽ, aɲa iyi a kù bi n je bommau, nɔ i kpa ɲa si wajum.

Jesu wa lɔ inɔ ilu Zeruzalemu

(Cɔ Matie 21:1-11; Maaku 11:1-11; Zãa 12:12-19)

²⁸ Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã, ɲɔi í mu kpãa í cuaa zamaau wa bɔ ikpa Zeruzalemu. ²⁹ Si isɛɛnɛɛu í maai ilui Betifaze do Betani, kɔkɔi geetei Olivie. ɲɔi í bɛ mɔcɔ minjie gɔ ɲa ³⁰ í sã ɲa í ni, i bɔ ilu iyi í wa waju ɲɲeu bɛ. Bii ì to bɛ ɲa aa ye ama gbankɛɛ gɔ wa so bɛ iyi inɛ gɔ kù gũu titã. I fũu i naam wa ihẽ ɲa. ³¹ Nɔ bii inɛ gɔ í bee ɲe í ni, na mii í ce ì waa fũu ɲa, i ni, Lafẽei í nɛ bukaataɛ.

³² Inɛ ɲa iyi Jesu í bɛu à koo à ba mii ɲau fei í ce si bɛi í sã ɲau. ³³ Si waati iyi à waa fũu, ilu gbankɛɛ ɲau à ni, bɛirei í ce ì waa fũu ɲa. ³⁴ ɲɔi à ni, Lafẽei í nɛ bukaataɛ. ³⁵ ɲɔi à naaa Jesu ama gbankɛɛu wa. Nɔ à tɛ si ibɔ ɲɲa ɲa Jesu í bɛi í gũ antaɛ í buba si. ³⁶ Iyi í sinti ku nɛ, ɲɔi inɛ ɲa à wasi ku tɛ ibɔ ɲɲa ɲa si kpãau. ³⁷ Iyi í maai Zeruzalemu tengi bii kpãai geetei Olivieu í sinti ku dasi lɔma, ɲɔi mɔcɔɛ ɲau fei à waa dã anu à lɔsi Ilaaã ku saabu do inɔ didã na irii maamaake ɲa iyi à yeu fei. ³⁸ À wasi ku ni, Ilaaã ku weea ilaalu iyi wa naa do irii Lafẽɛ. Ilaaã ku jò laakai ku sũ ku wa lele nɔ ku nyisi amboeɛ.

³⁹ Hai si inɔ zamaau Farisi gɔ ɲa à sã Jesu à ni, Mɛetu, sã mɔcɔɛ ɲau a coko. ⁴⁰ ɲɔi Jesu í ni, ò wa n sã ɲe, baa bii inɛ ihẽ ɲa à coko, kuta ɲa aa dã anu.

Jesu í kpataa inɛi Zeruzalemu ɲa

⁴¹ Si bɛi Jesu í maai Zeruzalemu, ɲɔi í ye iluu nɔ wa kpataa inɛɛ ɲa í ni, ⁴² ò bi wo í mà ɲa mii iyi á mu ɲɲɛ laakai ku sũ, baa nnyi. Amma nsei í manji ɲɲɛ. ⁴³ Awaati wa naa si ɲe iyi mbɛɛ ɲɲɛ ɲa aa bu ilu ɲɲɛ koe, aa bii si ɲe a mante ɲe canga do ɲɲɛ. ⁴⁴ Aa lɛgɛ ilu ɲɲɛ do inɛ inɛɛ ɲa iyi ì wa inɔɛ ɲa. A kaa jò

kuta baa akã ku le si nje ajɔ nɲu. Beɛbei á ce si na iyi í jò Ilaaɗ í naa bi tu ɲe nɔ í kù mà ɲa.

Jesu í wa bantumai kpasɛi Ilaaɗ

(Cɔ Matie 21:12-17; Maaku 11:15-19; Zãa 2:13-22)

⁴⁵ Waati iyi à to Zeruzalemu Jesu í bɔ bantumai kpasɛi Ilaaɗ. Nɔ í lɔsi ku lele woo ta iwò ɲa. ⁴⁶ Í sɔ ɲa í ni, à kɔɔ à ni, Ilaaɗ í ni ilei nɲu ile bi ku tɔɔi á jɛ. Amma ɲɛ wee ì coo bi ku tɔtɔi ile ɲa.

⁴⁷ Jesu í ya maa kɔa ine ɲa si cioi idei Ilaaɗ ajɔ fei kpasɛi Ilaaɗ be. Nɔi ine ngboi woo weei Ilaaɗ ɲa do woo kɔ ine ɲa si wooda ɲa do ilu irii inei Zuifu ɲa à waa bi a kpaá. ⁴⁸ Amma a kù mà beirei aa ce, domi ine feii í ya maa de si ideɛ ití do laakai.

20

Hai iwoi yiikoi Jesu wa naa

(Cɔ Matie 21:23-27; Maaku 11:27-33)

¹ Ajɔ nɲu gɔ si bei Jesu wa kɔ zamaau si cio bantumai kpasɛi Ilaaɗ wa sisi laabaau jiidau, ɲɔi ine ngboi woo weei Ilaaɗ ɲa do woo kɔ ine ɲa si wooda ɲa do ine ngbo ɲa à faata wa. ² Nɔ à ni, sɔ wa, yiiko yoomai ì waa ceò mii ɲau ihɛ, mà yooi í naɛ kpãaɛ. ³ Nɔi í sɔ ɲa í ni, amu mɔ, an bee ɲɛ ide gɔ. I sɔm ɲa, ⁴ hai iwoi Zãa í ba yiiko iyi í dasiò ine ɲa inyi. Hai bi Ilaaɗ de, mà hai bi amanɛ ɲa. ⁵ Nɔi à waa busi nje à waa ni, beirei aa ka jɛaa. Nsei nɔɔ, bii à jɛaa à ni hai bi Ilaaɗi, á bee wa beirei í ce a kù dasi Zãa naanɛ. ⁶ Bii à nɔ à ni hai bi amanɛ ɲai, ine ɲa aa na a ta wa kuta domi ine fei í dasi naanɛ iyi Zãa waliii. ⁷ Nɔi à jɛ à ni, a kù mà hai iwoi í ba yiikoɛ. ⁸ Nɔ Jesu í sɔ ɲa í ni, amu mɔ, n kaa n sɔ ɲɛ yiikoi ine iyi ñ wa n ceò mii ɲau ihɛ.

Məndai gaanəma laalə ŋa

(Cə Matie 21:33-46; Maaku 12:1-12)

⁹ Si anyie nɔ́ í kpaa ine ŋa mɔ́ndau ihě́ í ni, ine gɔ́ í ce ikoe nɔ́ í lɔ́ si j̄ii ndii rezě́e nɔ́ í ce kaa í kaakoed. N̄ɔ́i í so gaanəma ŋa í dasi ŋa si ikou a maa logooe, í bei í bə́ ilu koo kpe be. ¹⁰ Waati iyi j̄ii n̄ɔ́u í so í to ku ka, ŋ̄ɔ́i í be woo ce ice gɔ́ bi gaanəma ŋau koo gba iyi í je ti n̄ɔ́u wa. Nɔ́ gaanəma ŋau à c̄ā à lelee í ne awɔ́ ngbe. ¹¹ Nɔ́ ilu ikou í be woo ce ice mmu má. Nɔ́ à c̄ā n̄ɔ́u mɔ́, à buu yaka yaka, à sindae awɔ́ ngbe. ¹² Nɔ́ í be amanɛ mɛetasia wa má, nɔ́ à mɛe n̄ɔ́u mɔ́ à bei à lelee. ¹³ N̄ɔ́i ilu ikou í ni, beirei an ce. An be ama akām iyi ñ bi jiidaui. Aa yəkɔ́ a jirimaɛ. ¹⁴ Amma iyi gaanəma ŋau à yɔ́, ŋ̄ɔ́i à busi nje à waa ni, i cə ine iyi á na ku je tubuu. Ka kpaa ku ba ileu ku je tu wa. ¹⁵ N̄ɔ́i à muu à fitae hai inɔ́ karau nɔ́ à kpaa.

N̄ɔ́i Jesu í ni, to, nsei, beirei ilu ikou takae á ce n̄ɔ́a.

¹⁶ Á koo ku kpa ŋai, nɔ́ ku de ine mmu ŋa ku dasi ŋa si ikou. Iyi à gbɔ́ ideu, ŋ̄ɔ́i à ni, llaaɗ ku maà ce beɛbe.

¹⁷ Amma Jesu í cə ŋa, nɔ́ í ni, bii beɛbei, yoomai í je yaasei kukɔ́ ihě́ si bei í ni,

Kuta iyi woo ma ŋa à kəsiu,

N̄ɔ́ui í baa í je kuta sintei icui ileu.

¹⁸ Nɔ́ ine iyi í cuku si kutau fei, á cɛi. Ine iyi í nɔ́ í bata mɔ́ á lɔ́lɔ́ei nekɔ́ nekɔ́.

Fiai lempoo ku sã

(Cə Matie 22:15-22; Maaku 12:13-17)

¹⁹ Iyi ine ngboi woo weei llaaɗ ŋa do woo kɔ́ ine ŋa si wooda ŋau à gbɔ́ ideu gbakã ŋ̄ɔ́i à waa de bei aa ce a mu Jesu. Amma à waa ce n̄joi zamaau. À waa bi a muui domi à mà iyi na irii aŋai í kpa mɔ́ndau.

²⁰ N̄ɔ́ui í j̄ɔ́ si fei ndee à ya maa ce laakae. N̄ɔ́i à be sie

woo zamba gɔ ɲa iyi à ye bei inɛ jiida ɲa a koo a cɔ laakaɛ. À be ɲai ku ba a leaa taai ide nɔ a ba kpāa a muu a daa ilu ilɛu si awɔi nɲu iyi í ne gbugbā. ²¹ Inɛ ɲau à sɔɔ ide à ni, Mɛɛtu, à mà iyi ideɛ do cio iyi ì waa kɔ inɛ ɲa siu, fei ndɛɛ dee deei. I ci ya na inɛ gɔ ntɔ na kubi, ì waa nyisi inɛ ɲa kpāai Ilaaɔ si ntɔɛ. ²² Á sīa ka sāa ilaalu Sezaa fi ai lɛmpoo? Mà ka maà sāa. ²³ Amma Jesu í mà muafiti nɲa, nɔ í ni, ²⁴ i nyisim kpekɛɛ akā wa n cɔ. Fotooi yooi í wa si kpekɛɛɛ ihɛ nɔ irii yooi à kɔ si. Nɲi à ni, ti Sezaai. ²⁵ Nɲi Jesu í sɔ ɲa í ni, to, i sāa Sezaa iyi í jɛ tɛɛ ɲa. Nɔ i sāa Ilaaɔ mɔ iyi í jɛ tɛɛ ɲa. ²⁶ Nɲi à mɔngɔ ku too awɔ do ideɛ ɲa iyi wa fɔ si wajui zamaau. Nɲi à biti do ide ɲa iyi í jɛò, nɔ à coko ɲa.

Idei kuj̄i iku ɲa

(Cɔ Matie 22:23-33; Maaku 12:18-27)

²⁷ Si aɲɔ akāu Sadusi gɔ ɲa mɔ à naa bi Jesu. Aɲai à ya maa ni iku ɲa a kaa j̄i. Iyi à to bi tɛɛ ɲoi à beɛɛ à ni, ²⁸ Mɛɛtu, ide iyi Moizi í kɔ nwa wee. Í ni bii inɛ gɔ í ku í jò aboɛ, nɔ nɲu do aboɛ a kù nɛ ama, ifɔɛ ku so jaaɔu ku ba ku bía igbāɛ ama. ²⁹ Wee inɛ mɛɛje gɔ ɲa à wɛɛ iyi à jɛ amai baa akā. Igbā ɲa í so abo nɔ í ku, kù nɛ ama do abou baa akā. ³⁰ Nɲi inɛ minjisiau do mɛɛtasiau à so jaaɔu. ³¹ Nɔ beɛbei í ce si gāmei aɲa mɛɛjeu fei, nɔ à ku. Kāma ɲa kù ba ama do abou. ³² Nɔ si anyiɛ abou mɔ í na í ku. ³³ To, aɲɔ iyi iku ɲa aa na a j̄i, aboi yoo ɲai á jɛ, si bei aɲa mɛɛjeu fei à soo aboi.

³⁴ Nɲi Jesu í jɛ ɲa í ni, si andunyau ihɛ inɛmɔkɔ do inaabo ɲa à ya so nje. ³⁵ Amma inɛ ɲa iyi Ilaaɔ í jò à j̄i hai si bale à ba kuwɛɛi ala, abo do mɔkɔ ɲa a kaa ya so nje má. ³⁶ Aa yei bei amaleka ɲa, a kaa ku má.

Aa je amai Ilaaḥ ḡa si na iyi í jò à jì hai si bale. ³⁷ Si waati iyi Moizi í ye ama jìi iyi í mu ina nò kù waa jou, nḡu takae í fò mam mam iyi iku ḡa aa jì. Waati nḡu í kpe Ilaaḥ Lafēei Aburhamu do Izaaki do Zakabu. ³⁸ Ntò ntò, Ilaaḥ kù je Lafēei iku ḡa, ti ilu hunde ḡai, domi bi tēē, ine fei ilu hundei. ³⁹ Nḡi woo kò ine ḡa si wooda ḡau, ḡḡḡ ḡa à gba ide à ni, ide iyi ì fəu bē Mētu, dee deei. ⁴⁰ Si anyie a kù je a kù beēē ide ḡo má.

Davidi do ine iyi Ilaaḥ í cica

(Cò Matie 22:41-46; Maaku 12:35-37)

⁴¹ Nò Jesu í bee ḡa í ni, beirei aa ce a ni ine iyi Ilaaḥ í cica u təkui ilaalu Davidii. ⁴² Davidi takae í fò si tiai iri ku kḥē í ni,

Aḥ Lafēē í sḥ Lafēem í ni,
Buba awḥ njem,

⁴³ Hee n ce mbēēē ḡa bi ku lesi isēē titā.

⁴⁴ To, bii Davidi takae wa kpoo Lafēē, beirei á ce ku je təkue má.

I mu ara nḡe do woo kò ine ḡa si wooda ḡa

(Cò Matie 23:1-36; Maaku 12:38-40)

⁴⁵ Si bei ine fei wa de si Jesu ití, ḡai í sḥ mḥḥē ḡa í ni, ⁴⁶ i mu ara nḡe do woo kò ine ḡa si wooda ḡau, aḡa iyi à ya bi a maa dabii do ibḥ kumboo, nḥ à bi a ya ce aḡa fḥḥ do jirima nla nla si bantuma. A ci ya bi kaa kitāi ine ngbo ḡa ile bi kutḥḥḥ do inya sinte bi ku ce jingau ḡa. ⁴⁷ À ya takii jaaḥ ḡa a gba mii ndu ḡa ḡa fei, nḥ à ya maa ce kutḥḥ sisḥ ku ba a ye ḡa nḡu akā. Na ḡai í jò ijuukpā nḡa á la ku caa.

21

Fia iyi abo jaaḏ gɔ í dasi

(Cɔ Maaku 12:41-44)

¹ Iyi Jesu í fɔ bεεβε í tā ηɔi í wu iju wa cɔ bei ilu fia ηa à waa dasi fia si kpakoi kɔletiu. ² Nɔ́ í yε abo jaaḏ ilu are gɔ mɔ́ í sɔsi kpεkεε keeke minji gɔ. ³ Nɔ́i í ni, ntɔ ntɔ, jaaḏ ilu areu ihē í dasi fia í re inε ηa iyi à gbe fei. ⁴ Inε ηa iyi à gbe ηau fei, iyi í lesi antai fia ηηa ηai à dasi, amma abou, baa do iyi í jε ilu are, andi iyi í nε feii í dasi bε, nkāma kù gbea iyi á maa wεεð má.

Jesu wa fɔ ideɪ kpasēi Ilaaḏ ku lεge

(Cɔ Matie 24:1-2; Maaku 13:1-2)

⁵ Ajɔ nηu gɔ inε gɔ ηa à fɔ à waa ni kpasēi Ilaaḏu í s̄a do kutae ηa fei do amua ηa iyi à na Ilaaḏ à ceað booda. Iyi Jesu í gbɔ bεεβε ηɔi í ni, ⁶ mii ηau bε iyi ì waa yε fei ηa ajɔ akā á kpa iri. Kuta baa akā kaa na ku maa lesi nje bε má, aa kekεε mbe fei.

Wahala iyi á naa si waatii ankāanyi

(Cɔ Matie 24:3-14; Maaku 13:3-13)

⁷ Nɔ́i à beεε à ni, Mεεtu, waati yoomai inε nηu á to wa. Nyinda yoomai aa ka tako ka yε.

⁸ Nɔ́i Jesu í s̄ɔ ηa í ni, i ce laakai ηa i maà jè inε gɔ ku d̄i iju nηe, domi inε ηa iyi aa na a maa naa akā akā a maa ni aηai à jε inε iyi Ilaaḏ í cicau aa kpɔ. Nɔ́ aa nyi a s̄ɔ ηe má a ni, waatiu í maai wa mbe. Amma i maà too ηa ηa. ⁹ Bii ì gbɔ à waa fɔ laabaauɪ igũ ηa do ija ηa, i maà jè zigi nηe ku da, domi nηu ηau bei á tako ku to wa. Amma kù jε waatii ankāanyiu bε titā. ¹⁰ Nɔ́i í s̄ɔ ηa má í ni, dimi gɔ ηa aa ya na a maa ja do dimi mmu ηa, nɔ́ ilaalu gɔ ηa mɔ́ aa maa ja do ilaalu mmu ηa. ¹¹ Ilε á yaya bii gɔ ηa nla nla, nɔ́ si ilε gɔ ηa

mɔ ari á ce do bɔ̃o laalo ɲa iyi á kpa ine nkpɔ. Aa na i ye maamaake laalo ɲa do nyinda nla nla ikpa lele hee zigi nɲe ku da.

¹² Amma hee nɲu ɲau be fei ku maa ce aa mu ɲe a kpã ɲe iju. Aa dasi ɲe awɔi woo kiiti ɲa ile bii à ya ce kutɔtɔ ɲa, aa dasi ɲe piisɔ̃o, nɔ a bɔ̀ ɲe bi amanlu ɲa do bi ilu ile ɲa na irim. ¹³ Nɲu ɲau bei á mu nɲe kpãa i jèd sɛɛdam ɲa. ¹⁴ Na nɲu, i jile idɔ nɲe i maà ya biti do ide iyi aa fɔ i nyaò ara nɲe ɲa. ¹⁵ I maà biti ɲa domi an mu nɲe ide do bisi iyi mbɛɛ nɲe ɲa kãma ɲa a kaa yɔkɔ a jã ɲe hee má je a kɔ. ¹⁶ Baa iyeò baa nɲe ɲa do igbã nɲe ɲa do ifɔ nɲe ɲa do nyaanze nɲe ɲa do kpaasi nɲe ɲa, aa zamba ɲe nɔ a jè a kpa ine nkpɔ si inɔ nɲe. ¹⁷ Ine fei á cé ɲei na irim. ¹⁸ Amma baa ntoi iri akã nɲe kaa da ku nyɔ. ¹⁹ I temua ɲa, aa ba faabai hunde nɲe.

Jesu wa fɔ idei iri ku kpai Zeruzalemu

(Cɔ Matie 24:15-21; Maaku 13:14-19)

²⁰ Ajo iyi ì ye woo ja igũ ɲa à to wa Zeruzalemu à buu koe, i mà ɲa iyi iri kukpae í maai wa mbe. ²¹ Waati beɛbe ine ɲa iyi à wa ilei Zudee a sa a bɔ iri kuta ɲau. Ine ɲa mɔ iyi à wa inɔ ilu Zeruzalemu takae a sa a fita, ine ɲa mɔ iyi à wa iko ku sũ a maà bɔ inɔ ilu má. ²² Ntɔ ntɔ, waatiu á je waati iyi Ilaaɔ á kpã ine ɲa iju ku sã gbese ku ba mii iyi à fɔ si kukɔi ideɛ ku kɔ. ²³ Waati beɛbe wahalai baasí ɲa do ayawo ɲa á caa. Inɔ ku fɔ nla nlaí á wa si ileu si na iyi í jè Ilaaɔ á sã idɔ̀kɔɛ si ine ɲau. ²⁴ Aa maa kpa ɲa do taakuba, nɔ a mu ɲa aru si ile fei. Dimi mmu ɲa aa tɛɛɛ Zeruzalemuui hee waatiu koo kpaò iri.

Kunaaí Amái Amanɛ

(Cɔ Matie 24:29-31; Maaku 13:24-27)

²⁵ Aa ye nyinda si inunu do si cukpa do si andaiya na. Nɔ si ilɛ ibai tenku do kucãi inyiu á jò dimi na a bitihɛ a kaa mà baa bei aa ce. ²⁶ Baa njo alála á jò inɛ na a kasãm na mii na iyi á na ku ce si andunyau ihɛ, domi gbugbãi lele na aa maa yayai. ²⁷ Waati bɛɛbei aa ye amu Amaɪ Amanɛ n̄ faata wa si kudũi ijì do gbugbã nla nla do amboe. ²⁸ Bii iyi bɛ na à sinti ku ce, i leekɪ i mu ara nɛɛ na, domi faaba nɛɛi í maai wa.

*Yaase iyi j̄ti ndii figi wa nyisi
(Cɔ Matie 24:32-35; Maaku 13:28-31)*

²⁹ Nɔ Jesu í kpa n̄a mɔnda gɔ í ni, i cɔ j̄ti ndii figi do j̄ti na iyi à gbe fei. ³⁰ Bii ì ye í sinti ku ru wua na, inɛ taka nɛɛ ì ya mà na iyi atɛ í maai wai. ³¹ Bɛɛbɛ mɔi bii inɛ mɔ ì ye mii nau bɛ wa ce, i mà na iyi bommai Ilaaɔi í maai wa. ³² Ntɔ ntɔ n̄ wa n sɔ nɛ, inɛi nɛɛi na, kù jɛ aɲa feii aa ku ideu ihɛ ku bei ku ce. ³³ Lele do ilɛ fei á na ku tã amma idem na a kaa tã pai.

I ce laakaii ara nɛɛ na

³⁴ I ce laakaii ara nɛɛ na ku ba i maà na i jɛ hai nɛ laakai na na atɛ ku mɔ do ije ku bi do lasabui mii ndii andunya na. Bii kù jɛ bɛɛbɛ ajɔu á na ku boe nɛɛi bei cekũm, ³⁵ domi á na ku ba inɛ na iyi à wa si andunyau ihɛ fei. ³⁶ Na n̄u, i cɔ kpãa i maa ceò kutɔɔ na waati kãma fei ku ba i ba gbugbã i gbã si mii iyi wa naa fei na, nɔ i yɔkɔ i leekɪ si wajui amu Amaɪ Amanɛ na.

³⁷ Ajɔ fei Jesu í ya kɔ inɛ na si cio kpasɛi Ilaaɔ, alɛ nɔ koo sũ geetei Olivie. ³⁸ Bii iju í má inɛ fei í ya naa kpasɛi Ilaaɔ bɛ ku gbòò ideɛ iyi wa fɔ.

22

Ine ngbo ña à waa busi ñje a kpa Jesu

(Cɔ Matie 26:1-5; Maaku 14:1-2; Zãa 11:45-53)

¹ Jìngauì Pɛɛ hai nɛ lefee iyi à ya kpe jìngauì Iku ku kuau í maai wa. ² Inɛ ngboì woo weei Ilaaɔ ña do woo kɔ inɛ ña si wooda ñau à waa dɛ kpãa bei aa ce a kpaò Jesu, amma à waa ce ñjoi zamaau.

Zudasi á fita anyii Jesu

(Cɔ Matie 26:14-16; Maaku 14:10-11)

³ Ñoi Seetam í lɔ idɔi Zudasi iyi à ya kpe Isikarioti. Wee inɛ akãì mɔcɔ maateeji ñauì. ⁴ Zudasi í koo í ðì anu tɔɔsi do inɛ ngboì woo weei Ilaaɔ ñau do inɛ ngboì woo degbe kpasɛì Ilaaɔ ñau do yaase bei á ce ku da ñña Jesu si awɔ. ⁵ Ñoi inɔ ñña í ðɔ nɔ à ni aña aa mua fia. ⁶ Nɔ Zudasi í jɛsi, nɔ wa dɛ kpãa bei á ce ku da ñña Jesu si awɔ, zamaau ku mà à tí ku mà.

Jesu í ce sɔɔlui jìngau

(Cɔ Matie 26:17-25; Maaku 14:12-21; Zãa 13:21-30)

⁷ Ñoi ajoi jìngauì Pɛɛ hai nɛ lefeeu í to wa si bii à ya kpa angudãì jìngauì Iku ku kua a ceò kuweeu. ⁸ Ñoi Jesu í bɛ Piɛɛ do Zãa í ni, i koo i ce sɔɔlui jìngauì Iku ku kuau ka jɔɔ ña. ⁹ Ñoi à beɛ à ni, iwoi ì bì kaa ce sɔɔluu. ¹⁰ Ñoi í sɔ ña í ni, bii ì lɔ inɔ iluu ña aa ye mɔkɔ gɔ wa so inyi jɔlɔ. I tooɛ. Mɔkɔu á koo ku lɔ kpasɛ̃ gɔ. Kpasɛ̃ bii á lɔu ¹¹ i koo i sɔ ilu kpasɛ̃u i ni ña, Mɛɛtu í ni ka beɛ ile bii ññu á jɛ jìngauì Iku ku kua do mɔcɔi ññu ña. ¹² Mɔkɔu á bɔð ñɛ si antai ile kukpɛke gɔ nɔ á nyisi ñɛ ìlaawa nla gɔ iyi à ce sɔɔlui fei ndɛɛ tã. Bei aa ce nwa sɔɔlui jìngauu ña. ¹³ Iyi à nɛ nɔ à koo à ba mii ñau fei í cei dee dee si bei í sɔ ñau, nɔ à ce sɔɔlui jìngauu.

Ije iyi aa ka yeò gigii ikui Jesu
(Cò Matie 26:26-30; Maaku 14:22-26; IWB 11:23-25)

¹⁴ Iyi waatiu í to, Jesu do mǎcǎe ηau à bǎ tengi bii à ce sǎolu, nǎ à buba à waa je. ¹⁵ Nǎi Jesu í sǎ ηa í ni, nǎ bi ntǎ ntǎ n ce jingau iku ku kuau ihǎi awae ηa n bei n ye ijuukpǎm nǎu. ¹⁶ Nǎ ntǎ ntǎ n wa n sǎ ηei, n kaa n je jingau ihǎ má bii kù je si andunya titǎi Ilaaǎ. ¹⁷ Iyi í fǎ beεbe í tǎ, ηǎi í so kǎofu í saabu Ilaaǎ nǎ í sǎ mǎcǎe ηa í ni, i gba vǎe iyi í wa si kǎofuu ihǎ i mǎ inε fei. ¹⁸ Amma nǎ wa n sǎ ηei, hai nsei amu n kaa n mǎ vǎe má hee andunya titǎi Ilaaǎ koo too wa. ¹⁹ Si anyii nηu, nǎ í so pǎe nǎ í saabu Ilaaǎ titǎ í bei í bububuε, nǎ í na ηa í ni, iyi ihǎi í je aram [iyi nǎ na iri nηε. I ya coo ηa i maa yeò gigim. ²⁰ Iyi à je à tǎ ηǎi í so kǎofu má í na ηa í ni, kǎofuu ihǎi í je nyindai akabuu titǎ iyi Ilaaǎ í ði do njem iyi á nikǎ na iri nηε si ikum.]

²¹ Amma i cǎ inε iyi á zambam nǎu wee í wa ihǎ, awǎe do tom nii í wa si inǎ jeε ihǎ ajǎ. ²² Amu Amai Amanε an ku si bei Ilaaǎ í jilǎ. Amma ijuukpǎi inε iyi á zambam nǎu á la. ²³ Nǎi à sinti ku bee nje à waa ni, yooi á yǎkǎ ku ce dimie si inǎ nwa.

Yooi í je inε ngbo

²⁴ Nǎi kakǎ í dede si aninii mǎcǎ ηau, à waa bee nje inε iyi á je inε ngbo si inǎ nηa. ²⁵ Nǎi Jesu í sǎ ηa í ni, amanlu andunya ηa à ya maa taa inε ηa amanlu ku jei, nǎ inε ngbo ηa iyi à waa nyisi gbugbǎ nηa à ya bi a kpe aηa woo ce jiida ηa. ²⁶ Amma inε i maà ye beεbe ηa. I jǎ inε iyi í la í re si inǎ nηε ku baa ku je keeke nηε, nǎ inε iyi í je inε ngbo kú je amaace nηε. ²⁷ Inε iyi í buba wa je si antai taabu do inε iyi wa

naaò ijεu wa, yoo nηai í re. Kù jε inε iyi wa jεui? To, amu wee ñ wa inò nηei bei inε iyi wa naaò ijεu wa.

²⁸ Inηi ì temua do amu si wahalam ηau ηa. ²⁹ Na nηu, si bei Baaba í jileem bommau, beεbe mòi amu mò ñ wa n jile nηe ³⁰ ku ba i jε nò i mò do amu si bommam ηa, nò i buba si batai amanlu ηa i kiitiò dimi maateejii Izireli ηau.

Jesu wa fò iyi Piεε á jã ku ni kù mà nηu
(Cò Matie 26:31-35; Maaku 14:27-31; Zãa 13:36-38)

³¹ Nηi Jesu í ni, Simòò, Simòò, Seetam í tòò kpãa ku ba ku fεε bei iya. ³² Amma amu ñ ce kutòò na irie ku ba naane ku dasie ku maà gaizia. Nò awò, waati iyi aa kpaasi idò má, mua kpaasie ηa mò gbugbã. ³³ Nηi Piεε í ni, Lafεε, ñ tã sòolu awaε ka bò piisòò, bii iku mòi ka ku ajò. ³⁴ Nηi Jesu í ni, Piεε, ñ wa n sòei, idũuyi mòm, hee ajεε ku maa kò aa jã ise gbεeta i ni i kù màm.

Taalili do bəgə do taakuba

³⁵ Si anyii nηu ηoi Jesu í bee ηa í ni, si waati iyi ñ be ηe hai mu taalili do bəgə do baata ì kua ngəgə ηa? Nηi à jε à ni, aawo, a kù kua nkãma. ³⁶ Nηi í ni, to, nsei, kù jε beεbe má. Inε iyi í ne taalili ku soo, beεbe mòi inε iyi í ne bəgə ku soo. Inε mò iyi kù ne taakuba, ku ta ibəε ku raò. ³⁷ Si anyii nηu má, í sò ηa í ni, ideu ihε iyi à kò na irim nòu á cei, si bei à ni, à dooae si woo ce laalò ηa. Kù nò kù ne bei á ce iyi kù ce beεbe. ³⁸ Nηi məcò ηau à ni, Lafεε, taakuba minji gə wee. Nò í ni, ka jò ide nηu be.

Jesu wa ce kutòò si iri kutai Olivie
(Cò Matie 26:36-46; Maaku 14:32-42)

39 Iyi Jesu í fə bεεβε í tā nɔ́ í fita hai inɔ́ iluu í bɔ́ iri kutai Olivie si bei í ne dɔ́nne. Nɔ́ mɔ́cɔ́e ɲa à waa tooe. 40 Iyi à to inyau, ɲɔ́i í sɔ́ ɲa í ni, i ce kutɔ́ ɲa ku ba i maà dási kulelei inɛ ɲa. 41 Si anyii ɲɲu nɔ́ í sekeɛ í jò ɲa zakai kujji kutai awɔ́ nɔ́ í gule be wa ce kutɔ́ 42 wa ni, Baaba, bii ì bi, aa jò wahalau ihē ku j̄im. Amma ku maà ti ku je ti idɔ́ɔ́bim, jò idɔ́ɔ́bie ku ce. [43 ɲɔ́i amaleka gɔ́ í naa siɛ wa hai lele í naa í muaa gbugbã. 44 Si inɔ́ ku fə nla nlaui wa ce kutɔ́ui do gbugbã, nɔ́ í da koko hee wa tontoo ilɛ. Koko iyi í dau í yei bei nje.]

45 Iyi í ce kutɔ́u í tā ɲɔ́i í dede í bɔ́ bi mɔ́cɔ́e ɲau nɔ́ í koo í ba à waa sí njoo do inɔ́ ku fə. 46 Nɔ́ í bee ɲa í ni, na mii í ce ì waa sí njoo ɲa. I dede i ce kutɔ́ ɲa ku ba i maà dasi kulelei inɛ ɲa.

À mu Jesu

(Cɔ́ Matie 26:47-56; Maaku 14:43-50; Zãa 18:3-11)

47 Iyi Jesu wa fə bεεβε gbakã ɲɔ́i Zudasi inɛ akã mɔ́cɔ́ maateeji ɲau í to wa do zamaa gɔ́. Iyi í to wa í na wa baaba Jesu. 48 ɲɔ́i Jesu í ni, Zudasi, do dimii fɔ́ be ihēi aa zambaò amu Amaí Amanɛ?

49 Inɛ ɲa iyi à waa too Jesuu, iyi à ye mii iyi wa ce, ɲɔ́i à bee Jesu à ni, Lafēɛ, ka da ɲa do taakubau? 50 ɲɔ́i inɛ akã ɲɲa í cafe it̄i njei amaacei woo wee nlaí Ilaaḏu í buu. 51 Amma Jesu í ni, i leek̄i, i jò bεεβε. Nɔ́ í lu it̄i mɔ́kɔ́u nɔ́ í ba iri.

52 Si anyii ɲɲu Jesu í bee inɛ ngboi woo weei Ilaaḏ ɲa do inɛ ngboi woo degbe kpasēi Ilaaḏ ɲau do inɛ ngbo ɲa iyi à naa siɛu í ni, amui ì naa ku mu ɲa do taakuba do golo ɲa bei woo ce ile? 53 Ajɔ́ fei ñ ya n wa si inɔ́ ɲɲe n maa n kɔ́ inɛ ɲa si cio kpasēi Ilaaḏ, nɔ́ i

kù mum ña. Amma waatiu ihēi í je tu ñe do gbugbāi ilu kuku.

Piɛɛ í jã í ni n̄ju kù mà Jesu

(Cɔ Matie 26:57-58, 69-75; Maaku 14:53-54, 66-72; Zãa 18:12-18, 25-27)

⁵⁴Iyi inɛ ñau à mu Jesu, ñoi à bɔ̀ɔe kpasɛi woo wee nlai Ilaađu. Nɔ Piɛɛ í wa hee j̄ij̄i wa too ña wa do anyi. ⁵⁵Ñoi inɛ ña à ko ina si aninii bantumai kpasɛu à waa buba bɛ. Nɔ Piɛɛ mɔ́ í koo í buba bi tu ña bɛ. ⁵⁶Ñoi inaabo woo ce icɛ gɔ́ í yɔ̀ɔ wa buba kəkəi inau nɔ́ í kāsie iju í ni, inɛɛu ihē mɔ́ í tako í wa bi Jesu wo. ⁵⁷Amma í jã í ni, abooyi, n kù màa. ⁵⁸Iyi í ce sãa má ñoi inɛ gɔ́ í yɔ̀ɔ nɔ́ í ni, awo mɔ́ inɛ akāi inɛ ñau. Amma Piɛɛ í ni, məkəyi, n kù je inɛ n̄ja. ⁵⁹Si anyii n̄ju zakai lɛɛu akā má, ñoi inɛ gɔ́ í fɔ́ do gbugbā í ni, ntɔ ntɔ, məkəu ihē mɔ́ í ya wa bi Jesu wo domi n̄ju mɔ́ inɛi Galileei. ⁶⁰Amma Piɛɛ í ni, awo bɛ, n kù mà bei ì waa bi í fɔ́.

Si bei wa fɔ́ ideu gbakā ñoi ajɛɛ wa kɔ. ⁶¹Nɔ Jesu í sinda í cɔ Piɛɛ. Ñoi Piɛɛ í ye gigii ide iyi Lafɛɛ í s̄ɔ̀u wo í ni, nnyi hee ajɛɛ ku maa kɔ aa jã ise gbɛeta i ni i kù màm. ⁶²Ñoi í fita waduude í koo wa kpata do inɔ ku fɔ́.

Inɛ ña à yaako Jesu

(Cɔ Matie 26:67-68; Maaku 15:65)

⁶³Inɛ ña iyi à mu Jesuu à waa buu nɔ́ à wasi ku cãa. ⁶⁴À bii wajue à bei à beɛ à waa ni, ce walii. Yooi í cãɛ. ⁶⁵Nɔ́ à buu dimii arabu ikā ikā fei.

Jesu í wa wajui igbei woo kiiti ña

(Cɔ Matie 26:59-66; Maaku 14:55-64; Zãa 18:19-24)

⁶⁶ Iyi iju í má ñɔi igbei inε ngboi Zuifu ñau à tɔtɔɔ nɔ inε ngboi woo weei Ilaaɔ ñau do woo kɔ inε ña si wooda ñau à bɔ̀ Jesu bi igbei woo kiiti ñña. ⁶⁷ Nɔ à beε à ni, sɔ wa bii awɔu inε iyi Ilaaɔ í cicauí. Nɔi Jesu í je ñña í ni, baa bii ñ sɔ ñe í kaa dasi naanε ña. ⁶⁸ Nɔ bii ñ bee ñe ide gɔ í kaa jεem ña. ⁶⁹ Amma hai nsei amu Amai Amanε an bubai si awɔ ñjei Ilaaɔ ilu gbugbã. ⁷⁰ Nɔi aña fei à ni, debɛi, awɔu Amai Ilaaɔi? Nɔi í je ñña í ni, oo, amu Amai Ilaaɔi si bei ì fɔu ña. ⁷¹ Nɔi à ni, sεeda yoomai à waa degbe má. Awa taka nwa à gbɔɔ tã hai si geλεε.

23

À bɔ̀ Jesu bi Pilati

(Cɔ *Matie 27:1-2, 11-14; Maaku 15:1-5; Zãa 18:28-38*)

¹ Nɔ aña fei à dede à bɔ̀ Jesu bi Pilati. ² Nɔi à lɔsi dulum ku máa à ni, à ba inεeu ihẽ í wasi ku kɔ inε ña si bisi bei aa ce a je ile nwa igũ nɔ wa ganji a sãa ilaalu nlai Romu fiái lεmpoo. Si anyii ññu má í ya maa kpe araε amanlu, nɔ í ni ññuu inε iyi Ilaaɔ í cicauí. ³ Nɔ Pilati í beε í ni, awɔi ì je ilaalui Zuifu ña? Nɔ Jesu í jεaa í ni, oo, si bei ì fɔ. ⁴ Nɔ Pilati í sɔ inε ngboi woo weei Ilaaɔ ñau do zamaau í ni, n kù ye taale kãma si mɔkɔu ihẽ. ⁵ Amma à la do gbugbã à waa ni, í ya maa kosi inε ña ijai do cioε iyi í ya maa ce ñña. Hai ilei Galileei í sintiε nɔ í bɔ si ilei Zudee fei í bei í to wa ihẽ ma nsei.

À bɔ̀ Jesu si wajui Herodu

⁶ Iyi Pilati í gbɔ bεεbε, ñɔi í bee í ni, kù je mɔkɔu inei Galileei ba. ⁷ Nɔ í gbɔ à ni Jesu wa naai hai si ilei bommai Herodu. Nɔi í ni a bɔ̀de bi Herodu. Wee

waati beεbe Herodu mɔ́ í wa Zeruzalemu. ⁸ Nɔ́i à bɔ̀ò Jesu bi tεε. Iyi Herodu í ye Jesu nɔ́i inɔε í dɔ́ ntɔ́ ntɔ́, si na iyi í jò hai ku kpɛi wa de ku yɔ̀, na irii laabaauε iyi í gbɔ́ à ya maa fɔ̀u. Nɔ́i í bi ku cea nɔ́u maamaake gɔ́. ⁹ Nɔ́i í bee Jesu ide nkpɔ́ nkpɔ́ amma Jesu kù jεaa ide kãma. ¹⁰ Wee inε ngboi woo weei Ilaaɔ́ nɔ́a do woo kɔ́ inε nɔ́a si wooda nɔ́au à wa be, à waa máa dulum do gbugbã. ¹¹ Nɔ́i Herodu í jò à daa si ibɔ́ ku sɔ́a gɔ́ nɔ́ nɔ́u do soogee nɔ́a à waa yaakoε nɔ́a à wasi ku buu. Si anyii nɔ́u nɔ́ í jò à nyiòε bi Pilati má. ¹² Herodu do Pilati wee mbεε nɔ́i wo, amma ajò nɔ́u bei à dɔ́.

À ye taalei Jesu a ba a kpaa

(Cɔ́ Matie 27:15-26; Maaku 15:6-15; Zãa 18:39-19:16)

¹³ Pilati í kpe inε ngboi woo weei Ilaaɔ́ nɔ́a do inε ngbo nɔ́a do zamaa nkpɔ́ má í tɔ́tɔ́ nɔ́a. ¹⁴ Nɔ́ í sɔ́ nɔ́a í nɔ́i, ì naam mɔ́kɔ́u ihě wa nɔ́a, ì ni wa kɔ́ inε nɔ́a si bisi bei aa ce a jèò ilε nwa igũ do ile. Nɔ́ wee ñ beεε ideu si waju nɔ́u ihě, amma n kù ye si mɔ́kɔ́u ide kãma iyi ì waa yeò taaleε nɔ́a. ¹⁵ Nɔ́ Herodu mɔ́ kù ye sie taale kãma. Na nɔ́i í ce í jò à nyiòε wa ihě. Mɔ́kɔ́u kù ce kurara kãma iyi í to a kpaa. ¹⁶ Na nɔ́u, an jò a tεaa kpɔ́tɔ́ nɔ́ n jòò ku nεε. [¹⁷ Wee si jingauí Iku ku kua fei tilasi Pilati í ya jò inεi piisɔ́ò akãí.]

¹⁸ Nɔ́i nɔ́a fei à dɔ́ anu hee lele à waa ni, kpa inε ihě nɔ́ í jò nwa Barabasi. ¹⁹ Wee à mu Barabasi à dasiε piisɔ́ò wo na kosi iyi í ce si inɔ́ ilu nɔ́ í nyi í kpa inε gɔ́ má.

²⁰ Nɔ́i Pilati í bee nɔ́a ide má si na iyi í jò í dasi idɔ́ nɔ́u ku jò Jesu. ²¹ Nɔ́i à dedeò hoya hoya à wasi ku ni, kpa kpaε si j̄i ku gaau.

22 Nɔi Pilati í bee ɲa ise gbɛetasiaɛ í ni, laalɔ yoomai í bei í ce. Amu n kù ye sie ngɔɔɔ iyi í to iku. Na nɲu, an jò a tɛaa kpɔtɔɔi nɔ n jòɔ ku ne. 23 Amma bei Pilati wa fɔ fei, bɛɛbɛ mɔi inɛ ɲau à ya dɔ anu hee lele a maa ni, kpakpae si jii ku gaau. Nɔi anu ku dɔ ɲau í kãmiaɛ. 24 Nɔ Pilati í dasi idɔ ɲu ku ce bei à biu. 25 Nɔ í jò ɲa inɛ iyi à biu, inɛ iyi à dasi piisɔɔ na kosi do inɛ ku kpau, nɔ í da ɲa Jesu si awɔ a cea bei à bi.

À kpakpa Jesu si jii ku gaau

(Cɔ Matie 27:32-44; Maaku 15:21-32; Zãa 19:17-27)

26 Nɔi inɛ ɲau à gbã Jesu à waa neðɛ. Waati iyi à waa neðɛu, ɲi à ko mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe Simɔɔ, inɛi Sireni. Mɔkɔu wa baai hai ikɔɛ. Nɔi à muu à kãa jii ku gaau ku tooð Jesu.

27 Nɔ zamaa nla gɔ wa tooɛ. Si inɔ ɲa inaabo gɔ ɲa à wa be à kpata à waa cã kpokpo na iriɛ. 28 Iyi Jesu í sinda í cɔ ɲa ɲi í ni, inɛ inaaboi Zeruzalemu ɲa, i maà kpata na irim, amma i kpata na iri nɲɛ do na irii ama nɲɛ ɲa. 29 Ntɔ ntɔ n wa n sɔ ɲɛi, ajɔ wa naa iyi inɛ ɲa aa ni, ilu inɔ didɔi gbɛnda ɲa do inaabo ɲa iyi a kù bí, do inaabo ɲa iyi ama kù mɔmɔ si amɔ ɲa. 30 Waati bɛɛbei aa maa sɔ iri kuta ɲa a ni, i cuku i bata wa wa ɲa. Nɔ aa sɔ geete ɲa a ni, i bii wa wa ɲa. 31 Ntɔ ntɔ, n wa n sɔ ɲɛ, bii inɛ ɲa à waa cea jii tütü dimi be ihɛ, beirei aa na a cea jii ngbɛ.

32 Waati iyi à waa neð Jesu à kooð woo ce laalɔ minji gɔ ɲa mɔ iyi aa kpa ɲa do ɲu ajɔ. 33 Nɔi à to inya iyi à ya kpe kokoi iriu. Bei à kpakpa Jesu si jii ku gaau. Be mɔi à kpakpa woo ce laalɔ minji ɲau, inɛ akã ikpa awɔ nɲɛ, inɛ akã mɔ ikpa awɔ cangɛ.

³⁴ Nɔ Jesu í ni, Baaba, kpa idei dulum du ɲa, domi a kù mà mii iyi à waa ce.

Si anyiɛ sooge ɲau à ta kpasá si jɲɛɛ ɲa a ba a ye iyi inɛ fei á ba. Bɛɛbei à ceò ikpɛi jɲɛɛ ɲau. ³⁵ Nɔi zamaau í wa bɛ wa cɔɔ. Nɔ inɛ ngbo ɲau à yaakoe à waa ni, í faaba inɛ gɔ ɲa. To, kú faaba araɛ bɛ bii nɲui í je inɛ iyi Ilaaɔ́ í cicau. ³⁶ Nɔi sooge ɲa mɔ à sekeɛ sie aɲa mɔ à koo à waa yaakoe nɔ à naa inyi ikã ku mɔ. ³⁷ Nɔ à sɔɔ à ni, bii awɔi í je ilaalui Zuifu ɲa, awɔ takae faaba araɛ. ³⁸ Si dee deeí antai iriɛ à kɔɔ à ni, inɛ ihɛi í je ilaalui Zuifu ɲa.

³⁹ Inɛ akãi woo ce laalɔ ɲa iyi à kpakpa si jɲi nɔu wa sɔ́ Jesu ide nfe wa ni, kù je awɔi í je inɛ iyi Ilaaɔ́ í cicau ba.

To, faaba araɛ nɔ i faaba awa mɔ. ⁴⁰ Amma inɛ akãu mɔ í jeaa í ni, i kù waa ce nɔi Ilaaɔ́, baa awɔ iyi inɛò fei ì waa ye ijuukpã akã? ⁴¹ Bii awai à waa kpã iju bɛɛbɛ, dee deeí, domi à waa sã nwa gbesei mii iyi à ce. Amma nje kù ce laalɔ kãma. ⁴² Nɔi í sinda í sɔ́ Jesu í ni, waati iyi aa koo i je bommaɛ nɔ i nyi wa si andunya má, ye gigim. ⁴³ Nɔ Jesu í jeaa í ni, ntɔ ntɔ, ñ wa n sɔ́ɛi, nnyi mɔm aa wɛɛ do amu lelei Aɔ́.

Waati iyi Jesu í ku

(Cɔ Matie 27:45-46; Maaku 15:33-41; Zãa 19:28-30)

⁴⁴ Nɔi zakai dasã nkpaɔu ilu í kuku si andunyaɔu fei hee í koo í to isɔ mɛɛtai aɛ. ⁴⁵ Waati iyi ilu kukuu í ce ɲɔi ridooi kpasɛi Ilaaɔ́u í ga í kpɛ minji. ⁴⁶ Nɔ Jesu í la do gbugbã í ni, Baaba, ñ daae hundem si awɔ. Iyi í fɔ bɛɛbɛ nɔ í ku. ⁴⁷ Iyi inɛ ngboi sooge ɲau í ye mii iyi í ceu, ɲɔi í saabu Ilaaɔ́ í ni, ntɔ ntɔ inɛɛu ihɛ kù nɛ taale kãma.

⁴⁸ Nɔ inɛ ɲa mɔ iyi à naa ku cɔ mii iyi á na ku ceu fei à yɔɔ nɔ à sinda à nɛ do inɔ ku fɔ nla nla. ⁴⁹ Inɛ ɲa iyi à mà Jesu fei do inaabo ɲa iyi à tooɛ wa hai ilɛi Galileeu, à leekɪ hee jiiɲi à waa cɔ mii iyi wa ce.

À dasi ikui Jesu balɛ

(Cɔ Matie 27:57-61; Maaku 15:42-47; Zãa 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe Zozɛfu, inɛi Arimatee ilu akãi Zuifu ɲau í naa bɛ. Mɔkɔu inɛ dee deei, wa ce jiiida, nɔ í wɛɛð kpãa ku cɔ iyi Ilaaɔ á na ku jɛ bommaɛ. Í wa si igbei woo kiiti ɲa, amma kù jɛsi ide ɲa iyi à jilɛ a cea Jesu wo. ⁵² Mɔkɔu í bɔ bi Pilati í koo í tɔɔ ikui Jesu. ⁵³ Nɔi í kitɛɛ wa hai si antai jii ku gaauu nɔ í biie do acɔ fufũ titɔ gɔ í bei í koo í suu. Í suui si isai kuta gɔ iyi à gbe wo nɔ a kù si inɛ gɔ bɛ titã. ⁵⁴ Wee ajoi sɔɔlui kusimii, iyi hai aɛu ajoi kusimiu á sinti.

⁵⁵ Nɔi inaabo ɲa iyi à too Jesu wa hai ilɛi Galileeu à too Zozɛfu nɔ à yɛ balɛu do bɛi à si Jesu fei. ⁵⁶ Nɔi à sinda à bɔ ide à koo à ce sɔɔlui ikpo ku dɔ inúnu do tulare ɲa wa.

Si ajoi kusimiu nɔ à sími si bei wooda í fɔ.

24

Kujii Jesu hai si balɛ

(Cɔ Matie 28:1-10; Maaku 16:1-8; Zãa 20:1-10)

¹ Ajo ama azuma daadaakɔu inaabo ɲau à bɔ bi balɛu à waa mu ikpo ɲa ɲa do tulare jiiida iyi à ce sɔɔluɛu. ² Nɔi à ba kutau í bimbili hai andɛi balɛu. ³ Nɔi à lɔ inɔ balɛu amma a kù yɛ ikui Jesu bɛ. ⁴ Si bei à waa leekɪ do bitiu ɲɔi amanɛ minji gɔ ɲa à naa si ɲa à waa dasi jaaɛ ku daana gɔ ɲa. ⁵ Nɔi inaabo

ηαυ à waa ce njo nɔ à kɔmba iri nηa ile, nɔ ine ηαυ à sɔ ηα à ni, na mii í ce ì waa dεδε ilu hunde bi ku wai iku ηα. ⁶ Kù wa ihē má, nje í j̄i hai si balε. I ye gigii ide iyi í sɔ ηε si waati iyi í wa Galilee ηα. ⁷ Í ni kù ne bei á ce iyi a kù mu nηu Amai Amanε a kù dasi nηu si awɔi ilu dulum ηα. Í ni aa kpakpa nηu si j̄i ku gaauu, amma nηu á j̄i má si ajɔ mεetasia.

⁸ Nɔi inaabo ηαυ à ye gigii idei Jesuu. ⁹ Nɔi à sinda à ne hai bi balεu. Nɔ bei mii ηαυ í ce fei à koo à sisia mɔcɔ maatakā ηαυ do ine ηα iyi à gbeu fei. ¹⁰ Maari inei Madala do Zoana do Maari iyei Zaaki do inaabo gɔ ηα má, aηai à koo à sɔ woo be ηαυ ideu. ¹¹ Amma ideu wa je nηai bei ara, a kù dasi idei inaabo ηαυ naane. [¹² Do nηu fei Piεε í dede í sei í bɔ bi balεu. Iyi í to í bate í cɔ inɔ balεu, amma acɔ iyi à woo dou nηu akāi í ye wa timbi ile, nɔ í sinda í nyi kpasē do biti.]

*Jesu í tusea mɔcɔ minji gɔ ηα arae
(Cɔ Maaku 16:12-13)*

¹³ Si ajɔ akāu mɔcɔ minji gɔ ηα à waa bɔ ilu gɔ iyi à ya kpe Emayusi. Zakai kilo maatakāi í j̄iɔ Zeruzalemu. ¹⁴ À waa nya faajii mii ηα iyi í ceu fei à waa neɔ. ¹⁵ Iyi à wasi ku nya faajii ideu, ηɔi Jesu takae í sekee si ηα aηaɔ ηα à waa ne ajɔ. ¹⁶ À yɔɔ amma ngɔgɔ í ganji ηα a màa. ¹⁷ Nɔ í bee ηα í ni, ide yoomai ì fɔ ì waa neɔ beεbe ηα. Nɔi à leekí à beje waju do inɔ ku fɔ. ¹⁸ Inε akā iyi à ya kpe Keleopa í ni, bii kù je awɔ akā baa si, yooi í wa si Zeruzalemu iyi kù mà mii iyi í ce si ajɔ gbeejiu ihē. ¹⁹ Nɔi í bee ηα í ni, mii í ce.

Nɔi à ni, idei Jesu inei Nazaretiu ni. Mɔkɔu walii ilu gbugbāi si ice do si ide ku fɔ si wajui Ilaaɔ do si

wajui amanɛ ɲa fei. ²⁰ Ɗɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɗ ɲa do inɛ ngbo nwa ɲa à daa inɛ ɲa si awɔ à yɛ taalɛ à kpakpɛ si ʒii à kpaɛ. ²¹ À waa tamaa ɲɲui á faaba inɛi Izireli ɲa wo, amma ajɔ mɛɛtaɛi ihẽ iyi ideu í ce wa tã. ²² Si anyii ɲɲu, inaabo gɔ ɲa si inɔ nwa à naa à gidi wa do ideu má. Inaabo ɲau à dede daadaakɔ à bɔ bi balɛu. ²³ Iyi à to nɔ a kù yɛ ikui Jesuu bɛ. Ɗɔi à naa à sɔ wa à ni amaleka ɲa à naa si aɲa nɔ à sɔ aɲa à ni í ʒi má. ²⁴ Ɗɔi inɛ gɔ ɲa hai si inɔ nwa à bɔ bi balɛu nɔ à koo à ba mii ɲau í cei dee dee si bei inaabo ɲau à sɔ wau, amma a kù yɛ ɲɲu takɛ.

²⁵ Ɗɔi Jesu í sɔ ɲa í ni, inɛ hai nɛ bisi ɲai, i ci ya dasi ide iyi walii ɲa à fɔ fei naanɛ gbãa gbãa ɲa. ²⁶ Kù nɛ bei á ce iyi inɛ iyi Ilaaɗ í cicau kù yɛ ijuukpã, inɛ ɲa a bei a yɛ amboɛɛ. ²⁷ Ɗɔi í sisi ɲɲa ide iyi à fɔ si kukɔi idei Ilaaɗ fei si gãmɛi ɲɲu takɛ. Í sintiei hai si tiai Moizi do ti walii ɲau fei.

²⁸ Waati iyi à maai si ilu bii à waa bɔu, ɲɔi Jesu takɛ í ce bei inɛ iyi wa bɔ waju. ²⁹ Ɗɔi à mante mantɛ à ni ku gbe bi aɲa domi alɛ í lɛ tã nɔ inunu wa lɔ. Ɗɔi í sinda wa í naa í gbe bi tu ɲa bɛ. ³⁰ Ɗɔi aɲaɔ ɲa à waa jɛ. Waati iyi à waa jɛu ɲɔi í so pɛɛu í ce si kutɔɔ í bei í bububuɛ nɔ í na ɲa. ³¹ Waati bɛɛbei iju ɲɲa í cɪ bei nɔ à màa. Amma tengi bɛ má gbakã à kuaɛ. ³² Nɔ à sɔ ɲɛ à waa ni, baa si waati iyi wa sɔ wa idei kukɔi Ilaaɗu hai si kpãau wa inɔ nwa kù tũ de.

³³ Nɔ aɲa mɔ à dede gbakã à nɛ ikpa Zeruzalemu. Iyi à to bɛ à koo à ba mɔcɔ maatakã ɲau à waa tɔtɔ do inɛ gɔ ɲa. ³⁴ Ɗɔi inɛ ɲa iyi à tɔtɔ ɲau à waa sɔ amanɛ minji ɲau mɔ à ni, Lafɛɛ í ʒii hai si bale ntɔ ntɔ, nɔ í nyisi araɛ bi Simɔɔ. ³⁵ Nɔ amanɛ minji ɲau

mò à sisi nḡa mii iyi í ba aḡa si kpāa do bei aḡa à mà Jesu si waati iyi wa bu p̄ēu.

Jesu í tusea m̄c̄o maatakā ḡau arae

(C̄o Matie 28:16-20; Maaku 16:14-18; Zāa 20:19-23; IWB 1:6-8)

³⁶ Iyi à wasi ideu ku f̄o beεbe, ḡoi nḡu takae í faata wa si anini nḡa [n̄o í ni, Ilaaḡ ku mu nḡe laakai ku sū.] ³⁷ ḡoi nḡo í mu ḡa, zigi nḡa í da. À tamaa bei zīii. ³⁸ ḡoi í bee ḡa í ni, mii í ce ì waa biti ḡa. Na mii í ce dimii lasabuu ih̄ē í wa si id̄o nḡe. ³⁹ I c̄o aw̄om do isem ḡa. Amui, i lum i c̄o ḡa. Zīii ci ya ne ara do k̄ūkū si bei ì waa yem ḡau ih̄ē ḡa. [⁴⁰ Iyi í f̄o beεbe í tā n̄o í nyisi ḡa aw̄ae do isee ḡa.] ⁴¹ ḡoi in̄o did̄ḡ nḡa í j̄ò a k̄ù dasi naane gbāa gbāa n̄o à wa si biti nla nla, ḡoi í j̄ò í bee ḡa í ni, i k̄ù ne mii ku je ḡo ih̄ē ḡa? ⁴² ḡoi à nya c̄ēe ku banda akā à naa. ⁴³ N̄o í gba í ḡo si waju nḡa. ⁴⁴ ḡoi í ye ḡa gigi í ni, ide ḡa iyi ñ s̄ḡe mbe si waati iyi ñ wa in̄o nḡe wo. Ñ tako ñ s̄ḡe wo ñ ni mii ḡa iyi à k̄o na irim si tiai woodai Moiziu do si ti walii ḡau do si iri ku k̄oi Davidi ḡau k̄ù ne bei á ce iyi k̄ù ce.

⁴⁵ ḡoi í mu nḡa laakai j̄iida ku ba a gb̄o yaasei kuk̄ai idei Ilaaḡu. ⁴⁶ N̄o í s̄ḡe ḡa í ni, beεbei à k̄o à ni amu iyi Ilaaḡ í cica an ye ijuukp̄a. Aa kpam, amma an j̄i hai si bale si aḡo m̄etasia. ⁴⁷ N̄o aa waazo do irim si dimi fei, aa sintii hai Zeruzalemu. Aa waazo a kpe ine ḡa a kpaasi id̄o n̄o Ilaaḡ ku kpa idei dulum du ḡa. ⁴⁸ In̄ei aa je seḡdai ide ḡau be fei ḡa. ⁴⁹ N̄o an samba nḡe mii iyi Baam í wā ḡe dou wa. Amma si iluu ih̄ei aa maa wa ḡa hee gbugb̄ai Ilaaḡ ku naa si ḡe wa.

*Jesu í nyi kəkəi Ilaaḏ má
(Cḡ Maaku 16:19-20; IWB 1:9-11)*

⁵⁰ Nḡi Jesu í gbā mḡcḡe ηau í fitaḡ ηa hai inḡ iluu. Nḡ í bḡḡ ηa hee ikpa Betani, nḡ í wu awḡ lele í wee nηa. ⁵¹ Waati iyi wa wee nηau, ηḡi í sεkεε hai bi tu ηa [nḡ í so arae í ne lele.] ⁵² Anḡa mḡ [iyi à gule à tḡḡe ηḡi] à nyi ikpa Zeruzalemu do inḡ didḡ nla nla. ⁵³ Nḡ kpasēi Ilaaḏ bei à ya maa wa waati kāmā fei a maa saabu Ilaaḏ.

Akabuu Titõi Idei Ilaa **Monkole New Testament**

copyright © 2006 SIM International

Language: Monkole (Mokole)

Translation by: SIM International

Monkole, Akabuu Titõi Idei Ilaa

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 2006.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM, BP 15, Parakou, Benin.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

596bf1bc-1348-53da-8787-98c1d2a18282